

Utrikesutskottets betänkande

1981/82: 20

om internationellt utvecklingssamarbete m. m.
(prop. 1981/82:100, bil. 6)

TREDJE HUVUDDTITELN

I detta betänkande behandlas de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetproposition 1981/82:100, bil. 6, litt. C, samt i anslutning därtill väckta motioner eller motionsyrkanden.

En sammanställning över de behandlade motionerna och en innehållsförteckning finns i slutet av betänkandet.

Propositionens huvudsakliga förslag avseende utvecklingssamarbetet

Anslaget för internationellt utvecklingssamarbete föreslås för budgetåret 1982/83 öka med 508 milj. kr., eller med 9%, till 6 228 milj. kr.

Några huvudpunkter i förslagen är:

- Ökade satsningar på miljö- och markvård samt energibistånd. Anslaget för dessa ändamål höjs från 30 till 75 milj. kr.
- En lång rad åtgärder föreslås för att öka andelen svenska varor och tjänster i det svenska biståndet.
- Anslaget för förmånlig kreditgivning till u-länder höjs kraftigt, från 120 till 300 milj. kr.
- Fortsatt satsning på södra Afrika.
- Skärpt kontroll av biståndets effektivitet.

Av biståndsanslaget går ungefär en tredjedel till bistånd via de internationella organisationerna (multilateralt bistånd) och ungefär två tredjedelar till direkt utvecklingssamarbete med enskilda länder (bilateralt bistånd). Fördelningen dem emellan är i huvudsak oförändrad.

Propositionen är uppdelad på en huvuddel och en bilagedel i vilken fakta om Sveriges bistånd redovisas.

I det följande görs ett sammandrag endast av propositionens huvuddel.

1 U-länderna i det internationella samarbetet

Propositionen (s. 17–27)

U-länderna har fortsatt en pressad ekonomisk situation. De negativa tendenserna från slutet av 1970-talet har förstärkts. Det föreligger dock betydande skillnader mellan olika u-länder.

De oljeimporterande u-länderna har drabbats hårdast. Deras exportmöjligheter har minskat som en följd av den ekonomiska krisen i industrilän-

derna. Priserna på deras import ökar snabbare än priserna på exporten. Under 1980 försämrades de oljeimporterande u-ländernas bytesförhållanden, enligt beräkningar som gjorts av FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD), med 6% och under 1981 med ytterligare 4%. Inflationen i u-länderna är mycket hög. Enligt Internationella valutafonden (IMF) var den i genomsnitt 32% under 1980 i de oljeimporterande u-länderna.

Den ekonomiska krisen innebär att klyftorna växer inom u-landsgruppen. De länder som hunnit ett stycke på väg i sin industrialiseringsprocess klarar sig relativt bra, medan de fattigaste länderna halkar alltmer efter. Det gäller i synnerhet de afrikanska länderna söder om Sahara. Enligt UNCTAD:s beräkningar var tillväxten negativ både 1980 och 1981 i tre fjärdedelar av jordens fattigaste länder.

Världsbanken har beräknat att u-landsgruppen som helhet kommer att svara för närmare 30% av tillväxten i världshandeln mellan 1980 och 1990. Det ömsesidiga beroendet mellan i- och u-länder illustreras av att en stor del av industriländernas export går till u-länderna. Dessa länders andel är exempelvis 38% av EG:s export, 36% av USA:s och inte mindre än 46% av Japans export. Av Sveriges export går i dag 17% till u-länderna mot ca 26% i genomsnitt för OECD-länderna. I medeltal går ungefär hälften av denna export till oljeproducerande u-länder och andra hälften till de oljeimporterande u-länderna. En positiv utveckling i u-länderna kan således vara gynnsam även för industriländerna.

En allmän konjunkturförbättring skulle i första hand gynna de relativt sett rikare u-länderna. Deras behov finns i första hand på kapitalsidan. De internationella kapitalmarknaderna kanske ibland tvekar att öka sina fordringar på dessa medelinkomstländer, men i stort sett tycks de vara beredda att ställa det nödvändiga kapitalet till förfogande.

Situationen är betydligt värre för de fattigare u-länderna, som ännu inte nått upp till en utvecklingsnivå som gör dem intressanta för utländskt kapital. För dem är bistånd i form av gåvor och lån på förmånliga villkor en livsviktig finansieringskälla. Det svenska biståndet är i huvudsak inriktat på dessa länder, och Sverige verkar för att andra länder och de internationella organisationerna skall göra detsamma.

För att behandla de minst utvecklade ländernas problem sammankallade FN i september 1981 en särskild konferens i Paris. Konferensen antog ett handlingsprogram, vars huvudpunkter är:

- Mål och prioriteringar för de minst utvecklade ländernas egen utvecklingsplanering. Där ingår t.ex. åtgärder för att höja livsmedelsproduktionen och för att tillfredsställa basbehov som rent vatten, elementär hälsovård osv.

- En förklaring från de flesta givarländer att de under de närmaste åren kommer att avsätta 0,15% av bruttonationalinkomsten för bistånd till de minst utvecklade länderna. Andra givarländer kommer att fördubbla sitt

bistånd till dessa länder. Härmed skulle biståndet till de minst utvecklade länderna fördubblas år 1985 jämfört med de fem sista åren av 1970-talet. Vidare gör givarländerna ett förnyat åtagande att uppnå 0,7-procentmålet under 1980-talet.

– Konferensen skall följas upp både på nationell och global nivå, bl. a. i särskilda samordningsgrupper med mottagarländer, givarländer och FN-organ. En första utvärdering av handlingsprogrammet skall göras 1985 och eventuellt följas av en ny konferens i slutet av 1980-talet.

Enligt regeringens bedömning bör konferensen och dess handlingsprogram kunna bidra till att biståndet ökar till de minst utvecklade länderna. Givarländerna bör dock vara beredda att verkligen höja sitt bistånd och inte bara omfördela sina insatser.

Utan en ökad produktion av mat i u-länderna kan inga bestående förbättringar uppnås. Det är på deras egna ansträngningar det i första hand kommer an. De måste prioritera jordbruket, både vad gäller strukturella och specifika åtgärder, t. ex. jordreformer och en prispolitik som uppmunt- rar till produktion.

Även om största möjliga självförsörjning med livsmedel är ett viktigt mål, är det uppenbart att obalanserna mellan och inom länderna aldrig kan helt undanröjas. Inom överskådlig tid kommer det därför att finnas behov av hjälpinsatser, både investeringar till stöd för produktion, distribution, lagring m. m. och rent humanitärt bistånd vid katastrofer. Stora investeringar kommer att krävas, inte minst för att stärka infrastrukturen (vägar, hamnar, bevattningsanläggningar, lagerlokaler m. m.). Vi måste kräva större insatser av de länder som kan ge bidrag med kunskande, produkter eller pengar. Dessa insatser måste ta hänsyn både till miljön i vid bemärkelse och till riskerna med att införa en ny teknik som kan minska jordens långsiktiga avkastning samtidigt som beroendet av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel ökar. Den nya tekniken kan även leda till utslagning av fattigbönder och en fortsatt massflykt till städernas slumområden.

Det krävs en internationell livsmedelsberedskap för att möta både omedelbara katastrofbehov och mera långsiktiga obalanser. Det är därför beklagligt att målen för de – i och för sig otillräckliga – beredskapsarrangemang som överenskommits internationellt inte kunnat uppfyllas. Sverige har i detta sammanhang spelat en aktiv roll och bl. a. sökt bidra till att bryta det dödläge som uppstått i de internationella spannmålsförhandlingarna om en prisstabilisering och en bättre samordning av lagerhållningen. Dessutom har Sverige stött förslag om att förstärka det internationella beredskapslaget av livsmedel för katastrofinsatser.

Energiförsörjningen är av avgörande betydelse för utveckling och tillväxt i alla länder. De oljeimporterande u-länderna har drabbats mycket hårt av prishöjningarna, och deras kostnader för oljeimporten har tredubb- lats sedan 1978. U-ländernas energiproblem förvärras av att man samtidigt står inför en snabbt växande brist på brännved, som i u-länderna svarar för

80% av hushållens energiförsörjning. Under de senaste 25 åren beräknas skogsområdena i u-länderna ha minskat med hälften.

Den FN-konferens som hölls i Nairobi i augusti 1981 har bidragit till att riktiga uppmärksamheten på betydelsen av nya och förnybara energikällor. Det handlingsprogram som antogs redovisar också på ett balanserat sätt behovet av en övergång till ökad användning av sådana energikällor och katalogiserar de åtgärder som måste vidtas. Programmet identifierar också finansieringsbehoven på energiområdet. Därigenom har en grund lagts för det fortsatta arbetet. Särskild uppmärksamhet riktades på brännvedskrisen bl. a. genom en särskild resolution, i vars utarbetande Sverige deltog. Den största motgången var att man inte nådde någon permanent lösning på frågan om vilket organ som skulle ha ansvaret för det vidare arbetet inom FN.

Skog och vatten är två konventionella, förnybara energikällor, som kräver ökade internationella biståndsinsatser och där Sverige sedan länge är engagerat.

Under senare år har det ekologiska synsätt som beskrivits ovan fått sitt främsta uttryck i kraftigt utvidgade satsningar på s. k. byskogsprogram. Med detta förstås projekt där den lokala befolkningen engageras för att plantera och vårda skog, som är avsedd för att täcka deras eget behov. Byskogsprogram finns bl. a. i östra Afrika och i Sahelområdet. Den största svenska insatsen kommer att genomföras i Indien, där enligt planerna totalt närmare en halv miljard kronor kommer att satsas under en femårsperiod.

Rätt utformade uppfyller byskogsprogrammen en rad av våra biståndspolitiska syften. De är inriktade på de fattigaste grupperna på landsbygden och låter dessa i hög grad delta i utformningen och genomförandet. De främjar sysselsättningen genom sin arbetsintensiva karaktär. Genom en ökad tillgång till brännved i byarnas omedelbara närhet underlättas kvinnornas traditionella uppgift att samla ved. Tillgången på bränsle ökar samtidigt som jordbruksproduktionen kan höjas, dels genom minskad erosion, dels genom att kreatursgödsel kan användas på åkrarna i stället för som bränsle.

Vattenkraften är en annan förnybar energikälla, som kan ge u-länderna betydande energitillskott och där Sverige har goda förutsättningar att medverka. Både det internationella och det svenska biståndet bör fortsätta och utvidgas i takt med att efterfrågan ökar. Vissa u-länder har goda förutsättningar för produktion av kol och även olja, vilka bör tillvaratas.

Sverige kommer också att fortsätta sina ansträngningar för att förmå FN:s miljövårdsorgan UNEP att ägna sig mera åt u-ländernas miljöproblem. Utöver markförstöring och ökenutbredning gäller det att uppmärksamma den snabba och okontrollerade tillväxten av tredje världens storstäder, med åtföljande miljöproblem, bostadsbrist, arbetslöshet, hälsorisker och undernäring.

Under 1980 ökade det sammanlagda internationella biståndet till u-länderna med 7% i reala termer till totalt 36 miljarder dollar.

Av detta belopp svarar de västländer som ingår i OECD:s biståndskommitté (DAC) för tre fjärdedelar eller 26,7 miljarder dollar. Det motsvarar 0,37% av OECD-ländernas sammanlagda bruttonationalinkomst (BNI).

Biståndet från de oljeproducerande länderna inom OPEC uppgår till 7 miljarder dollar eller 1,35% av OPEC-ländernas BNI. Biståndet från Sovjetunionen och dess allierade i Östeuropa är betydligt lägre: 1,8 miljarder dollar eller 0,12% av dessa länders sammanlagda BNI.

Siffrorna i de olika ländernas bistånd under 1980 är i flera fall något missvisande beroende på att överenskommelsen och Internationella utvecklingsfondens (IDA:s) sjätte påfyllnad inte trädde i kraft som planerat. För några länder, däribland Sverige, har denna försening medfört att IDA-bidraget inte kunde betalas ut under kalenderåret 1980 utan först i början av år 1981.

Sett över en längre tidsperiod uppvisar den internationella biståndsstatistiken vissa positiva drag. Under perioden 1975–1980 har biståndet från DAC-länderna ökat med, i reala termer, 4–5% per år. Av de 17 DAC-länderna har åtta ökat sitt bistånd i snabbare takt än den egna BNI-tillväxten. Det är särskilt glädjande att flera givarländer, bl. a. Frankrike, Canada, Japan, Finland och Italien, nyligen har tillkännagivit betydande ökning av sitt bistånd.

Dessa positiva drag kan dock inte undanskymma det faktum att industriländerna – drygt tio år efter FN:s beslut att alla industriländers bistånd skall uppgå till minst 0,7% av BNI – bara nått halvvägs, dvs. 0,37%. Den främsta orsaken är att de stora industriländerna inte ökat sitt bistånd i den takt som varit erforderlig. Vissa av DAC-länderna har beslutat om nedskärningar, bl. a. Storbritannien. Det stora frågetecknet gäller dock USA:s framtida biståndspolitik. USA svarar i dag för en fjärdedel av DAC-ländernas totala bistånd och för en tredjedel av DAC-ländernas sammanlagda BNI. För återstoden av 1980-talet räknar DAC-sekretariatet med en betydligt lägre real ökningstakt av DAC-ländernas bistånd, 2–3% per år.

Det vore djupt beklagligt om USA och andra västländer lät en del av bördan av sin ekonomiska kris bäras av de fattiga länderna genom ett minskat bistånd. Sverige kommer därför att fortsätta att insistera på att alla länder – i väst och i öst – tar sitt ansvar och uppfyller FN:s 0,7-procentsmål för biståndet. Ett ökat mått av långsiktighet och förutsägbarhet i de nationella budgetprocesserna skulle leda många länder snabbare mot 0,7-procentsmålet. På längre sikt kan lösningen ligga i att man finner politiskt och praktiskt lämpliga vägar för automatiska resursöverföringar till u-länderna.

Det grundläggande motivet för bistånd är det moraliska. Men även industriländernas upplysta självintresse borde leda till samma slutsats, nämligen att ökade resursöverföringar till u-länderna bidrar till att åter få fart på hjulen i världsekonomin.

För de fattigaste länderna finns inget verkligt alternativ till traditionellt gåvobistånd. För många u-länder skulle ett ökat bistånd även kunna spela en strategisk roll i syfte att mobilisera privata kapitalströmmar till u-länderna. Genom tillskott av biståndsmedel skulle t. ex. villkoren för kommersiella krediter kunna mjukas upp. Det skulle även vara möjligt att i viss utsträckning styra kapitalflöden till de fattigare och minst kreditvärldiga länderna och till sektorer av särskild betydelse för utvecklingsansträngningarna, t. ex. livsmedelsproduktion eller energi.

För förhandlingarna mellan rika och fattiga länder, den s. k. nord/sydialogen, har det gångna året inte inneburit några väsentliga framsteg. De två FN-konferenserna om nya och förnybara energikällor och om de minst utvecklade länderna har dock genomförts, inte utan framgång.

Toppmötet i Cancun, Mexico, i oktober 1981, mellan stats- och regeringschefer i vissa i- och u-länder, gav inget entydigt klartecken för att starta den globala rondan i FN.

Visserligen var det en framgång att USA inte direkt motsatte sig fortsatta diskussioner. Det hade dock varit önskvärt med klarare språk. De fruktlösa procedurdiskussionerna under hittills två år har visat hur omöjligt det varit att komma överens.

Två veckor efter toppmötet sattes innebörden av "Cancunandan" på prov när frågan om den globala förhandlingsronden kom upp i FN:s generalförsamling. Någon överenskommelse kunde dock inte nås innan församlingen ajournerades för året. Konsultationerna kommer att återupptas i början av 1982.

Den svenska förhandlingsberedskapen inför en global rond upprätthålls. I förberedelsearbetet kommer den u-landspolitiska samrådsgruppen, vari ingår statssekreterare från berörda departement, att spela en viktig roll.

2 Anslagsutveckling, planeringsramar, besparingar i biståndet m. m.

Propositionen (s. 27–29 och s. 39–40)

Biståndsanslaget för 1982/83 har beräknats på samma sätt som föregående år, dvs. som något mera än 1% av den beräknade bruttonationalinkomsten (BNI) för kalenderåret 1982. Det innebär en total biståndsram för 1982/83 på 6 228 milj. kr., en ökning med 508 milj. kr. eller 8.9% i förhållande till budgetåret 1981/82.

Anslagen för biståndets administration har prövats med mycket stor restriktivitet. Ansträngningarna att effektivisera biståndet måste fortsätta så att det mesta möjliga av biståndet går till insatser på fältet.

Under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) har regeringen funnit det motiverat att föreslå en minskning av personalkostnaderna motsvarande fyra tjänster. Samtidigt inrättas vardera en ny tjänst

Biståndsanslag 1979/80–1982/83 (milj. kr.)

	Anvisat 1979/80	Anvisat 1980/81	Anvisat 1981/82	Förslag 1982/83	Förändring 1981/82– 1982/83
C 1. Bidrag till inter- nationella bistånds- program	1 306,0	1 471,0	1 707,0	1 767,0	+ 60,0
C 2. Bilateralt utveck- lingssamarbete	2 849,8	3 253,0	3 665,6	4 054,8	+ 389,2
C 3. Information	19,9	20,9	22,0	22,0	0
C 4. Styrelsen för inter- nationell utveckling (SIDA)	105,0	113,0	114,5	130,7	+ 16,2
C 5. Nämnden för u-landsutbildning ¹	10,8	11,5	13,9	13,9	0
C 6. Styrelsen för u-landsforskning	110,0	125,0	138,7	149,9	+ 11,2
C 7. Nordiska Afrika- institutet	–	1,9	2,1	2,3	+ 0,2
C 8. Lån till personal inom biståndsför- valtningen	–	3,5	4,0	4,5	+ 0,5
Biståndskostnader som finansieras över andra anslag	13,5	15,2	52,2	82,9	+ 30,7
	4 415,0	5 015,0	5 720,0	6 228,0	+ 508,0

¹ tidigare: C 5. Biståndsutbildningsnämnden

hos beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS) och styrelsen för u-landsforskning (SAREC), som båda är i stort behov av administrativa förstärkningar. En handläggartjänst kommer att dras in på UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete.

Fördelningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd är i stort sett oförändrad jämfört med föregående budgetår.

Riksdagen anslag för budgetåret 1981/82 117,7 milj. kr. på anslagsposten Övriga multilaterala bidrag under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Det fanns starka skäl att hålla en hög finansiell beredskap för insatser, som kunde komma att aktualiseras i då pågående eller förestående internationella förhandlingar. Dessa har dock starkt försenats, varför anslaget under budgetåret 1981/82 inte kommer att kunna utnyttjas som planerats.

I propositionen föreslås därför att den ackumulerade reservationen på anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram i viss utsträckning utnyttjas under budgetåret 1982/83, dels för ändamål som förutsågs i fjolårets budgetproposition, dels till vissa andra bidrag av engångskaraktär.

Efter dessa utbetalningar kommer den multilaterala reserven att ha minskats till 95 milj. kr.

Under budgetåret 1980/81 har utnyttjandegraden av de olika anslagen tenderat att sjunka något. Det är angeläget att öka utbetalningstakten. Det får emellertid inte ske på ett sätt som äventyrar kvaliteten i beredning och genomförande av de olika insatserna.

Planeringsramarna för biståndet för budgetåren 1983/84 och 1984/85 bör utgöra en i förhållande till budgetåret 1982/83 oförändrad andel av bruttonationalinkomsten. Fördelningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd förutses bli i stort sett oförändrad. Justeringar kan dock förekomma för omständigheter och medelsbehov som i dag inte kan förutses.

Följande ändringar av anslagsteknisk natur föreslås:

– I biståndsbudgeten för 1981/82 finns en anslagspost Vissa insatser i Latinamerika och det karibiska området. I denna anslagspost ryms dels humanitärt bistånd i Latinamerika, dels särskilt finansiellt stöd till Jamaica och Dominikanska republiken, dels insatser i Nicaragua. Regeringen föreslår att medel till Nicaragua upptas som en särskild anslagspost, att stödet till Jamaica och Dominikanska republiken överförs till anslaget för bredare samarbete och att en särskild anslagspost inrättas med beteckningen Humanitärt bistånd i Latinamerika.

– I budgeten för 1981/82 finns en anslagspost benämnd Flyktingar och befrielseförelser m. m. i södra Afrika. I propositionen föreslås att beteckningen ändras till Humanitärt bistånd i södra Afrika.

– Anslaget för särskilda miljö- och markvårdsinsatser bör, enligt regeringens mening, utvidgas till att även omfatta energibistånd. Anslagspostens beteckning bör därför ändras till Miljö- och markvård samt energi.

– Anslagsposten Förmånliga u-landskrediter bör betecknas Särskilt förmånlig kreditgivning till u-land.

– Riksdagen beslutade våren 1981 (prop. 1980/81:117, UU 1980/81:23, rskr 1980/81:271) att omvandla biståndsutbildningsnämnden (BUN) till nämnden för u-landsutbildning. Anslaget C 5. bör därför få beteckningen Nämnden för u-landsutbildning.

Med anledning av regeringens proposition om besparingar i statens verksamhet m. m. (prop. 1980/81:20, bil. 2, UU 1980/81:17, rskr 1980/81:92) beslutade riksdagen bla att vissa utgifter för *bistånds- och u-landsverksamhet, som belastar andra huvudtitlar eller anslag*, skall avräknas mot biståndsramen. För budgetåret 1981/82 avräknades 52,2 milj. kr. För budgetåret 1982/83 föreslår regeringen att beloppet höjs till 82,9 milj. kr.

En betydande del av utrikesförvaltningens administrativa kostnader är att hänföra till biståndsverksamheten. För budgetåret 1981/82 gjordes en schablonmässig avräkning för dessa kostnader med 35 milj. kr. Efter en noggrann genomgång av biståndets administrativa kostnader föreslår regeringen att denna avräkning höjs till 55,3 milj. kr.

En annan kostnad som bör avräknas mot biståndsramen är de överskridanden som SIDA gjort på olika administrativa anslag och som medgivits av regeringen under budgetåret 1980/81, sammanlagt 5,7 milj. kr.

Eftersom Nordiska Afrikainstitutet finansieras över biståndet finner regeringen det motiverat att även kostnaderna för Latinamerikainstitutet

belastar detta anslag. Regeringen föreslår att för detta ändamål 0,7 milj. kr. avräknas mot biståndsramen.

Sverige deltog i de förhandlingar som ledde fram till det sjätte tennavtalet. Inte minst som uttryck för vår vilja att stödja u-ländernas strävanden har Sverige anslutit sig till detta nya avtal. Sveriges bidrag för 1982/83 beräknas till 1 milj. kr., vilket bör avräknas mot biståndsanslaget.

Därtill kommer vissa höjningar av de avräkningar som gjordes förra budgetåret. Det gäller kostnaderna för UNICEF-kommittén, svenska skolor i u-länder, överföring av flyktingar och vissa FN-bidrag.

En annan åtgärd, som delvis redan genomförts, är de *nya reglerna för utbetalningar* av såväl multilateralt som bilateralt bistånd. De innebär att utbetalningar görs i flera omgångar och bättre anpassas till medelsförbrukningen. Dessa åtgärder minskar dock inte belastningen på biståndsanslagen. Däremot innebär åtgärderna att staten sparat utländsk valuta och att trycket minskar på statens upplåning, både utomlands och hemma. Besparingen är svår att mäta men redan för budgetåret 1981/82 uppskattas den till minst 40 milj. kr. För budgetåret 1982/83 och kommande år torde besparingen uppgå till betydligt högre belopp.

I propositionen föreslås att biståndsanslaget skall svara för eventuella skadefall som kan uppstå vid särskilt förmånlig kreditgivning till programländer för svenskt bistånd.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), yrkande 3, vari hemställs

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om det svenska bidraget till tennavtalet.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 2 a, vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

a) att fördelningen mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts så att det förras andel inom en treårsperiod minskar till högst 25 % av hela biståndsanslaget.

Utskottet

Under avsnittet Besparingar föreslår regeringen i propositionen en uppräkningslista av vissa av de utgifter för bistånds- och u-landsverksamhet som avräknas mot biståndsanslaget. Det gäller bl. a. utrikesförvaltningens administrativa kostnader för biståndsverksamheten. Härutöver föreslås att kostnaderna för Sveriges deltagande i det nyligen ingångna tennavtalet skall avräknas mot biståndsanslaget.

För Sveriges bidrag till tennavtalet föreslås för budgetåret 1982/83 en milj. kr. under 11: e huvudtiteln. Förslag om svenskt deltagande i tennavtalet har förelagts riksdagen i proposition 1981/82: 117.

I motion 394 anförs att tennavtalet ligger såväl i producenternas som i konsumenternas intresse och att Sveriges anslutning till det bör betraktas som ett led i vår handelspolitik. Kostnaden för vår medverkan i detta och liknande avtal bör därför inte belasta biståndsanslaget, anser motionärerna.

Enligt utskottets mening finns det klara u-landspolitiska motiveringar för Sveriges deltagande i tennavtalet. Avtalet syftar till att stabilisera priserna på råvaran tenn, till fördel bl. a. för de u-länder som är tennexportörer. Det är därför inte orimligt att kostnaden för Sveriges deltagande i tennavtalet avräknas mot biståndsanslaget om riksdagen beslutar godkänna Sveriges anslutning till avtalet. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill yrkande 3 i motion 394.

I motion 936, delyrkande 2 a), föreslås att fördelningen mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts så att de förras andel inom en treårsperiod minskar till högst 25% av hela biståndsanslaget.

Vid behandlingen av likalydande yrkanden under de tre närmast föregående budgetåren har utskottet bl. a. framhållit att det varken finns anledning att förorda någon drastisk förändring av rådande fördelning mellan bilaterala resp. multilaterala ändamål eller möjlighet att precisera framtida procentsatser för denna. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Smärre förskjutningar i ena eller andra riktningen måste dock kunna ske med hänsyn till uppkommande omständigheter och medelsbehov.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet delyrkande 2 a) i motion 936.

Utskottet, som inte har någon erinran mot budgetpropositionens förslag i här behandlade avsnitt, hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1981/82: 394, yrkande 3,
2. att riksdagen avslår motion 1981/82: 936, delyrkande 2 a).

res. 1 (s)

3 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)

Propositionen (s. 40–53)

I propositionen föreslås att anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1982/83 ökar med 60 milj. kr., eller 3,5%, till 1 767 milj. kr.

Vissa bidrag kommer att finansieras genom att den oin-tecknade reservationen efter utgången av budgetåret 1981/82 under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag tas i anspråk. De sammanlagda bidragen till internationella biståndsprogram under 1982/83 – anslag (1 767 milj. kr.) samt medel ur den oin-tecknade reservationen (74,2 milj. kr.) – uppgår därmed till 1 841,2 milj. kr. och fördelas enligt följande:

Multilateralt bistånd 1981/82 och 1982/83 fördelat på organisationer
 (milj. kr.)

	Anslag 1981/82	Förslag 1982/83	För- änd- ring
<i>FN:s operativa verksamhet</i>			
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	375,0	410,0	+ 35,0
varav:			
– ordinarie bidrag	335,0	355,0	+20,0
– UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna	35,0	50,0 ¹	+15,0
– UNDP:s energikonto	5,0	5,0	0
FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)	30,0	32,0	+ 2,0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	45,0	48,0	+ 3,0
FN:s barnfond (UNICEF)	130,0	140,0	+ 10,0
	580,0	630,0	+ 50,0
<i>Internationella finansieringsprogram</i>			
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	500,0	537,2	+ 37,2
Internationella finansieringsbolaget (IFC)	–	32,0 ²	+ 32,0
Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)	18,3	–	– 18,3
Afrikanska utvecklingsfonden (ADF)	71,8	120,0	+ 48,2
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	–	–	–
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	30,6	30,6	0
Internationella jordbruksutvecklings- fonden (IFAD)	47,0	61,0	+ 14,0
	667,7	780,8	+113,1
<i>Internationellt livsmedelsbistånd</i>			
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	72,0	75,0	+ 3,0
1980 års konvention om livsmedels- hjälp (FAC)	51,0	55,0	+ 4,0
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)	59,0	75,0	+ 16,0
	182,0	205,0	+ 23,0
<i>Övriga organisationer</i>			
FN:s hjälpprogram för Palestina- flyktingar (UNWRA)	50,0	55,0	+ 5,0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	50,0	60,0	+ 10,0
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	8,0	10,0	+ 2,0
Importkontoret för u-lands- produkter (IMPOD)	4,1	4,4	+ 0,3
Gemensamma fonden	12,5	1,0 ³	– 11,5
Internationella federationen för familjeplanering (IPPF)	40,0	50,0	+ 10,0
	164,6	180,4	+ 15,8
<i>Övriga multilaterala bidrag</i>	112,7	45,0⁴	– 67,7
Totalt	1 707,0	1 841,2⁵	+134,3

¹ Varav 15 milj. kr. tas från den oin-tecknade reservationen efter budgetåret 1981/82 under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

² Hela beloppet tas från den oin-tecknade reservationen.

³ Hela beloppet tas från den oin-tecknade reservationen.

⁴ Varav 26,2 milj. kr. tas från den oin-tecknade reservationen.

⁵ Varav sammanlagt 74,2 milj. kr. tas från den oin-tecknade reservationen.

Sveriges andel av de totala bidragen i flera organisationer, t. ex. UNDP och UNICEF, är mycket hög. Samtidigt som dessa organisationer ställer krav på kraftigt ökade resurser, är det inte möjligt att öka våra bidrag i samma takt som tidigare. Det kan inte heller vara önskvärt att ett begränsat antal små i-länder fortsätter att svara för merparten av bidragen. Vi bör därför fortsätta att aktivt verka för att andra länder, särskilt de stora i-länderna, åtar sig en rimligare andel av bördan.

Till de finansiella organisationerna tillskjuts bidragen i regel för flerårsperioder. Under senare tid har svårigheter uppstått i samband med påfyllnaden av vissa organisationers resurser. Det har bl. a. gällt IDA, där påfyllnad försenats genom dröjsmål i USA:s kongress. Framtida påfyllnader torde komma att försvåras av att USA, som en följd av en översyn av sitt deltagande i de multilaterala finansorganisationerna, sannolikt kommer att minska sin andel. Detta gäller framför allt bidragen till dessa organisationers fonder för utlåning på mjuka villkor.

Sverige har i vissa sammanhang gjort treåriga minimiutfästelser med reservation för riksdagens godkännande. Flerårsutfästelser medförlertid minskad handlingsfrihet i budgetplaneringen. Det är därför viktigt att det finns en inte alltför obetydlig medelsreserv för nya, oförutsedda behov.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

Sverige fortsätter att stödja *FN:s utvecklingsprogram (UNDP)* som FN-systemets centrala källa för finansiering av tekniskt bistånd. Sedan 1978 görs minimiutfästelser för tre år med förbehåll för riksdagens godkännande. Hösten 1981 gjorde Sverige en ny treårsutfästelse. För budgetåret 1982/83 (verksamhetsåret 1982) har Sverige utfäst ett bidrag om 355 milj. kr., vilket innebär en ökning med 20 milj. kr. Dessutom har utfästs ett bidrag om tillsammans minst 720 milj. kr. för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

UNDP förutses spela en viktig roll i uppföljningen av FN:s konferens om de minst utvecklade länderna. Sverige har därför, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst att under de tre budgetåren 1982/83–1984/85 öka sitt bidrag till UNDP:s särskilda verksamhet i dessa länder med 15 milj. kr. till 50 milj. kr. per år. Av bidraget för budgetåret 1982/83 kan 15 milj. kr. tas från den ointecknade reservationen under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag. Medelsbehovet för 1982/83 uppgår alltså till 35 milj. kr.

Nairobikonferensen om nya och förnybara energikällor visade att ökade multilaterala insatser behövs för att finansiera grundläggande studier om enskilda u-länders energisituation, energiplanering, förinvesteringsstudier och liknande. UNDP har upprättat ett särskilt konto för att finansiera bl. a. sådana åtgärder. Regeringen har beslutat att lämna ett bidrag på 5 milj. kr. till detta konto under budgetåret 1981/82. Ett lika stort bidrag föreslås för budgetåret 1982/83.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) ger finansiellt och tekniskt bistånd till de minst utvecklade länderna. Efter en omorganisation har nu fonden möjlighet att långsiktigt planera verksamheten och öka genomförandet. Sverige har därför, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett bidrag på 32 milj. kr. – en ökning med 2 milj. kr. – för var och ett av de tre budgetåren 1982/83–1984/85.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) finansierar en betydande del av FN-systemets bistånd på befolkningsområdet. Fonden har av sin styrelse uppmanats att koncentrera sina insatser till ett mindre antal särskilt viktiga ämnesområden samt använda tillgängliga resurser i första hand för projekt i stora folkrika länder i akut behov av bistånd.

Vid FN:s bidragskonferens i november 1981 uppskattades de frivilliga bidragen för 1982 till sammanlagt 129 miljoner dollar. Sverige utfäste, med förbehåll för riksdagens godkännande, ett bidrag till fonden om 48 milj. kr., en ökning med 3 milj. kr., för budgetåret 1982/83 (verksamhetsåret 1982). Med samma förbehåll utfästes ett bidrag om sammanlagt minst 96 milj. kr. för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

FN:s barnfond (UNICEF)

Sveriges bidrag till UNICEF för verksamhetsåret 1981 uppgick till 130 milj. kr., vilket motsvarade drygt 13% av regeringsbidragen. Efter FN:s bidragskonferens i november 1981 uppskattas regeringsbidragen för 1982 till totalt 190 miljoner dollar. Sverige har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett bidrag om 140 milj. kr. för budgetåret 1982/83 (verksamhetsåret 1982). Vidare utfästes ett bidrag om sammanlagt minst 280 milj. kr. för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Överenskommelsen om IDA:s sjätte påfyllnad för budgetåren 1980/81–1982/83 träffades i december 1979. Sveriges andel av det sammanlagda påfyllnadsbeloppet på 12 miljarder dollar uppgår till 3%. Detta motsvarar ett totalt svenskt bidrag under påfyllnadsperioden på 1 497 240 000 kr.

Den sjätte påfyllnaden trädde slutgiltigt i kraft först i augusti 1981, drygt ett år försenad på grund av dröjsmål i den amerikanska kongressen. För att IDA:s verksamhet ändå hjälpligt skulle kunna upprätthållas under mellantiden träffades överenskommelse mellan givarländerna om ett övergångsarrangemang. Inom ramen för detta arrangemang gjorde Sverige en förhandsutfästelse motsvarande det första årsbidraget om 460 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Den amerikanska kongressen beviljade i juli 1981 endast 15% av USA:s totala bidrag på 3 240 miljoner dollar som första årsbidrag. Därtill kommer att kongressen fastställt ett tak för storleken av USA:s andra och tredje årsbidrag på motsvarande 25 resp. 29%. Om den amerikanska administrationen inte kan förmå kongressen att ändra sitt beslut skulle USA:s sam-

lade bidrag under påfyllnadsperioden begränsas till 69% av det totala bidraget eller 2265 miljoner dollar.

I samband med Världsbankens årsmöte i september 1981 träffades en kompromiss mellan givarländerna i syfte att lindra IDA:s besvärliga ekonomiska läge. Kompromissen innebär att man undantar det första årsbidraget från villkoret i överenskommelsen om strikt proportionalitet mellan USA:s och övriga givarländers bidrag. Däremot skall detta villkor tillämpas fr. o. m. det andra årsbidraget. Detta innebär att såväl tidpunkten för utbetalningen som andelen av totalbidraget för övriga givarländer är beroende av den amerikanska kongressens beviljningar av USA:s framtida årsbidrag.

För den tredje inbetalningen, som beräknas ske under budgetåret 1982/83, föreslås 537 240 000 kr.

Regionala utvecklingsbanker

Sveriges bidrag till de regionala utvecklingsbankerna och utvecklingsfonderna i Afrika och Asien har från budgetåret 1975/76 till budgetåret 1982/83 ökat från 32,5 till 150,6 milj. kr. och dess andel av det totala multilaterala biståndet från ca 3 till drygt 8%.

Överenskommelsen om utvidgat medlemskap i *Afrikanska utvecklingsbanken* har ännu inte trätt i kraft. Förslaget till utvidgning har ännu inte fått erforderlig majoritet bland ADB:s afrikanska medlemsländer. Sverige har således ännu inte kunnat bli medlem i banken (UU 1979/80: 25, JU 1979/80: 45, rskr 1979/80: 369 och 370).

Regeringen utgår emellertid från att överenskommelsen inom en snar framtid träder i kraft. Sverige har åtagit sig att inbetala 25% av sin planerade del av kapitalutvidgningen om 365 634 069 kr. vilket motsvarar 91 408 518 kr. Inbetalningen skall ske i fem lika stora årsbidrag. Medel för två årsbidrag om vardera 18 281 704 kr. har anslagits under budgetåren 1980/81 resp. 1981/82. Med hänsyn till förseningen förutses inte något ytterligare medelsbehov under budgetåret 1982/83.

Förhandlingarna om en tredje påfyllnad av den *Afrikanska utvecklingsfondens* resurser har ännu inte kunnat avslutas. Anledningen är främst den översyn av biståndet till de multilaterala utvecklingsbankerna som den nya administrationen i USA påbörjat. På amerikansk begäran har de fortsatta förhandlingarna uppskjutits till i början av 1982.

Sveriges andel i ADF:s påfyllnader har varit mycket hög i förhållande till andra givarländers (5,6%). Det kan därför bli aktuellt att sänka den svenska andelen. På grund av osäkerheten om det slutliga förhandlingsresultatet är det omöjligt att närmare ange storleken av Sveriges totala bidrag. Regeringen förutser emellertid att medelsbehovet för budgetåret 1982/83 för det första årsbidraget under den tredje påfyllnadsperioden kan komma att uppgå till 120 milj. kr. och hemställer om riksdagens bemyndigande att delta i ADF:s påfyllnad med ett årligt belopp i denna storleksordning.

Den sista inbetalningen till den *Asiatiska utvecklingsbankens* andra kapitalökning skedde budgetåret 1980/81. Den tredje kapitalökningen för åren 1983–1987 är ännu under diskussion.

Inom ramen för den andra påfyllnaden av *Asiatiska utvecklingsfondens* resurser om totalt 2 150 miljoner dollar för fyraårsperioden 1979–1982 har Sverige åtagit sig att under budgetåren 1979/80–1982/83 bidra med sammanlagt 122 340 900 kr., vilket motsvarar 1,31 % av denna påfyllnad. För den fjärde och sista inbetalningen är medelsbehovet för budgetåret 1982/83 30 585 225 kr.

Förhandlingar om en tredje påfyllnad för åren 1983–1986 beräknas kunna avslutas under första halvåret 1982.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Förhandlingarna om en påfyllnad av fondens resurser för perioden 1981–1983 har ännu inte avslutats. Det viktigaste skälet är att de två grupperna bidragsgivande länder (OECD och OPEC) inte har kunnat komma överens om bidragsfördelningen sinsemellan.

Det svenska bidraget till IFAD:s första verksamhetsperiod uppgick till 115 milj. kr. För IFAD:s påfyllnad, som nu förväntas bli 1–1,1 miljard dollar, beräknas det svenska bidraget totalt till 148 milj. kr. Medel har beviljats för de två första inbetalningarna. I propositionen föreslås ett belopp på 61 milj. kr. för den tredje inbetalningen.

Om förhandlingarna visar sig ta lång tid i anspråk kan det bli aktuellt att göra en svensk förhandsinbetalning för att göra det möjligt för IFAD att fortsätta sin verksamhet tills en slutlig överenskommelse kunnat slutas.

Världslivsmedelsprogrammet (WFP)

WFP:s bidragsmål för perioden 1981–1982 är 1 000 miljoner dollar. Den svenska utfästelsen uppgår till 72 milj. kr. årligen för budgetåren 1981/82 och 1982/83. Två tredjedelar av bidraget är bundet till upphandling i Sverige.

Utöver ett ordinarie bidrag för budgetåret 1982/83 på 72 milj. kr. föreslås ett separat kontantbidrag till WFP på 3 milj. kr. att användas för lokala kostnader.

1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)

Samtliga länders åtaganden uppgår till 7,6 miljoner ton spannmål årligen. Konventionen har förlängts med två år till den 30 juni 1983.

Det svenska bidraget kanaliseras genom WFP och består av 40 000 ton vete, som levereras i form av mjöl. För täckande av frakt- och administrationskostnader får WFP ett särskilt bidrag.

Regeringen föreslår ett bidrag för budgetåret 1982/83 på 55 milj. kr.

Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)

Sverige har åtagit sig att årligen under treårsperioden 1981/82–1983/84 hålla 40000 ton svenskt vete samt vissa andra svenska livsmedelsprodukter i beredskap för akuta nödhjälpsinsatser. Det svenska katastroflagret utgör en del av IEFR, som enligt FN:s rekommendationer skall uppgå till minst 500000 ton.

Under budgetåret 1980/81 upphandlades även 2500 ton vegetabilisk olja i Sverige. På grund av den stora efterfrågan på matolja i katastrofsituationer anser regeringen det motiverat att det svenska åtagandet i fortsättningen även skall innefatta ca 1250 ton vegetabilisk olja, förutom 40000 ton vete.

Det svenska åtagandet bör också utsträckas t. o. m. budgetåret 1984/85. För budgetåret 1982/83 beräknar regeringen ett medelsbehov på sammanlagt 75 milj. kr. inkl. lagring och frakt för nödvändig påfyllnad av det svenska lagret med vete och vegetabilisk olja.

Övriga organisationer

På grund av att FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) befinner sig i en ytterst svår finansiell situation har Sverige, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett bidrag på 55 milj. kr. för budgetåret 1982/83 (verksamhetsåret 1982). Samma belopp har utfästs för budgetåren 1983/84 och 1984/85. Utfästelsen har givits förutsatt att UNRWA:s roll inte väsentligt förändrats till följd av den politiska utvecklingen i Mellanöstern.

En del av bidraget för 1982/83 har redan betalats ut som förskott eftersom organisationen på grund av sin kritiska finansiella situation står inför hotet att tvingas inställa sin undervisningsverksamhet. Härvid har medel ur den oinvecklade reservationen disponerats.

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har i takt med de senaste årens ökade flyktingströmmar blivit en allt viktigare kanal för bistånd till flyktingar världen över. Budgetåret 1981/82 (verksamhetsåret 1982) lämnar Sverige ett bidrag till UNHCR:s reguljära program på 50 milj. kr. Därutöver förutses extra bidrag av samma storleksordning från bl. a. katastrofanslaget till särskilda operationer. Sådana bidrag har under 1981 utbetalats för insatser i Somalia, Sudan, Pakistan, Kambodja och El Salvador till ett sammanlagt belopp av 39,2 milj. kr.

Sverige har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst sig att öka det ordinarie bidraget för budgetåret 1982/83 (verksamhetsåret 1983) till 60 milj. kr. För budgetåret 1983/84 (verksamhetsåret 1984) har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfästs ett lika stort belopp.

Med hänsyn till den vikt Sverige tillmäter stöd till familjeplanering ingicks i juni 1981 ett avtal om fortsatt stöd till *Internationella federationen för familjeplanering (IPPF)*. Enligt detta avtal skall Sverige bidra med totalt 150 milj. kr. under perioden 1981/82–1983/84.

Regeringen föreslår ett bidrag på 50 milj. kr. för budgetåret 1982/83. För

budgetåret 1983/84 har i avtalet – med förbehåll för riksdagens godkännande – utfästs ett bidrag på 60 milj. kr.

Sveriges bidrag till *UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)* har under den senaste treårsperioden årligen uppgått till 8 milj. kr. Regeringen föreslår ett bidrag på 10 milj. kr. för budgetåret 1982/83. En utfästelse på samma belopp bör göras för budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Sverige stöder också ITC:s verksamhet inom anslagsposten Särskilda program under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Budgetåret 1981/82 beräknas detta stöd till drygt 2 milj. kr. Budgetåret 1982/83 kan kostnaderna för detta stöd beräknas minska till 1 milj. kr.

För budgetåret 1981/82 anslags ett belopp på 4 129 000 kr. till *Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)*. Regeringen föreslår för budgetåret 1982/83 ett anslag på 4 398 000 milj. kr.

Avtalet om den *gemensamma fonden för råvaror* slöts i juli 1980 och är nu öppet för undertecknande och ratificering. För budgetåret 1981/82 har 12,5 milj. kr. anslagits för Sveriges medverkan i fonden. På grund av växelkursförändringar krävs ytterligare 1 milj. kr., som kommer att tas ur den oinbetecknade reservationen under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Övriga multilaterala bidrag

Anslagsposten Övriga multilaterala bidrag används till bidrag till en mångfald olika organisationer. Den kan även användas för bidrag, som kan komma att aktualiseras i samband med pågående eller förestående internationella förhandlingar. Storleken är dock inte möjlig att förutse. Anslagsposten är en reserv i den multilaterala budgeten. Den kan också användas för katastrofinsatser.

Under budgetåret 1982/83 finns behov av medel för att finansiera bl. a. följande insatser.

Sverige har beslutat ge ett bidrag om sammanlagt 2,2 milj. i särskilda dragningsrätter (SDR) till ett *räntesubventionskonto i Valutafondens system för supplementär finansiering*. Den första inbetalningen om 1,1 milj. SDR, vilket motsvarar ca 7 milj. kr., gjordes i oktober 1981. För den andra inbetalningen, som skall ske under budgetåret 1982/83, krävs ca 7 milj. kr.

Ett avtal har slutits med *Karibiska utvecklingsbanken* om ett svenskt bidrag på 26 milj. kr. till bankens specialfond att utbetalas under två budgetår. Det skall användas för att bidra till den ekonomiska och sociala utvecklingen, i synnerhet i bankens fattigaste medlemsländer. Den första utbetalningen om 13 milj. kr. skedde budgetåret 1981/82. För budgetåret 1982/83 föreslås ett bidrag på 13 milj. kr.

För att tillgodose det starkt växande behovet av resurser för u-ländernas industrialisering beslutade det *Internationella finansieringsbolaget (IFC)* 1977 att öka kapitalet med 540 miljoner dollar till 650 miljoner dollar. Tecknande av kapitalandelar kan ske fram till den 1 augusti 1982. De större

givarländerna, liksom Danmark, Finland och Norge, har beslutat eller kommer att besluta att teckna sina andelar.

IFC:s verksamhet har under de senaste åren ökat kraftigt och i stigande grad inriktats på de fattigare u-länderna. IFC spelar en viktig roll för att stimulera flödet av privata medel till u-länderna och utgör därmed ett betydelsefullt komplement till Världsbanken och IDA.

Sverige bör fortsätta att stödja denna del av världsbanksgruppen och därmed bibehålla sin möjlighet att påverka IFC:s verksamhet i önskad riktning. Regeringen föreslår därför att Sverige tecknar sin andel av IFC:s kapitalökning.

Denna andel uppgår till 5,8 miljoner dollar, motsvarande ca 32 milj. kr., vilket utgör drygt 1% av kapitalökningen. Sveriges hittills inbetalda insats uppgår till 1,1 miljon dollar. Den utgör 1,02% av det ursprungliga kapitalet. Inbetalning av hela den svenska andelen i kapitalökningen måste ske före den 1 augusti 1982.

Konferensen om nya och förnybara energikällor i Nairobi visade att u-länderna har ett stort behov av *energibistånd*. Även på det multilaterala området krävs ökade insatser. Det är därför viktigt att Världsbanken får möjligheter att öka sin utlåning för energiändamål, t. ex. genom en särskild energifilial. Visar det sig inte möjligt att åstadkomma detta bör andra vägar prövas att öka den multilaterala långivningen för energiändamål. Sverige kan delta i sådana arrangemang, och andra program som syftar till att stärka u-ländernas energiförsörjning, bl. a. genom att utnyttja den ointecknade reservationen under denna anslagspost.

Sverige har under budgetåren 1980/81 och 1981/82 lämnat bidrag till interimsfonden för *vetenskap och teknik för utveckling* med sammanlagt ca 25 milj. kr. Fonden upphör vid årsskiftet. Avsikten är att den skall ersättas av ett permanent finansieringssystem.

Sverige har under en följd av år spelat en aktiv och pådrivande roll i förhandlingarna om ett sådant finansieringssystem. Vårt bidrag bör därför ligga kvar på en relativt hög nivå. Den exakta storleken får dock bestämmas med hänsyn tagen till bl. a. andra givarländers insatser.

Liksom under tidigare budgetår bör också *vissa andra multilaterala bidrag* belasta denna anslagspost. Som exempel kan nämnas årsbidrag till Röda korsets internationella kommitté, FN:s center för transnationella företag (CTNC), FN:s boende- och bebyggelsecenter (Habitat), FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC), FN-universitetet och FN:s kvinnofond. Regeringen beräknar att ca 15 milj. kr. behövs för sådana bidrag.

I samband med kommande internationella förhandlingar kan denna anslagspost också utnyttjas för t. ex. utomstående experter, inköp av konsulttjänster och för att anordna mindre seminarier och symposier.

Medelsbehovet för bidrag under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag överstiger det föreslagna anslaget för detta ändamål. Den ointecknade

reservationen under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag, som beräknas uppgå till ca 170 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1982/83, kan emellertid användas för att finansiera en del av dessa bidrag. Det gäller i första hand bidragen till IMF:s räntesubventionskonto (7 milj. kr.), Karibiska utvecklingsbanken (13 milj. kr.) och IFC (32 milj. kr.). Som tidigare redovisats bör också medel för ökning av det svenska bidraget till UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna (15 milj. kr.) och gemensamma fonden (1 milj. kr.) tas ur den oinvecklade reservationen. Efter det att dessa bidrag betalats beräknas reservationen uppgå till ca 95 milj. kr.

Regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som har förordats i propositionen,
2. godkänna de gjorda utfästelser som angetts i propositionen,
3. bemyndiga regeringen att delta i Afrikanska utvecklingsfondens tredje påfyllnad med ett årligt belopp i storleksordningen 120 milj. kr.,
4. bemyndiga regeringen att teckna Sveriges andel av Internationella finansieringsbolagets (IFC) kapitalökning,
5. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som härutöver har föreslagits i propositionen,
6. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 1 767 000 000 kr.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1981/82: 262 av Margot Håkansson m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär initiativ till att Sverige i FN verkar för att utlysa ett FN-år mot narkotikan.

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 2, 4 och 5, vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av bidragen till internationella biståndsprogram,

4. att riksdagen beslutar att avslå regeringens begäran om bemyndigande att teckna Sveriges andel av Internationella finansieringsbolagets (IFC) kapitalökning,

5. att riksdagen beslutar att anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram i förhållande till regeringens förslag minskas med 32 milj. kr. till 1 735 milj. kr.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 2 c) och 2 d), vari hemställs

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

c) att reservationsanslaget till multilateralt bistånd minskas med 45 000 000 kr.,

d) att Sverige lämnar Världsbanksgruppen och att anslagen i årets budget minskas med 37 200 000 kr. till IDA, 32 000 000 kr. till IFC och med 20 000 000 kr. till ADF.

dels motion 1981/82: 1253 av Märten Werner (m), vari hemställs

att riksdagen begär att regeringen inom ramen för Övriga multilaterala bidrag ökar anslaget till UNFDAC till 6 milj. kr.

dels motion 1981/82: 1724 av Lars-Ingvar Sörenson och Thure Jadestig (s), vari hemställs

att riksdagen uttalar att Sverige bör verka för ett särskilt år i Förenta nationernas regi mot narkotika.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), yrkande 8, vari hemställs

8. att riksdagen till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 657 000 000 kr.

Utskottet

I detta avsnitt behandlar utskottet inledningsvis yrkande 2 i motion 394, i vilken principerna för Sveriges multilaterala bistånd berörs. Mot bakgrund av att det i framtiden inte torde vara möjligt att öka det multilaterala biståndet i samma takt som tidigare efterlyser motionärerna en konsekvent värdering av hur de olika internationella biståndsorganens verksamhet stämmer överens med den svenska biståndspolitikens mål. Framställningen i propositionen bör präglas av en bättre redovisning av regeringens bedömningar på detta område, heter det i motionen.

När utskottet förra året behandlade en liknande motion framhöll utskottet att Sveriges biståndspolitiska mål också måste gälla bidragen till de internationella organisationerna. Samtidigt betonade utskottet vikten av att alla givarländer tar sitt ansvar för de internationella organens finansiering, om dessa skall kunna fungera effektivt och planmässigt.

Sverige har sedan flera år hävdat uppfattningen att de stora länderna bör svara för en större andel av de multilaterala organens finansiering och förutskickat att Sveriges andel av finansieringsbördan därigenom måste komma att minska. En viss sådan minskning har också successivt ägt rum.

Samtidigt har den nya administrationen och kongressen i USA – den dominerande bidragsgivaren – visat stor tvekan när det gäller anslag till multilaterala biståndsorgan. Således har en kraftig minskning av USA:s bidrag till IDA skett. Ställda inför utsikten att mot sin önskan behöva bära

en ökande andel av finansieringsbördan i IDA har övriga bidragsgivare i detta läge beslutat anpassa sina bidrag till den av USA angivna lägre nivån.

Även inom de biståndsgivande FN-organen är finansieringsläget oroande, om än inte lika akut som inom IDA.

Denna för den multilaterala biståndsverksamheten bekymmersamma situation får emellertid enligt utskottets mening självfallet inte hindra regeringen från att noga pröva de svenska bidragens storlek och inriktning i ljuset av våra möjligheter att även i de internationella organen återspegla det svenska biståndets mål och prioriteringar. Samtidigt vill utskottet erinra om att våra åtaganden mot de internationella organisationerna är av långsiktig natur och att de utrikespolitiska och biståndspolitiska motiveringar som ligger bakom ett stöd till FN-systemet inte nödvändigtvis behöver redovisas vid varje tillfälle som nya bidrag föreslås riksdagen. I årets biståndsproposition finns därtill en utförlig beskrivning av ifrågavarande organisationer i en särskild bilaga.

Med det här anförda torde yrkande 2 i motion 394 få anses besvarat.

I samma motions yrkande 4 hemställs att riksdagen avslår regeringens begäran om bemyndigande att teckna Sveriges andel av Internationella finansieringsbolagets (IFC) kapitalökning. Ett liknande yrkande återfinns i motion 936, delyrkande 2 d).

Ett svenskt deltagande i kapitalökningen innebär ett brott mot principen att endast organ som själva lämnar koncessionellt bistånd får bidrag från biståndsbudgeten, heter det i motion 394, som anser att IFC inte kan ges prioritet framför andra angelägna insatser som konkurrerar om svenskt bistånd.

IFC ingår i Världsbanksgruppen och ger lån till enskilda företag i u-länder på kommersiella villkor. Grundkapitalet uppgår till ca 100 miljoner dollar. Sverige är medlem av IFC sedan 1956. Den första – och hittills enda – svenska inbetalningen gjordes med andra medel än biståndsmedel. År 1977 beslutade IFC:s styrelse om en kapitalökning, till vilken hittills ca 70 av bankens 106 medlemsländer tecknat bidrag. I budgetpropositionen konstateras att IFC:s verksamhet under senare år i stigande grad inriktats på de fattigare u-länderna. IFC spelar också enligt regeringens mening en viktig roll när det gäller att stimulera flödet av privata medel till u-länderna. Av dessa skäl föreslår regeringen ett svenskt deltagande i den nu pågående kapitalpåfyllnaden med en andel på ca 32 milj. kr.

Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige såsom medlem av IFC bör delta i den nu aktuella kapitalpåfyllnaden och tillstyrker propositionens förslag i detta avseende. Följaktligen avstyrks delyrkande 2 d) i motion 936 i vad avser IFC och yrkande 4 i motion 394. Som en konsekvens härav avstyrks även yrkande 5 i samma motion, i vilket en minskning av anslaget till internationella biståndsprogram med ett belopp motsvarande bidraget till IFC föreslås.

I motion 936, delyrkande 2 d), finns ytterligare förslag om nedskärningar

av vissa anslag till multilaterala ändamål. Det gäller bidraget till IDA, som föreslås minska med 37,5 milj. kr. till 500 milj. kr., och bidraget till Afrikanska utvecklingsfonden som föreslås minska med 20 milj. kr. till 100 milj. kr.

Motionärernas allmänna motivering för de föreslagna nedskärningarna är att det multilaterala biståndet bör minska till förmån för det bilaterala samt att Sverige bör lämna Världsbanksgruppen. Utskottet har vid en rad tidigare tillfällen, då motioner om utträde ur Världsbanksgruppen förelagat, redovisat skälen för att avstyrka sådana yrkanden. Det skedde senast i betänkandena UU 1979/80: 20 och 1980/81: 14. Utskottet vidhåller sin tidigare åsikt och avstyrker följaktligen delyrkande 2 d) i motion 936 i vad avser Världsbanken och IDA. Utskottet, som anser Sveriges deltagande i Afrikanska utvecklingsfonden vara ett värdefullt inslag i vår biståndspolitik, ser heller inget skäl att ändra regeringens förslag i vad avser bidrag till denna fond. Motionärerna har inte heller angivit något skäl för sitt ställningstagande. Utskottet avstyrker förslaget om en sänkning av bidraget till Afrikanska utvecklingsfonden i delyrkande 2 d) i motion 936.

Tre motioner berör internationella narkotikafrågor. I motion 1253 föreslås att anslaget till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC) höjs till 6 milj. kr.

Sverige stöder sedan 1977 UNFDAC, vars arbete bl. a. syftar till att i opiumproducerande länder främja odling av andra grödor än opium. De svenska bidragen, som sammanlagt uppgått till ca 10 milj. kr., har gått till Laos, Pakistan och numera även Thailand. Innevarande års bidrag uppgår till 4 milj. kr.

Sverige är redan en betydande bidragsgivare i UNFDAC. Regeringen följer nära organisationens arbete och är beredd att överväga ytterligare bidrag. Omfattningen av det fortsatta samarbetet med UNFDAC får bli beroende av de projekt som presenteras, varför motionen avstyrks.

I motionerna 262 och 1724 begärs att Sverige i FN skall verka för att utlysa ett särskilt år mot narkotikan.

Som utskottet haft anledning konstatera vid behandlingen under förra riksmötet av ett yrkande om utropandet av ett naturresursår (UU 1980/81: 20), har under senare tid antalet år och årtionden i FN:s regi blivit så stort att det finns risk för att de därigenom förlorar i genomslagskraft.

Enligt utskottets mening gör samma argument sig gällande vad avser det nu föreslagna narkotikaåret, även om kampen mot narkotikan självfallet bör drivas med stor kraft. Inom FN har också – i beaktande av det mycket stora antalet särskilda dagar, veckor, år, årtionden och temakonferenser – utarbetats vissa allmänna riktlinjer för utlysning av internationella manifestationer av detta slag. Det heter bl. a. i dessa riktlinjer att två år bör lämnas fria mellan varje internationellt år. En tillämpning av dessa riktlinjer skulle få till följd att första lediga år är 1990.

Utskottet vill inte utesluta att ett FN-år mot narkotika skulle kunna ha sitt givna värde. Förslag härom har också väckts internationellt, exempelvis i FN:s narkotikakommission. Utskottet utgår från att regeringen deltar i dessa internationella överväganden och därigenom får möjlighet att bedöma om utlysning av ett särskilt FN-år mot narkotika är en lämplig arbetsform för det angelägna syfte det här är fråga om.

Med det här anförda torde motionerna 262 och 1724 få anses besvarade.

I motion 2035 föreslås nedskärningar av en rad poster inom de olika biståndsanslagen. Detta sker mot bakgrund av det bekymmersamma ekonomiska läget i Sverige, vilket, enligt motionärernas mening, nödvändiggör besparingar över hela budgetfältet. Utskottet tar ställning till motionens olika besparingsförslag i anslutning till behandlingen av var och en av de ifrågavarande anslagsposterna.

I yrkande 8 i motion 2035 föreslås en minskning av anslaget till internationella biståndsprogram med 110 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Detta belopp uppnås dels genom en frysning till innevarande års nivå av anslaget till internationella biståndsprogram, vilket ger en besparing på 60 milj. kr., dels genom en ytterligare minskning av anslaget med 50 milj. kr. i förhållande till innevarande års anslag. Denna sistnämnda besparing bör enligt motionärernas mening kunna finansieras ur den under anslaget ackumulerade ointecknade reservationen.

Enligt utskottets bedömning är det inte möjligt att utan oönskade konsekvenser göra en så betydande nedskärning av anslaget till internationella biståndsprogram. Som tidigare nämnts har under de närmast förflutna åren skett en minskning av de svenska bidragsandelarna i de internationella organen. De bidragsförslag som nu framläggs i propositionen är i stor utsträckning en följd av fleråriga åtaganden. Den återstående reservationen är som framgår av propositionen bl. a. beräknad för finansiering av bidrag till vissa multilaterala ändamål för vilka inga andra medel står till förfogande. Slutligen kvarstår ett belopp på 95 milj. kr. som regeringen anser bör kvarstå som allmän reserv under anslaget.

Utskottet får med hänvisning till det ovan anförda tillstyrka regeringens förslag avseende anslaget till Internationella biståndsprogram. I konsekvens härmed avstyrks yrkande 8 i motion 2035 och delyrkande 2 c) i motion 936.

Utskottet tillstyrker förslagen under punkt C I i budgetpropositionen och hemställer

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som förordats i propositionen,
2. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 394, yrkande 2, avseende inriktningen av bidragen till internationella biståndsprogram besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 4, och motion 1981/82: 936, delyrkande 2 d) i vad avser bidrag till IFC,

res. 2 (s)

- bemyndigar regeringen att teckna Sveriges andel av Internationella finansieringsbolagets (IFC) kapitalökning,
4. att riksdagen avslår motion 1981/82:936, delyrkande 2 d), i vad avser bidraget till IDA,
  5. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 d), i vad avser bidraget till Afrikanska utvecklingsfonden, bemyndigar regeringen att delta i Afrikanska utvecklingsfondens tredje påfyllnad med ett årligt belopp i storleksordningen 120 milj. kr.,
  6. att riksdagen avslår motion 1981/82:1253 avseende bidrag till UNFDAC,
  7. att riksdagen förklarar motionerna 1981/82:262 och 1981/82:1724 avseende internationellt narkotikaår besvarade med vad utskottet anfört,
  8. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 c), motion 1981/82:2035, yrkande 8, och motion 1981/82:394, yrkande 5, till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 767 000 000 kr., res. 3 (s)
  9. att riksdagen godkänner de gjorda utfästelser som angivits i propositionen, res. 4 (m)
  10. att riksdagen bemyndigar regeringen att göra de utfästelser och åtaganden, som härutöver föreslagits i propositionen.

4. Bilateralt utvecklingssamarbete

4.1 Allmänna riktlinjer och prioriteringar i utvecklingssamarbetet

Propositionen (s. 29–33 och 53–55)

1980-talets ändrade ekonomiska förutsättningar i mottagarländerna gör det angeläget att på olika sätt sträva efter att *konsolidera de gjorda biståndsinsatserna*.

Ökade ansträngningar bör således göras för att effektivare utnyttja existerande anläggningar och för att tillvarata vunna erfarenheter och utnyttja dem i den fortsatta verksamheten. Särskild vikt bör läggas vid utbildning av ledande administrativ personal i mottagarländerna, främst i planering, uppföljning, utvärdering och underhåll. SIDA och BITS bör fortsätta att utveckla lämpliga biståndsformer på dessa områden. Det svenska personalbiståndet bör därvid få ökad betydelse.

Inom ramen för det landprogrammerade samarbetet sker en fortlöpande dialog med mottagarländerna. Denna dialog utnyttjas för att exempelvis informera om målen för Sveriges bistånd samt om det svenska utbudet av varor, tjänster, teknologi och kunnande.

I dialogen bör största vikten läggas vid de allvarligaste problemen och sådana verksamhetsområden, där behoven är stora och där Sverige har

särskilda förutsättningar att göra viktiga insatser. Detta gäller särskilt landsbygdsutveckling, hälsovård med familjeplanering, förbättring av kvinnans ställning, miljö- och markvård samt energi.

SIDA framhåller i sin anslagsframställning att en ökande del av biståndet bör utnyttjas för stöd till *landsbygdsutveckling* och därigenom till den fattigaste delen av befolkningen i programländerna. Endast om en stor del av det svenska biståndet direkt inriktas på dessa grupper kan Sverige, enligt SIDA, bidra till en påtaglig, varaktig och självgenererande utveckling i programländerna, i enlighet med statsmakternas mål. Vidare anser SIDA att insatser för landsbygdsbefolkningen i högre grad bör inriktas på den fattigare hälften av den.

Uttrycket landsbygdsutveckling definierar SIDA som jordbruksproduktion men också bl. a. vattenförsörjning, transporter, infrastruktur, småindustri, hälsovård, utbildning, markvård och energiframställning för landsbygdens behov.

När det gäller bistånd för landsbygdsutveckling och försök att nå de fattigaste grupperna har SIDA dragit slutsatsen att primärhälsovård liksom primär- och vuxenundervisning är av stor betydelse. Insatser som främjar arbetsintensiva produktionsmetoder leder till ökad sysselsättning och höjda arbetsinkomster bland de fattiga på landsbygden. Ökad livsmedelsproduktion genom integrering av jordbruksrådgivning, krediter, förbättrade insatsvaror etc. liksom markvård är andra åtgärder för att förbättra situationen för landsbygdens fattiga. SIDA understryker att organiserad medverkan av de fattiga själva är ett inslag som nästan alltid återfinns i framgångsrika biståndsprojekt.

SIDA påpekar att en fortsatt ökning av insatser på landsbygden för den fattigaste hälften av befolkningen innebär att ökade ansträngningar måste göras för att bredda den svenska resursbasen. Detta förutses kräva ytterligare engagemang av svenskar på olika områden och samtidigt inrymma möjligheter för svenska företag som är villiga att satsa långsiktigt, engagerat och innovativt.

Parallellt med denna satsning fortsätter stöd till verksamhet inom industri, transporter och andra infrastrukturella investeringar liksom inom nyare samarbetsområden såsom energi och mineralutvinning. I dessa sektorer förutser SIDA att svensk teknik samt svenska varor och tjänster kommer att spela en allt viktigare roll.

Regeringen delar SIDA:s bedömning på denna punkt. Som utrikesutskottet uttalade, med anledning av föregående års budgetproposition, bör inriktningen på landsbygdsutveckling, i både det bilaterala och det multilaterala arbetet, fortsätta och ytterligare betonas.

Det är väsentligt att termen landsbygdsutveckling inte ges en alltför snäv definition. Sysselsättning kan även skapas genom insatser utanför jordbruket. I vissa länder är t. ex. tillgång på konsumtionsvaror av avgörande betydelse för att stimulera en ökad jordbruksproduktion. Detta kan ske genom stöd till uppbyggnad av en industri, inriktad på befolkningens

basbehov och genom förbättringar av transportnätet så att varor kan transporteras till och från landsbygdsbefolkningen. Även uppbyggnad av kraftförsörjningen kan vara nödvändig för att öka sysselsättningen och främja industriutvecklingen på landsbygden.

Utformningen av stödet till landsbygdsutveckling måste utgå från förutsättningarna i varje enskilt land och inriktas på att stödja ländernas egna utvecklingsansatser. Det är också viktigt att tilltänkta insatser noga analyseras vad gäller de sociala konsekvenserna.

En ökning av insatserna för landsbygdsutveckling medför en relativt stor andel finansiering av lokala kostnader. Bistånd till landsbygdsutveckling i vid bemärkelse kan dock medföra en inte obetydlig efterfrågan på svensk kunskap och svenska varor, t. ex. vid uppbyggnad av infrastruktur och småindustri.

Befolkningsproblemen tillhör de stora frågorna, och det är angeläget att Sveriges beredvillighet att stödja familjeplanering understryks i dialogen med mottagarländerna. På den multilaterala sidan föreslås fortsatta väsentliga bidrag till de internationella organisationerna på befolkningsområdet.

Sverige har under en följd av år bidragit till att finansiera program för *miljö- och markvård*. För att bättre kunna möta de stora behoven inrättades 1981/82 en särskild anslagspost. Regeringen föreslår en kraftig ökning av denna, och understryker att Sveriges resurser och kunnande på detta område bör utnyttjas i största möjliga utsträckning.

Regeringen delar SIDA:s bedömning att miljö- och markvårdsfrågor i princip inte bör hanteras som fristående program utan måste integreras i all utvecklingsverksamhet. Det finns starka och naturliga samband mellan miljö- och markvård, skogsvård, husdjursproduktion och energiförsörjning. Det är naturligt att insatserna inom miljö- och markvård blir mycket långsiktiga. Det är av stor betydelse att grundläggande ekonomiska och ekologiska samband uppmärksammas vid projektens genomförande.

Stigande oljepriser har lett till ökat intresse för att utveckla alternativa *energikällor*. Brännvedskrisen och dess samband med den accelererande miljöförstörelsen i u-länderna verkar i samma riktning.

Det svenska energibeståndet har hittills varit relativt blygsamt. Energiandelen av vårt bistånd är ca 2%. Genomsnittet inom OECD är 7%. Energibiståndet har mest avsett utbyggnad och distribution av vattenkraft. En förklaring till den långsamma ökningen av energibiståndet har varit begränsad efterfrågan från våra mottagarländer. Det råder emellertid ingen tvekan om att t. ex. Nairobi-konferensen om nya och förnybara energikällor bidrar till en snabb ökning av efterfrågan på energibistånd. Planeringen bör inriktas på att möta detta växande behov.

Sverige stöder tanken på att inrätta en särskild energifilial inom Världsbanken i syfte att främja utvinning av energi i u-länderna. Det är emellertid f. n. osäkert om denna idé kommer att förverkligas. Sverige kommer fortsatt att arbeta för en särskild energifilial men kan också pröva andra

metoder för att ge Världsbanksgruppen möjlighet att öka sin utlåning för energiändamål. Likaså bör Sverige vara berett att överväga andra institutionella arrangemang.

SIDA har utarbetat vissa riktlinjer för energibiståndet som underlag för dialogen med mottagarländerna. Följande områden prioriteras:

- Bistånd till planering av energisektorn i programländerna,
- Stöd för att åstadkomma ett balanserat utnyttjande av skogstillgångar, förbättra skogsvården och öka skogsplanteringen.
- Fortsatt stöd till utbyggnad av vattenkraft, särskilt mindre kraftverk på landsbygden,
- Samarbeta med u-länder för att utveckla andra förnybara energikällor baserade på biomassa, biogas, sol, vind, vågrörelser och temperaturskillnader i havet.

På grundval av SIDA:s riktlinjer och övriga biståndsorgans verksamhet och erfarenheter på energiområdet anser regeringen att riktlinjer för det samlade svenska energibiståndet bör utarbetas.

Det totala svenska biståndet till *skogsbruk* (exkl. skogsindustri) kommer under 1980/81 att uppgå till ca 100 milj. kr. Av detta är 91 milj. kr. bilateralt bistånd och 9 milj. kr. multilateralt bistånd genom FAO. I propositionen förutses fortsatta betydande insatser på detta område.

För budgetåret 1982/83 förordar regeringen att *anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete* höjs med 387,8 milj. kr. till 4054,8 milj. kr. Detta innebär en ökning med ca 11% i förhållande till anslaget för innevarande budgetår.

På grundval av SIDA:s anslagsframställning har regeringen fortsatt översynen av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll. Avvecklingen av det långsiktiga utvecklingssamarbetet med Pakistan och Somalia, som anmäls i fjolårets budgetproposition (prop. 1980/81: 100, bil. 6), kommer att fullföljas. Därutöver förutses f. n. inga förändringar i kretsen av samarbetsländer.

Medelsramarna för samarbetet med mottagarländerna bör ses som ett uttryck för en strävan att bibehålla en i huvudsak oförändrad aktivitetsnivå, samtidigt som behoven och möjligheterna att nå målen för samarbetet beaktas. Stor vikt måste fästas vid mottagarlandets möjligheter att tillgodogöra sig biståndet.

Vid bedömning av mottagningskapaciteten bör hänsyn tas till förekomsten av outnyttjade biståndsmedel från föregående och löpande budgetår men också till en rad andra faktorer som samarbetslandets planering och egna resurser för genomförande av biståndsprogram. Regeringen har funnit detta naturligt främst med tanke på att utvecklingssamarbetet med de flesta mottagarländerna är långsiktigt. Medelsramar, som är avpassade efter samarbetsländernas mottagningskapacitet, bidrar också till att medlen används på ett sätt som motsvarar kraven på ökad effektivitet i biståndsgivningen. Med denna utgångspunkt kan medelsramarnas utveck-

Bilateralt utvecklingssamarbete budgetåren 1981/82–1982/83 (milj. kr.)

	Medelsram	Förslag till medelsram 1982/83	
	1981/82	SIDA	Föredraganden
Angola	95	110	100
Bangladesh	140	145	145
Botswana	70	70	70
Etiopien	80	90	85
Guinea-Bissau	55	60	60
Indien	330	365	340
Kap Verde	35	40	40
Kenya	110	125	125
Laos	55	60	55
Lesotho	17	20	20
Moçambique	210	230	230
Nicaragua ¹	40	50	50
Sri Lanka	115	135	155
Swaziland	10	10	10
Tanzania	415	440	440
Vietnam	365	365	345
Zambia	145	165	165
Zimbabwe	100	115	110
Pakistan	20	15	15
Somalia	15	15	–
Vissa landprogramkostnader	50	35	35
Humanitärt bistånd i			
Latinamerika ¹	40 ¹	50	50
Humanitärt bistånd i			
södra Afrika ²	120	140	140
Regionala insatser	60	100	100
Miljö- och markvård			
samt energi ³	30	40	75 ³
Särskilda program	160	170	160
Katastrofer m. m.	400	400	350,8
Enskilda organisationer	165	185	190
Rekrytering och utbildning			
av fältpersonal	20 ⁴	22	19
Bredare samarbete	80 ¹	90 ⁴	75
Särskilt förmånlig kredit- givning till u-land ⁵	120 ⁶	250 ⁷	300
Totalt	3 667	4 107	4 054,8

¹ Anslagsposten Vissa insatser i Latinamerika och det karibiska området omfattade budgetåret 1981/82 medelsramar för humanitärt bistånd i Latinamerika (40 milj. kr.), för Nicaragua (40 milj. kr.) samt för Dominikanska republiken och Jamaica (vardera 10 milj. kr.). I tabellen har medlen för Dominikanska republiken och Jamaica förts till anslagsposten Bredare samarbete (jfr fotnot⁴). För Nicaragua och för Humanitärt bistånd i Latinamerika har särskilda anslagsposter inrättats.

² Anslagsposten betecknades budgetåret 1981/82 Flyktingar och befrielseförelser m. m. i södra Afrika.

³ Anslagsposten betecknades budgetåret 1981/82 Särskilda miljö- och markvårdsinsatser. Fr. o. m. budgetåret 1982/83 utgår också under denna anslagspost bidrag för miljö- och markvårdsinsatser i Sahelområdet, som tidigare belastade anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

⁴ Enligt BITS anslagsframställning för budgetåret 1982/83, bredare samarbete (60 milj. kr.) samt finansiellt stöd (30 milj. kr.) för Dominikanska republiken, Jamaica och Sudan.

⁵ Anslagsposten betecknades budgetåret 1981/82 Förmånliga u-landskrediter.

⁶ Prop. 1981/82: 27, UU 1981/82: 12, rskr 1981/82: 69.

⁷ Avser BITS anslagsframställning för budgetåret 1982/83.

⁸ Av detta belopp har 1,4 milj. kr. överförts till anslaget C 5. Nämnden för u-landsutbildning.

ling för de enskilda samarbetsländerna utfalla olika under skilda budgetår utan att det behöver vara ett uttryck för förändringar i viljan att samarbeta med det ena eller andra landet.

SIDA har, i enlighet med utrikesutskottets uttalande (UU 1980/81: 20), fortsatt arbetet med att utveckla beredningsformer för importstödet. Detta har skett dels genom en översyn av riktlinjerna för importstödet, dels genom att upphandlingsplaner utarbetats för ytterligare länder. De nya riktlinjerna syftar till att genom striktare beredningsformer öka biståndets effektivitet.

Förslagen till medelsramar för mottagarländer och andra ändamål framgår av tabell s. 28.

Motioner

Under denna rubrik behandlar utskottet

dels motion 1981/82: 301 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 4, vari hemställs

4. att riksdagen uttalar att Sverige ej skall ha beröring med IGGI och hos regeringen begär åtgärder i enlighet härmed.

dels motion 1981/82: 339 av Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (m), vari hemställs

att riksdagen uttalar att vattenförsörjningen skall ges hög prioritet i den svenska biståndspolitiken.

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 1, vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken.

dels motion 1981/82: 1722 av Martin Olsson m. fl. (c), vari hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att vid ingående av biståndsavtal med u-länder Sverige förbehåller sig rätt till omprövning om mottagarlandet deltar i krigsoperationer eller förutsättningarna för biståndet av andra anledningar förändrats.

dels motion 1981/82: 1720 av Maj-Lis Lööv m. fl. (s), vari hemställs

att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att en beredning för kvinnobistånd bör tillsättas med uppgift att förbättra planering, genomförande och utvärdering av stödet till u-ländernas kvinnor inom det svenska biståndet.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), yrkandena 1 och 2, vari hemställs

1. att riksdagen uttalar att Sverige vid länderval bör prioritera sådana länder som slår vakt om de mänskliga rättigheterna och strävar efter en demokratisk utveckling.

2. att riksdagen uttalar att biståndsarbetet skall omprövas och i sista hand avbrytas med mottagarländer som bedriver anfallskrig eller har trupper på främmande territorier eller i vilka de grundläggande mänskliga rättigheterna kränks.

dels motion 1981/82: 2083 av Britta Hammarbacken m. fl. (c), vari föreslås

att riksdagen beslutar att uttala att Sverige i sin biståndspolitik och sitt internationella agerande i övrigt i högre grad bör inrikta sig på de globala resurs- och miljöproblemen.

Utskottet

Riktlinjer för det bilaterala utvecklingssamarbetet berörs i ett flertal motioner. Till en del rör det sig om synpunkter och förslag som vid tidigare tillfällen varit föremål för utskottets överväganden.

I motion 394, yrkande 1, framförs en rad kritiska synpunkter på budgetpropositionens redovisning av prioriteringar och riktlinjer för det svenska biståndet. Ett genomgående drag i propositionen är kravet på styrning av biståndet för att tillgodose olika svenska önskemål under det att de grundläggande principerna för utvecklingssamarbetet nämns mer i förbigående, heter det i motionen. Motionärerna önskar därför slå fast att ansvaret för utvecklingsansträngningarna i första hand måste åvila mottagarländerna själva. Motionärerna erinrar i sammanhanget vad regeringen anförde i proposition 1977/78: 135, där det bl. a. hette att ekonomiska och sociala framsteg för ett u-lands befolkning inte åstadkoms genom utifrån styrda punktinsatser. I motionen konstateras vidare att det landfördelade biståndets andel under senare år sjunkit från 80% till under 64%. Med anledning härav vill motionärerna åter understryka betydelsen av att den helt övervägande delen av biståndet skall vara landinriktat och landprogrammerat.

Under förra riksmötet behandlades ett antal motionsyrkanden som gällde riktlinjerna för det svenska biståndet (UU 1980/81: 20). Utskottet vände sig då mot åsikten att de biståndspolitiska målen skulle ha tonats ned och erinrade om att dessa bekräftats av riksdagen så sent som under riksmötet 1979/80. Utskottet framhöll också att olika biståndsformer kunde ge sitt främsta utslag på olika mål och ansåg, att det avgörande måste vara att biståndsinsatserna sätts in i en utvecklingsansträngning, vars sammanlagda effekt ligger i linje med målen för vår biståndspolitik. I betänkandet konstaterades att nya biståndsformer tillkommit under senare år. De bi-

ståndspolitiska målen gällde emellertid även dessa biståndsformer. Mindre förskjutningar hade visserligen under senare år ägt rum i fördelningen mellan biståndsformerna, men enligt utskottets mening måste det svenska bilaterala biståndet även fortsättningsvis i övervägande grad bestå av samarbete med regeringar i enskilda länder.

Utskottet önskar med anledning av den nu föreliggande motionen åter slå fast att den grundläggande motiveringen för Sveriges utvecklingsbistånd självfallet är u-ländernas egna behov. I allt svenskt bistånd har det, oavsett biståndsform, varit en strävan att biståndets innehåll skall motsvara ett önskemål från u-länderna. Samtidigt är det lika självfallet att biståndets innehåll och omfattning också måste bestämmas av vad givaren – det må gälla internationellt organ, en statlig biståndsmyndighet eller en enskild organisation – anser sig böra och kunna tillhandahålla. Landprogrammeringen är den biståndsmetod som Sverige för sitt vidkommande funnit ge möjligheter för ett bistånd som i hög grad är anpassat till önskemål uttryckta av ett enskilt mottagarlands regering i dialog med de svenska biståndsmyndigheterna. Det icke-landprogrammerade svenska biståndet är emellertid också relaterat till u-landsönskemål, som kan ha framkommit på annat sätt än genom direkta kontakter mellan regeringar, såsom i internationella förhandlingar eller genom enskildas initiativ.

Det måste vara en fortsatt strävan att allt svenskt bistånd skall vara väl förankrat i de slutliga mottagarnas egen utvecklingsplanering. Enligt utskottets mening skall landprogrammeringsprincipen fortsätta att gälla. Den är en grundval för vårt bilaterala biståndssamarbete. I de fall andra biståndsmetoder än landprogrammering utnyttjas är det också angeläget att mottagarens önskemål och behov beaktas.

Mot bakgrund av de synpunkter utskottet här anfört får utskottet anse yrkande 1 i motion 394 besvarat.

I motion 2083 föreslås att Sverige i sin biståndspolitik och i sitt internationella agerande i övrigt i högre rad bör inrikta sig på de globala resurs- och miljöproblemen. I den till detta yrkande hörande huvudmotionen 2080 poängteras sambandet mellan miljö och utveckling. Det svenska biståndet bör bl. a. inriktas på att bevara åker- och skogsmark samt på utveckling av resurssnål teknologi anpassad till mottagarländernas tradition. Sysselsättningen och landsbygdens utveckling bör främjas, och biståndet bör särskilt inriktas på de fattigaste människornas behov. Det svenska stödet bör särskilt inriktas på insatser där behoven är störst. Regeringen bör i detta syfte bedöma inom vilka behovsområden ett svenskt bistånd kan få störst effekt och koncentrera det svenska biståndet dit.

Liknande synpunkter på det svenska biståndets utformning framfördes i en av utrikesutskottet under förra riksmötet behandlad motion. Utskottet framhöll därvid att det självfallet varit och är en strävan att inrikta det svenska biståndet på de mest angelägna behoven. Uppfattningen om vilka dessa behov är har emellertid inte varit entydig och också förändrats genom åren, konstaterade utskottet.

Under senare år har det svenska biståndet i ökande grad inriktats på områden av just det slag som nämns i motion 2083. I utskottsbetänkandet 1980/81: 20 lämnas exempel härpå. Av årets budgetproposition framgår att regeringen avser att även fortsättningsvis lägga särskild vikt vid bistånd för landsbygdsutveckling, miljö- och markvård samt andra områden som är direkt relaterade till de fattigaste människornas grundläggande behov.

Hit hör även vattenförsörjningen i u-länderna. I motion 339 yrkas att denna skall ges hög prioritet i den svenska biståndspolitiken. Så sker också. Sedan 1970 har nära 1300 milj. kr. eller ca 9% av det bilaterala svenska biståndet ägnats vattenprojekt i vid mening. I omkring hälften av de svenska programländerna bedrivs någon form av vattenprojekt. Särskilt stora mottagare av bistånd på detta område är Kenya, Tanzania, Indien och Botswana. Ett samarbete med WHO har inletts rörande planering och samordning av insatser under det just påbörjade dricksvatten- och hälsoår-tiondet. Även ett samarbete med FN:s miljöorgan UNEP på vattenområdet övervägs. Utskottet kan således dela uppfattningen att de i motion 2083 nämnda behovsområdena är angelägna mål för det svenska biståndet.

Såsom framhölls i fjolårsbetänkandet kan emellertid den svenska regeringen inte ensam fastställa vilka behov i mottagarländerna som skall anses vara mest angelägna. Detta måste ske i en dialog mellan givare och mottagare.

Det är enligt utskottets uppfattning också så, att de utomordentligt omfattande problem som berörs i de aktuella motionerna inte har några enkla lösningar. Om de i detta sammanhang begränsade resurser som de svenska biståndsorganen kan ställa till förfogande skall få avsedd verkan, krävs sannolikt i särskilt hög grad samverkan såväl mellan olika biståndsgivare som med regeringarna i mottagarländerna.

Med hänvisning till det ovan anförda och till regeringens i budgetpropositionen redovisade avsikter på detta område, får utskottet anse motionerna 339 och 2083 besvarade.

I motion 1720 föreslås att en beredning för kvinnobistånd tillsätts med uppgift att förbättra planering, genomförande och utvärdering av stödet till u-ländernas kvinnor inom det svenska biståndet.

Kvinnornas situation i u-länderna och betydelsen av att det svenska utvecklingsbiståndet också kommer u-landskvinnorna till del har sedan lång tid ägnats uppmärksamhet, såväl i diskussionen om principer och mål för biståndet som i biståndets praktiska utformning. Sedan början av 1970-talet har ett tiotal motioner i ämnet behandlats av riksdagen.

Sverige har i många avseenden varit ett föregångsland när det gäller att särskilt beakta kvinnornas roll i utvecklingen. Redan i mitten av 1960-talet påbörjades ett antal projekt för kvinnoutbildning i Afrika. Den tidiga svenska inriktningen på familjeplanering hade omsorgen om kvinnans hälsa som en av sina motiveringar.

När vi i det svenska biståndet strävat efter att särskilt ta hänsyn till kvinnornas behov har det hittills skett med i huvudsak två metoder. Den ena har inneburit att projekt utformats med särskild inriktning på kvinnor eller kanske uteslutande avsedda för kvinnor. Det kan ha gällt insatser i samarbete med FN-organen inom ramen för anslagsposten Särskilda program eller stöd till svenska enskilda organisationer som i sin tur särskilt inriktat sig på kvinnoprojekt. På senare år har också tillkommit en möjlighet för SIDA att bevilja bidrag direkt till enskilda kvinnoorganisationer i u-land.

Det andra tillvägagångssättet har varit att i direkta kontakter med våra mottagarländer föra en diskussion i syfte att hos landets planerande myndigheter uppnå ökad förståelse för kvinnornas roll i utvecklingen. Avsikten har varit att på detta sätt söka påverka utformningen av insatserna inom landramarna.

Den förstnämnda metoden har hittills avsatt konkreta resultat i form av projekt och program för kvinnor. Framgångsrika pionjärinsatser har kunnat göras på detta sätt. Dessa för kvinnor direkt anpassade projekt, tillkomna vid sidan av landprogrammen, bör även fortsättningsvis vara av stor betydelse när det gäller att förbättra u-landskvinnans situation.

Av många skäl har emellertid de insatser det på detta sätt kunnat bli fråga om förblivit små och kanske också något isolerade från samhällsutvecklingen i övrigt. Beloppsmässigt torde detta kvinnobistånd knappast överstiga 15–20 milj. kr. årligen.

Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att u-landskvinnornas situation i långt större grad än vad som nu är fallet bör beaktas inom ramen för det landprogrammerade biståndet, vilket ju svarar för den helt övervägande delen av det bilaterala bistandsflödet till mottagarländerna.

Kravet på att u-landskvinnans särskilda situation och behov skall beaktas även inom ramen för det reguljära, landprogrammerade biståndet är inte nytt. I proposition 1980/81:100, bil. 6, uttalade regeringen att det var dess avsikt att i kontakterna med mottagarländerna och i planeringen av nya biståndsinsatser stödja integreringen av kvinnorna i produktion och samhällsutveckling.

Principen är således redan fastslagen av statsmakterna. Utskottet anser emellertid att ytterligare ansträngningar behöver göras för att på ett mer målinriktat sätt omsätta principerna i praktisk behandling. Biståndets återverkningar på kvinnans situation bör finnas med i den s. k. dialogens olika stadier och beaktas vid den praktiska utformningen av insatser inom landprogrammen. Landsbygdsutveckling är exempel på en numera prioriterad biståndsverksamhet som bör kunna komma kvinnor till godo i särskilt hög grad. Detta sker dock inte med någon automatik om inte projekt och program inom detta och andra områden från början bygger på kunskap om och hänsyn till berörda u-landskvinnors situation.

Ett synsätt av detta slag behöver inte vara oförenligt med grundsatsen

att mottagarlandet skall ha ett avgörande inflytande på biståndets utformning, lika litet som exempelvis ekologiska hänsyn vid utformningen av projekt anses strida mot landprogrammeringens principer.

En beredning för kvinnobistånd skulle kunna skapa tyngd och kraft i det fortsatta arbetet, heter det i motionen. Beredningen föreslås få ställning som rådgivande organ till SIDA:s olika enheter.

Utskottet kan dela motionärernas synpunkt att en ökad tonvikt på kvinnor i det reguljära biståndet skulle underlättas om SIDA får tillgång till ett samråd med organisationer och institutioner med intresse och särskild kompetens vad gäller kvinnors roll i samhällsutvecklingen. Ett sådant samråd skulle också ge ifrågavarande organisationer själva ytterligare insikt i biståndsarbetets villkor. Utskottet utgår från att regeringen och SIDA prövar möjligheterna till sådant samråd, så att det i motionen föreslagna syftet uppnås.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1720.

Målen och de grundläggande principerna för det svenska bilaterala biståndet berörs också i tre motionsyrkanden som handlar om bistånd till länder som befinner sig i krig eller i vilka mänskliga rättigheter kränks.

I motion 2035, yrkande 1, hemställs att riksdagen uttalar att Sverige vid länderval bör prioritera sådana länder som slår vakt om de mänskliga rättigheterna och strävar efter en demokratisk utveckling. Långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter borde, som riksdagen uttalat, påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbetet med enskilda u-länder. Biståndet måste omprövas och i sista hand avbrytas gentemot sådana länder, heter det vidare i motionstexten.

I samma motions yrkande 2 föreslås att biståndssamarbetet skall omprövas och i sista hand avbrytas med mottagarländer, som bedriver anfallskrig eller har trupper på främmande territorier eller i vilka de grundläggande mänskliga rättigheterna kränks.

Även i motion 1722 yrkas att Sverige skall förbehålla sig rätten till omprövning av biståndet om mottagarlandet deltar i krigsoperationer eller förutsättningarna för biståndet av andra anledningar förändrats.

Frågan om omprövning av bistånd till mottagarländer, bl. a. av sådana skäl som framförs i de tre nämnda yrkandena, har behandlats av regering och riksdag vid flera tillfällen. "Ett av målen för det svenska utvecklings-samarbetet är att detta skall bidra till ett demokratiskt samhällsskick i u-länderna. De brister som finns i detta avseende kan alltså i och för sig inte utgöra hinder för att inleda eller fullfölja sådant samarbete." heter det i proposition 1977/78:135 om riktlinjer för det svenska utvecklings-samarbetet.

Utskottet anser att denna uppfattning alltjämt har giltighet.

Detta utesluter inte att allvarliga och långvariga kränkningar av mänskliga rättigheter skulle kunna motivera att ett pågående biståndssamarbete

omprövas. När riksdagen tidigare uttalat sig i frågan om omprövning av bistånd har den emellertid samtidigt slagit fast att biståndssamarbete bygger på långsiktiga förutsättningar samt att biståndet inte bör begagnas som utrikespolitiskt påtryckningsmedel.

Som påpekas i UU 1978/79: 1, kan det ändå understundom vara befogat att i särskild ordning påtala fall av allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter och erinra om att dessa kan inverka negativt på vårt utvecklingsamarbete. Regeringen synes böra ha fria händer att välja de lämpligaste och effektivaste formerna för sådana påtalanden.

Liknande synpunkter har framförts av utskottet de gånger det behandlat yrkanden om avbrytande av bistånd till länder som bedriver angreppskrig. Utskottet har med instämmande av riksdagen då hävdad åsikten att det inte låter sig göra att fastställa allmängiltiga och entydiga regler för tillämpning i sådana fall. I stället måste en prövning sist och slutligen göras i de enskilda fallen, hette det senast i UU 1979/80: 20.

Utskottet ser inte skäl att med anledning av de nu föreliggande motionerna inta annan ståndpunkt i frågan än det tidigare gjort och avstyrker därför yrkande 1 och 2 i motion 2035 samt motion 1722.

Under rubriken Riktlinjer för bistånd behandlar utskottet även motion 301, yrkande 4, vari föreslås att riksdagen uttalar att Sverige ej skall ha beröring med IGGI och hos regeringen begära åtgärder i enlighet därmed.

Sverige är sedan ungefär ett år observatör i International Governmental Group for Indonesia (IGGI). Sveriges observatörskap i gruppen behandlades av utskottet under förra riksmötet. I det då antagna betänkandet (UU 1980/81: 20) framhölls bl. a. att observatörskapet inte för med sig några biståndsförpliktelser, samtidigt som det gav möjlighet till fördjupade kontakter med indonesiska företrädare.

Utskottet ser inte tillräckliga skäl för att förorda att Sverige skall upphöra med sitt observatörskap i IGGI och avstyrker därför yrkande 4 i motion 301.

4.2 Återflöde av biståndsmedel och bundet bistånd

Propositionen (s. 34–36)

Biståndets syfte är att främja utvecklingen i mottagarländerna. Målen för Sveriges bistånd har beslutats av riksdagen. Dessa mål ligger fast. Samtidigt är det givetvis så att biståndet stimulerar givarländernas export genom att det leder till upphandling av varor och tjänster i industriländerna. Inte minst i nord/syd-dialogen har detta samband understrukits.

Det är mot denna bakgrund naturligt att man från svensk sida uppmärksammar hur stor del av biståndet som används för upphandling i Sverige, det s. k. återflödet. Den bieffekt av vårt bistånd som ligger i återflödet är välkommen. Inom ramen för den självklara målsättningen att verka för en

utveckling enligt mottagarländernas prioriteringar bör vi främja utnyttjande av den svenska resursbasen, vilket i sin tur är en god utgångspunkt för ett framgångsrikt bistånd.

Det relevanta måttet på i vilken omfattning biståndet bidrar till svensk export och sysselsättning är storleken på återflödet. Beräkningarna av återflödets storlek är dock mycket osäkra. Flera studier har visat att återflödet uppgår till omkring 40 % av de totala biståndsanslagen. Denna siffra grundar sig dock på ofullständiga uppgifter bl. a. om upphandlingen i Sverige till de internationella organisationernas biståndsverksamhet. En granskning som företagits inom utrikesdepartementet visar att återflödet av det multilaterala biståndet är större än vad som tidigare beräknats. Det finns därför anledning anta att närmare hälften av de totala biståndsmedlen återkommer till Sverige.

Det bundna biståndet uppgår till mindre än en tredjedel av återflödet eller 14,8 % av de totala biståndsanslagen. En betydande upphandling i Sverige äger således rum oberoende av om biståndet är bundet eller ej. En ökning av andelen bundet bistånd skulle sannolikt endast medföra att en del av ökningen tas i anspråk för varor och tjänster som utan bindning ändå skulle ha upphandlats i Sverige. För att åstadkomma en nettoexportökning av någon betydelse skulle andelen bundet bistånd behöva höjas mycket kraftigt. Detta skulle skapa stora olägenheter för mottagarländerna. Samtidigt skulle möjligheterna att nå de biståndspolitiska målen försämrats eftersom inriktningen av det landprogrammerade biståndet skulle behöva ändras på ett genomgripande sätt. Till detta kommer att förutsättningarna minskar för Sverige att i internationella sammanhang verka aktivt för att olika biståndsgivare skall avbinda sitt bistånd.

Återflödet av det svenska *multilaterala biståndet* är något lägre än återflödet av det *bilaterala biståndet*. Då de multilaterala institutionerna i princip tillämpar en fri upphandling speglar detta att svenska företag inte lämnat konkurrenskraftiga anbud till upphandlingen. Orsakerna till detta kan vara tveksamhet till små projekt i avlägsna länder där företagen inte är representerade, bristfälliga kunskaper om anbudsprinciper eller otillräckliga ansträngningar från företagets sida för att skapa kontakter med organisationerna.

Berörda svenska myndigheter bör aktivt verka för att öka kännedomen om svenska företags möjligheter att leverera varor och tjänster inom ramen för multilaterala biståndsinsatser, såväl hos de internationella biståndsorganen och deras lokala representanter som hos u-ländernas myndigheter. Under det senaste året har också en rad åtgärder vidtagits eller planerats i detta syfte.

– I New York har en tjänst som projektbevakare inrättats med uppgift att följa upphandlingen i bl. a. UNDP och UNICEF. En sådan tjänst finns sedan tidigare i Washington. Olika möjligheter prövas f. n. för att förstärka bevakningen även av den upphandling som sker av de internationella

organisationerna i Genève. Diskussioner förs också med organisationerna om att finna procedurer som gör det möjligt för dem att öka upphandlingen i Sverige.

– Seminarier anordnas med representanter för svenska företag och för UNDP, Asiatiska och Afrikanska utvecklingsbankerna samt Världsbanken.

– SIDA och Sveriges exportråd förbereder tillsammans en katalog över svenska produkter som kan vara av intresse för u-länderna och därigenom också för de internationella organisationerna.

Åtgärder av detta slag kan dock endast göra det lättare för svenska företag att delta i de internationella organisationernas upphandling. Det avgörande är att de svenska företagen utnyttjar detta stöd och själva kontinuerligt försöker uppmärksamma de leveransmöjligheter det kan skapa. Det är också viktigt att exportrådet avsätter tillräckliga resurser för att bistå företagen i deras kontakter med de internationella organisationerna.

En rad åtgärder har under senare år vidtagits för att öka upphandlingen av svenska varor och tjänster i det *bilaterala utvecklingssamarbetet*. På SIDA:s initiativ har utarbetats riktad information till svenska företag om innehållet i aktuella samarbetsavtal med programländerna, om förestående upphandlingar samt om gällande inköpsrutiner och -kanaler. SIDA ordnar t. ex. seminarier tillsammans med exportrådet och håller informationsdagar för enskilda företag. Som svar på en utbredd efterfrågan från u-länderna har ett system för särskilt förmånlig kreditgivning till u-land inrättats.

I propositionen föreslås följande åtgärder för att möjliggöra en utvidgad svensk export av varor och tjänster inom ramen för det bilaterala utvecklingssamarbetet:

- Anslagsposten Särskilt förmånliga krediter till u-land ökar. Med hjälp av dem mobiliseras ytterligare finansiella resurser för u-länderna, vilka också används för upphandling i Sverige.
- Anslagsposten Regionala insatser ökar. Inom flera av de områden som prioriteras i det ekonomiska samarbetet i södra Afrika, för vilket dessa medel hittills huvudsakligen varit avsedda, skulle svenska leveranser kunna komma i fråga. Det gäller t. ex. transporter och kommunikationer där insatser f. n. bereds.
- En ökad andel svenska varor och tjänster bör användas inom katastrofbiståndet, t. ex. spannmål, matolja och andra livsmedel.
- En del av biståndet skall även fortsättningsvis utgå i form av importstöd. Merparten kommer liksom tidigare att bindas till upphandling i Sverige.
- Vid val och utformning av projekt, som prioriteras av mottagarländerna, bör i ökad grad uppmärksammas områden där svensk industri är konkurrenskraftig och har erfarenhet. Detta gäller främst infrastrukturella och industriella projekt men även t. ex. energi och mineralutvinning.

- I syfte att mera effektivt utnyttja den svenska resursbasen förordas vidare en förbättrad utbildning av ambassad- och SIDA-personal om det svenska utbudet.
- SIDA bör utreda förutsättningarna för ett närmare samarbete med SU-KAB, vars verksamhet är inriktad på s.k. motköpsaffärer. Bolaget torde härigenom indirekt kunna bidra till att öka återflödet av svenska biståndsmedel.

SIDA bör i sin anslagsframställning för 1983/84 redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka återflödet samt lämna uppgifter om återflödets utveckling.

Regeringen räknar med att de förslag som här redovisats skall bidra till att höja återflödet av biståndsmedel till Sverige. Svensk export kan emellertid inte byggas upp med biståndet som finansieringsbas. Den förutsätter att svenska företag är internationellt konkurrenskraftiga.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 2 b), vari hemställs

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande b) att allt bistånd skall lämnas obundet.

dels motion 1981/82: 1243 av Bertil Danielsson m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen i ökad omfattning utnyttjar svenska småhus i biståndsarbetet i enlighet med vad som i motionen angetts.

dels motion 1981/82: 1245 av Jens Eriksson och Ingvar Eriksson (m), vari hemställs

att riksdagen begär att regeringen ger SIDA i uppdrag att inom ramen för den bundna u-hjälpen upprätta förslag till kontinuerlig u-landshjälp i form av beredda sill/strömmingsprodukter.

dels motion 1981/82: 1247 av Anders G. Högmark och Bertil Danielsson (m), vari hemställs

att riksdagen begär att regeringen ger SIDA i uppdrag att inom ramen för den bundna u-hjälpen upprätta förslag till spannmålsprogram av den typ som framgår av motionen.

dels motion 1981/82: 1248 av Börje Hörnlund och Karin Israelsson (c), vari hemställs

att riksdagen som sin mening uttalar att SIDA inom ramen för anvisade biståndsmedel upprättar en försöksverksamhet tillsammans med Stiftelsen Expolaris i Skellefteå i syfte att överföra teknologi för småindustriell verksamhet till utvecklingsländerna i enlighet med vad som anförs i motionen.

dels motion 1981/82: 1254 av Märten Werner och Per Petersson (m), vari hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller att en del av katastrofbiståndet binds till export av spannmål och kött till biståndsländer.

dels motion 1981/82: 2034 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande bistånd av svenskt spannmål.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), yrkandena 3 och 6, vari hemställs

3. att riksdagen uttalar att en växande andel av biståndsanslaget används för speciella insatser inom områden där Sverige har god kompetens, t. ex. miljö och energi.

6. att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder för att öka återflödet av biståndet i enlighet med vad som anges i motionen.

Utskottet

Målbeloppet för det bundna biståndet har under senare år motsvarat drygt 14 % av de totala biståndsanslagen. I årets biståndsproposition anges inte någon procentandel, men enligt vad utskottet inhämtat torde andelen bundet bistånd komma att uppgå till en liknande procentandel även det kommande budgetåret. Detta finner utskottet rimligt och avstyrker därför förslaget i delyrkande 2 b) i motion 936 om att allt bistånd skall vara obundet. Oavsett bindingsgraden återgår en betydande del av biståndsutbetalningarna till Sverige i form av upphandling. Detta återflöde har beräknats motsvara omkring 40 % av de totala biståndsanslagen.

I flera motioner föreslås metoder för att öka återflödet till Sverige. I motion 2035, yrkande 3, förordas att en växande del av biståndsanslaget skall användas för speciella insatser inom områden där Sverige har god kompetens, t. ex. miljö och energi.

I propositionen redovisar regeringen en rad åtgärder som har vidtagits eller som planeras för att i praktiken öka återflödet till Sverige av biståndsutbetalningarna. Som en särskild punkt anges att områden där svensk industri är konkurrenskraftig och har erfarenhet i ökad grad bör uppmärksammas vid val och utformning av biståndsprojekt. Detta gäller bl. a. energi och mineralutvinning, heter det i propositionen.

Regeringen avser framöver också ägna miljö- och energifrågorna betydande uppmärksamhet i biståndet. Ett särskilt anlag, benämnt Miljö- och markvård har upprättats. I budgetförslaget tillförs också området energi denna anslagspost. I propositionen finns en utförlig redogörelse för regeringens avsikter på detta område. Särskilda riktlinjer för energibiståndet skall utarbetas. Regeringen konstaterar att goda förutsättningar finns att här utnyttja svenskt kunnande. Detta ligger i linje med utskottets under

förra riksmötet gjorda uttalanden (UU 1980/81: 20) att det var angeläget att bl. a. näringslivets kunnande i ökande utsträckning tas i anspråk i förbindelserna med u-länderna.

Av redovisningen i propositionen och utskottets uttalande förra året framgår att regeringen och SIDA på energi- och miljövårdsområdet strävar efter att utnyttja det svenska resursutbudet, där så är möjligt. Utskottet får med hänvisning härtill anse yrkande 3 i motion 2035 besvarat.

I yrkande 6 i samma motion begärs att regeringen vidtar åtgärder för att öka återflödet av biståndet i enlighet med vad som anges i motionen. Av motionstexten framgår att följande åtgärder avses: bindning av hela importstödet till upphandling i Sverige, användning av förmånliga krediter, särskilda ansträngningar att öka återflödet dels från länder som har hög landram men låg export till Sverige – exempelvis Moçambique – dels länder som har sådan industriell bas att de har goda möjligheter att utnyttja svenska produkter, exempelvis Zimbabwe och slutligen vidgning av biståndsavtal till samarbetsavtal.

Utskottet vill som allmän kommentar till dessa yrkanden erinra om att stora ansträngningar redan görs för att öka återflödet till Sverige av biståndet. Tillkomsten under senare år av nya biståndsformer, såsom bredare samarbete, industribiståndsfonden SWEDFUNN och systemet med särskilt förmånliga krediter är exempel härpå. Dessa biståndskanaler har visserligen inte som främsta syfte att öka återflödet men medför utan tvivel förbättrade kontakter mellan det svenska näringslivet och u-länderna. Av propositionen framgår vidare att regeringen aktivt verkar för ett ökat återflöde, bl. a. genom bättre bevakning av internationella projekt, seminarier med deltagande från svenska företag och internationella biståndsgörare, utarbetande av en katalog över svenska produkter av intresse för u-länderna, riktad information till svenska företag m. fl. åtgärder.

Motionens förslag angående samarbetsavtal och användning av förmånliga krediter kommer att behandlas under avsnittet u-landspolitik i detta betänkande.

Vad gäller förslaget att binda importstödet i sin helhet till upphandling i Sverige vill utskottet främst erinra om det ofta och även i årets budgetproposition gjorda konstaterandet att en ökning av bindingsgraden medför praktiska och andra nackdelar som inte nödvändigtvis ger utdelning i form av högre återflöde. Därtill kommer att det bör vara en strävan att åtminstone på längre sikt minska andelen importstöd i biståndet till förmån för landprogrammerat projektbistånd och bistånd till landsbygdsutveckling. För båda dessa biståndsformer skulle en ökad formell bindning kunna medföra olägenheter.

I motionen förordas också särskilda åtgärder för att öka återflödet från länder som har hög landram men liten import från Sverige.

Enligt utskottets mening bör de i propositionen redovisade åtgärderna i kombination med egna ansträngningar från näringslivets sida kunna med-

föra en ytterligare ökning av återflödet. Det kan också förefalla rimligt att utrymmet för en sådan ökning bör vara särskilt stor i länder som redan mottar ett betydande svenskt bistånd eller har en viss egen industriell bas. Utskottet anser det emellertid främmande för svensk biståndspolitik att för ett enskilt mottagarland göra den direkta koppling mellan bistånd och handel som föreslås i motionen.

Med hänvisning till vad som här anförts avstyrker utskottet yrkande 6 i motion 2035.

I motion 1248 föreslås att SIDA upprättar en försöksverksamhet tillsammans med Stiftelsen Expolaris i Skellefteå i syfte att överföra teknologi för småindustriell verksamhet till utvecklingsländerna. Motionärerna anser bl. a. att 100 milj. kr. under en treårsperiod bör användas av SIDA för att pröva vad de till Expolaris anknutna företagen i Västerbotten kan erbjuda av intresse för u-länderna.

En liknande motion behandlades och avstyrktes av riksdagen för två år sedan med motiveringen att SIDA inte kunde gynna en enstaka svensk samarbetspartner på det sätt som föreslogs i motionen (UU 1979/80: 20). Såsom påpekades i det nämnda betänkandet finns möjligheter för SIDA, SWEDFUND och beredningen för tekniskt samarbete (BITS) att kanalisera samarbete mellan svenska företag och u-landsmarknaderna. Ett sådant samarbete har också med framgång etablerats mellan svensk småindustri och ett flertal u-länder, med finansiering av svenska biståndsmedel.

Utskottet avstyrker därför motion 1248.

Liknande synpunkter gör sig gällande i fråga om motion 1243, i vilken föreslås att svenska småhus bör kunna användas i biståndsarbetet. Utskottet håller det inte för osannolikt att u-länder, vid katastrofsituationer eller i sin vanliga samhällsplanering, skulle kunna ha behov av småhus av den typ som tillverkas i Sverige. Det avgörande är emellertid att önskemålet om eventuella leveranser från Sverige av småhus bör komma från den slutlige mottagaren och inte ha sin upprinnelse huvudsakligen i svenska avsättningsintressen. Av detta skäl avstyrks motion 1243.

I fyra motionsyrkanden förordas ökad användning av svenska varor inom livsmedelsbiståndet. I motion 1245 föreslås att sill- och strömmingsprodukter skall ingå i Sveriges bundna livsmedelsbistånd. I motion 1254 yrkas att spannmål och kött skall ingå i biståndet. I de återstående två motionerna – 1247 och 2034 – föreslås användning av spannmål i det bundna biståndet. Uppköpen skall ske till svenska inlösenpriser och leveranserna inte bara avse katastrofsituationer utan ingå i det reguljära svenska biståndet, heter det i de två sistnämnda motionerna.

Det svenska livsmedelsbiståndet består till större delen av fasta åtaganden. Till det internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofändamål (IEFR) bidrar Sverige årligen med 40 000 ton vete och – från nästa budgetår – 1 250 ton vegetabilisk olja. Inom ramen för den internationella konventionen om livsmedelshjälp (FAC) bidrar Sverige med ytterligare

40 000 ton vetemjöl. Till Världslivsmedelsprogrammet (WFP), anslår Sverige ett belopp – i årets budgetförslag uppgående till 72 milj. kr. – som till två tredjedelar är bundet till upphandling i Sverige.

Häruöver har vissa kvantiteter svenska livsmedel utgått som bilateralt bistånd, vanligen finansierat med katastrofmedel. Det har även i de fallen rört sig om vete eller olja.

Möjligheterna att använda även andra typer av svenska livsmedel i biståndet har vid olika tillfällen övervägts av SIDA. Försök har också gjorts med bl. a. fiskprodukter. Det har emellertid visat sig vanskligt att i livsmedelsbiståndet använda annat än stapelvaror av typ spannmål och olja. Kostvanor, lagringsproblem och transportkostnader lägger hinder i vägen, och i de fall svenska varor skulle kunna vara efterfrågade har det svenska priset tett sig högt i jämförelse med priset på motsvarande vara från andra leverantörer. WFP har möjlighet att utnyttja sin bundna andel för uppköp av olika svenska livsmedel men har under senare år valt att använda hela beloppet för köp av vegetabilisk olja från Sverige, en produkt det råder stor efterfrågan på i den internationella livsmedelshjälpen. Sverige tillhör också de länder som verkat för att det internationella livsmedelsbiståndet inte skall innehålla alltför många typer och kvaliteter av varor.

Det totala svenska spannmålsbiståndet uppgår till ca 100 000 ton, vilket de senaste åren utgjort omkring 10 % av skördeöverskottet. SIDA:s uppköp sker till världsmarknadspriser på samma sätt som återstoden av det svenska skördeöverskottet säljs till världsmarknadspriser. Det vore enligt utskottets mening inte lämpligt att utnyttja biståndsmedel för köp av vete till svenska regleringspriser, såsom föreslås i motionerna 1247 och 2034. De ovannämnda fasta åtaganden om spannmålsleveranser Sverige gjort, förefaller utskottet rimligt stora i förhållande till de internationellt uppställda bidragsmålen. F. n. är därtill tillgången på vete ganska god inom det internationella livsmedelsbiståndet.

I motion 1247 framförs dessutom förslag om svenskt bistånd för utveckling av kompletta lager och distributionssystem inom spannmålsbiståndet.

Det är enligt utskottets mening självfallet angeläget att hanteringen av livsmedel i u-länderna uppmärksammas även i biståndet. Möjligheten att lämna bilateralt svenskt bistånd på detta område bör emellertid bedömas på vanligt sätt inom ramen för det sedvanliga programarbetet med mottagarländerna.

Med hänvisning till vad som anförts i det föregående får utskottet avstyrka motionerna 1245, 1247, 1254 och 2034.

4.3 Samarbete med enskilda länder

Propositionen (s. 55–58)

I propositionen och dess bilaga 2 redogörs närmare för pågående och planerat samarbete med Angola, Bangladesh, Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Moçambique, Nicaragua, Sri Lanka, Swaziland, Tanzania, Vietnam, Zambia, Zimbabwe, Pakistan och Somalia.

Beträffande *Angola, Etiopien, Indien, Laos, Vietnam* och *Zimbabwe* finner regeringen att lägre höjningar än de av SIDA föreslagna är tillräckliga för att genomföra pågående och planerade program under budgetåret 1982/83.

Tyngdpunkten i utvecklingssamarbetet med Angola och Indien förskjuts alltmer mot ändamålsbestämt bistånd med särskild inriktning på fattiga befolkningsgrupper. Under en övergångstid uppstår ofta förseningar i genomförande och utbetalningar. För Angola gäller förseningarna främst programmen inom hälsovård, utbildning och fiske.

I fråga om Indien har långsiktiga program för skogsbruk och dricksvattenförsörjning utarbetats eller håller på att utarbetas. Nya projekt förbereds också inom hälsovården. Betydande outnyttjade medel kommer att föreligga vid utgången av innevarande budgetår. Först efter ytterligare några år kan genomförandet av det ändamålsbestämda biståndet nå en sådan omfattning, att de tillgängliga resurserna kan fullt utnyttjas. I det framtida utvecklingssamarbetet med Indien bör även förmånliga u-lands-krediter kunna komma till användning.

Vid sidan av insatsen för flyktingar och återuppbyggnad i Zimbabwe har samarbete nyligen inletts för utveckling av landsbygden. Regeringen har därför ansett att en något lägre medelsram än den SIDA föreslagit är tillfyllest.

Den föreslagna höjningen av medelsramen för utvecklingssamarbetet med Etiopien, som avser landsbygdsutveckling i vid bemärkelse, bör göra det möjligt, att i landramen inrymma fortsättningen av en markvårdsinsats, som påbörjas under innevarande budgetår med medel från anslagsposten Särskilda miljö- och markvårdsinsatser.

I takt med att de pågående projekten i Vietnam slutförs är det möjligt att något sänka landramen och ändå ha utrymme för nya insatser. Det framtida biståndet till Vietnam kommer huvudsakligen att inriktas på ett vidare och fördjupat samarbete inom skogsindustri och hälsovård. Nya insatser kommer att planeras inom primärhälsovård, för utbildning i anslutning till tidigare projekt och för rehabilitering av befintlig industri även inom nya områden, bl. a. i samarbete med svenska företag och organisationer. Vidare planeras insatser för förbättring av lagring och transport av bl. a. livsmedel.

För biståndet till *Somalia* har SIDA föreslagit att den planerade avveck-

lingen senareläggs med ett år och att en medelsram om ytterligare 15 milj. kr. ställs till förfogande för budgetåret 1982/83. Stödet används främst för en fiskebåtsfabrik. En plan för effektivisering av anläggningen har nyligen utarbetats och syftar till att fabriken efter utgången av 1983 skall kunna drivas utan tillskott av biståndsmedel. Om planen kan följas bör redan anslagna medel vara tillräckliga för fabriken behov av utländsk valuta under en övergångsperiod. Även övriga insatser bör kunna fullföljas med befintliga resurser. Regeringen ser därför inte behov att nu anslå ytterligare medel. Om så skulle visa sig erforderligt, bör dock anslagsposten Breddare samarbete kunna tas i anspråk för t. ex. kompletterande konsultinsatser.

Vid utformningen av medelsramar för övriga mottagarländer har regeringen följt SIDA:s förslag utom beträffande Sri Lanka.

I fråga om *Botswana* och *Swaziland* anser regeringen oförändrade medelsramar vara tillräckliga för att genomföra pågående samarbetsprogram.

För biståndet till *Bangladesh* och *Guinea-Bissau* har föreslagits mindre höjningar av medelsramarna. Därvid har beaktats dessa länders begränsade mottagningskapacitet.

Höjningarna av medelsramarna för *Kap Verde*, *Kenya*, *Lesotho*, *Mozambique* och *Zambia* är avsedda att ge utrymme för utvecklingssamarbete i huvudsakligen oförändrad omfattning.

Beträffande *Nicaragua* har särskild hänsyn tagits till att stora hjälpbehov föreligger på kort sikt. Som förutskickats i fjolårets budgetproposition, räknar regeringen med att biståndet till Nicaragua, på samma sätt som biståndet till Zimbabwe, efter en period av betydande hjälpsatser kan övergå i samarbete i andra former. För att underlätta planeringen av insatser bör utvecklingssamarbetet med Nicaragua och Zimbabwe följa de principer som gäller för programländer.

Tanzania har den högsta medelsramen av samtliga programländer. Sverige är Tanzanias största bilaterala biståndsgivare. Den svåra ekonomiska situationen i Tanzania gör ett fortsatt starkt biståndsengagemang från svensk sida angeläget. Biståndets kvalitet är därtill lika viktig som biståndets storlek, vilket sedan länge uppmärksammas i biståndsmyndigheternas dialog med Tanzanias regering.

Totalt 135 milj. kr. av anslagsramen för *Sri Lanka* bör utgå som importstöd till vattenkraftsprojektet Kotmale. Detta kostnadsberäknas f. n. till ca 2,5 miljarder kronor i utländsk valuta. Som framhölls i fjolårets budgetproposition har projektet drabbats av betydande kostnadsstegringar, vars omfattning då inte kunde fastställas. De hänför sig till flyttning av en planerad dammbyggnad och till förstärkningsarbeten av berggrunden, som inte kunde förutses vid projektets planering. Dambygget har därigenom försenats, vilket bidragit till kostnadsfördyringen.

Kotmaleprojektet har hög prioritet i den lankesiska regeringens investeringsplan. Det ingår i ett omfattande lankesiskt program för bevattnings- och

för utbyggnad av vattenkraft, som stöds av bl. a. Canada, Storbritannien och Västtyskland. Programmet förväntas få stor betydelse för landets ekonomi. Kraftverksutbyggnaden kommer att begränsa kostnaderna för oljeimporten. Elbristen, som under senare år tvingat flera industriföretag att inskränka och i vissa fall lägga ned verksamheten, avhjälpes. Programmet genomförande har inneburit påfrestningar för Sri Lankas ekonomi men har också bidragit till hög ekonomisk tillväxt och en markant nedgång i arbetslösheten.

Projektets storlek och inträffade kostnadsökningar, som för med sig omfattande ränteutgifter, motiverar att åtgärder nu vidtas för att reglera utformningen och omfattningen av det svenska stödet till den fortsatta finansieringen. Efter sedvanlig beredning på svensk sida bör överläggningar upptas med Sri Lankas regering om en överenskommelse om detta stöd.

Regleringen av det svenska bidraget till finansieringen av Kotmaleprojektet bör bl. a. innefatta att ett högsta belopp av biståndsmedel fastställs och att återbetalningstiden förkortas för den kommersiella upplåningen. Ytterligare biståndsmedel bör utgå under sex år. Strävan bör vara att den med detta förslag kraftigt reducerade räntekostnaden i övervägande grad betalas av Sri Lanka med andra medel än svenskt bistånd. Den föreslagna uppläggningsen innebär relativt stora ökningar av biståndet till Sri Lanka under en klart angiven tidsperiod. Övrigt bistånd till Sri Lanka föreslås under budgetåret 1982/83 uppgå till 20 milj. kr. Detta bistånd bör öka endast i ringa omfattning under den period då Kotmaleprojektet belastar biståndsanslaget.

Ett förslag om användning av biståndsmedel för finansieringen av Kotmaleprojektet och belastningen på biståndsanslagen kommer snarast att presenteras för riksdagen. Då kommer även en utförlig redovisning av projektets kostnader att kunna lämnas.

En finansieringslösning för Kotmaleprojektet enligt de riktlinjer som redovisats skulle självfallet innebära en minskad belastning på Sri Lankas ekonomi under en period då landet är i akut behov av utländsk valuta för att de ambitiösa utvecklingsplanerna skall kunna genomföras. Den skulle dessutom reducera den beräknade kostnaden på 2,5 miljarder kronor genom att räntekostnaden minskar avsevärt och genom att utrymmet för ytterligare kostnadsökningar begränsas och i vart fall inte belastar biståndet.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), yrkandena 8–12, vari hemställs att riksdagen beslutar

8. att medelsramen för bistånd till Sri Lanka i förhållande till regeringens förslag sänks med 40 milj. kr. till 115 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

9. att medelsramen för bistånd till Vietnam i förhållande till regeringens förslag höjs med 55 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

10. att medelsramen för bistånd till Moçambique utöver regeringens förslag höjs med 30 milj. kr. till 260 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

11. att medelsramen för bistånd till Angola utöver regeringens förslag höjs med 10 milj. kr. till 110 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

12. att medelsramen för bistånd till Etiopien utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 90 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 395 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 1, vari hemställs

1. att medelsramen för bistånd till Nicaragua utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 728 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen beslutar

att Cuba på nytt tas upp som programland för svenskt bistånd.

dels motion 1981/82: 934 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1–4, vari föreslås att riksdagen beslutar

1. att biståndet till Vietnam höjs med 55 000 000 kr. utöver den av regeringen föreslagna summan.

2. att biståndet till Laos höjs med 20 000 000 kr. utöver den av regeringen föreslagna summan.

3. att hos regeringen hemställa att Folkrepubliken Kampuchea blir motagarland för svenskt bistånd.

4. att anslå 25 000 000 kr. i bistånd till Folkrepubliken Kampuchea.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 2 e), g), i) och j), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

e) att biståndet till Angola höjs till 115 000 000 kr., till Etiopien till 100 000 000 kr., till Nicaragua till 60 000 000 kr., till Zimbabwe till 130 000 000 kr.,

g) att anslaget till Bangladesh sänks till 120 000 000 kr., till Indien till 320 000 000 kr., till Kenya till 100 000 000 kr., till Lesotho till 10 000 000 kr., till Sri Lanka till 115 000 000 kr. och att biståndet till Swaziland och Pakistan upphör och minskar med 10 000 000 resp. 15 000 000 kr.,

i) att Cuba upptas som programland och beviljas bistånd med 55 000 000 kr.,

j) att Demokratiska Jemen upptas som programland och beviljas bistånd med 20 000 000 kr.

dels motion 1981/82: 1244 av Ulla Ekelund m. fl. (c), yrkandena 1–4, vari hemställs

1. att riksdagen fastställer landramen för Vietnam för 1982/83 till 200 milj. kr.,

2. att riksdagen beslutar att därigenom frigjorda medel, 145 milj. kr., överförs dels till katastrofanslaget, dels till anslaget för miljö- och markvård samt till anslaget för enskilda organisationers biståndsinsatser.

3. att riksdagen hos regeringen begär att det i samband med nästa års budgetproposition anges en bortre tidsgräns för nuvarande bistånd till Vietnam,

4. att riksdagen uttalar att ett därefter fortsatt bistånd till Vietnam prövas i ett mera övergripande sammanhang där en total bedömning görs av hur svenskt bistånd skall användas och att möjligheterna prövas att genom FN-organ eller på annat sätt göra regionala insatser i Sydostasien.

dels motion 1981/82: 1251 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk), vari föreslås

att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till utökade förbindelser med Etiopien på det biståndspolitiska, handelspolitiska och ekonomiska området.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkandena 9 a–c), vari hemställs

9 a) att riksdagen bibehåller landramarna på oförändrad nivå för Bangladesh, Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Nicaragua, Sri Lanka, Swaziland, Zambia och Zimbabwe.

9 b) att riksdagen minskar landramarna för Tanzania till 371 milj. kr., för Indien till 292 milj. kr., för Angola till 74 milj. kr. och för Moçambique till 198 milj. kr.,

9 c) att riksdagen minskar landramen för Vietnam till 180 milj. kr.

Utskottet

U-ländernas ekonomiska och sociala utveckling förblir ojämn. Genomsnittssiffrorna för u-ländernas tillväxt under 1970-talet visar på en fortsatt snabb tillväxt men döljer att stora skillnader föreligger mellan olika u-länder. Medan vissa ländergrupper kan uppvisa en uppmuntrande tillväxt har situationen för de mest utsatta länderna förvärrats under det senaste decenniet. De oljeimporterande u-länderna har drabbats hårdast. Återkommande oljeprisstegringar, ofta i kombination med fallande priser på andra råvaror, har slagit hårt mot redan bräckliga ekonomier och administrationer. Ca 850 miljoner människor lever i absolut fattigdom. Många av de svårast drabbade länderna hör till kretsen de minst utvecklade u-länderna, många ligger i Afrika söder om Sahara. Under de senaste åren har tillväxten per capita i dessa länder varit oförändrad eller t. o. m. sjunkande.

Den svåra situationen för många afrikanska länder har oftast sin utgångspunkt i en plågsam, utdragen och delvis ännu inte avslutad frigörelseprocess. Därtill har Sydafrikas politik bidragit till att skada en rad grannländers ekonomiska och sociala utveckling.

Till denna ländergrupp hör flera av Sveriges huvudmottagarländer. Angola, Kenya, Moçambique, Tanzania och Zambia utgör alla exempel på hårt drabbade ekonomier. Situationen ställer ökade krav på en anpassning av det svenska biståndet till den ekonomiska och infrastrukturella situationen i dessa länder, för att på bästa sätt söka förbättra situationen i de mest utsatta sektorerna.

Den ekonomiska krisen i t.ex. Tanzania – det land som mottar det största svenska biståndet – har pågått i mer än tre år, och ekonomin visar inga tendenser att förbättras. Detta har, som också påpekas i propositionen, medfört förändringar i det svenska biståndet. Detta inriktas nu i ökande grad på rehabilitering och konsolidering av existerande anläggningar och program. Nya projekt har skjutits på framtiden. Kostsammare investeringar har senarelagts eller omplanerats. Också i länder som Zambia och Kenya har den ekonomiska krisen lett till omläggningar av den interna ekonomin.

Utskottet behandlar i det följande de motionsyrkanden som föreligger beträffande biståndet till några av våra huvudmottagarländer.

Angola

I motion 394 föreslås att medelsramen för Angola utöver regeringens förslag höjs med 10 milj. kr. till 110 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

I motion 936 föreslås att biståndet till Angola höjs till 115 milj. kr.

I motion 2035 föreslås att landramen för Angola minskas till 74 milj. kr.

Angola är i hög grad utsatt för sydafrikansk militär aggression. Ett regelrätt krig pågår i södra Angola mot den sydafrikanska militären, vars angrepp upprepade gånger fördömts i FN. De sydafrikanska angreppen har hindrat Angola att mer systematiskt kunna använda sina resurser för återuppbyggnad och långsiktigt utvecklingsarbete. Därtill har enligt SIDA "trögheten i de angolanska planerings- och budgeteringssystemen under inledningsskedet medfört en påtaglig eftersläpning mellan budgeterade och utbetalade medel". Stora reserver har uppstått i biståndet i Angola. Enligt SIDA avser man att successivt arbeta fram nya samarbetsformer, som möjliggör ett ökat bistånd.

Utskottet föreslår i likhet med SIDA:s styrelse att medelsramen för Angola utöver regeringens förslag ökar med 10 milj. kr. till 110 milj. kr.

Utskottet tillstyrker följaktligen yrkande 11 i motion 394 om landram för Angola. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag samt delyrkandena 2 e) i motion 936 och 9 b) i motion 2035, de sistnämnda vad gäller höjning resp. minskning av landramen för Angola.

Etiopien

I motion 394 föreslås att medelsramen för Etiopien utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 90 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

I motion 936 föreslås att biståndet till Etiopien höjs till 100 milj. kr.

I motion 1251 föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till utökade förbindelser med Etiopien på det biståndspolitiska, handelspolitiska och ekonomiska området.

I motion 2035 föreslås att landramen för Etiopien behålls oförändrad.

SIDA konstaterar i fråga om Etiopien att "goda resultat har uppnåtts i projektsamarbetet och att mottagningskapaciteten förefaller hög". Biståndet är i hög grad inriktat på de fattigare grupperna på Etiopiens landsbygd. Regeringen föreslår trots detta dels en nedskärning av SIDA:s åskade anslag, dels att i landprogrammet infogas en pågående markvårdsinsats, som nu finansieras över annat anslag, vilket minskar biståndet till Etiopien.

Utskottet föreslår i likhet med SIDA:s styrelse att medelsramen för Etiopien utöver regeringens förslag ökar med 5 milj. kr. till 90 milj. kr.

Utskottet tillstyrker följaktligen yrkande 12 i motion 394 om landram för Etiopien. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag samt delyrkandena 2 e) i motion 936 och 9 a) i motion 2035, de sistnämnda vad gäller höjning resp. minskning av landramen för Etiopien. Utskottet avstyrker likaså motion 1251, vars önskemål delvis tillgodosetts genom utskottets ställningstagande till landram för Etiopien.

Moçambique

I motion 394 föreslås att medelsramen för Moçambique utöver regeringens förslag höjs med 30 milj. kr. till 260 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

I motion 2035 föreslås att landramen för Moçambique minskas till 198 milj. kr.

I SIDA:s tidigare landöversyn konstaterades att "förutsättningarna för fortsatt svenskt bistånd till Moçambique är mycket goda. Behovet av såväl finansiella resurser som tekniskt bistånd är stort". Moçambiques utvecklingsansträngningar hämmas av landets geografiska närhet till och ekonomiska beroende av Sydafrika, det senare ett förhållande man ärvt från kolonialtiden. Under det senaste året har Sydafrika visat sin aggressivitet genom direkta attacker mot Moçambique. Det är väl motiverat att ge ett ökat stöd till Moçambique i dess utsatta läge.

Utskottet föreslår att medelsramen för Moçambique utöver regeringens förslag ökar med 30 milj. kr. till 260 milj. kr.

Utskottet tillstyrker följaktligen yrkande 10 i motion 394 om landram för Moçambique. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag samt delyrkande 9 b) i motion 2035 vad gäller minskning av landramen för Moçambique.

Nicaragua

I motion 395 föreslås att medelsramen för Nicaragua utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. till 75 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

I motion 936 föreslås att biståndet till Nicaragua höjs till 60 milj. kr.

I motion 2035 föreslås att landramen för Nicaragua behålls oförändrad.

Efter USA:s beslut att avskära Nicaragua från amerikanskt bistånd och att motarbeta annat internationellt stöd, t. ex. via IDB, har det ekonomiska läget kraftigt försämrats och därigenom villkoren för den nationella återuppbyggnaden efter inbördeskrigets mänskliga och materiella förödelse.

En särskilt försvårande omständighet är den stora bristen på eller rent av avsaknaden av insatsvaror, i form av råvaror och halvfabrikat, till industrin. De flesta insatsvaror har tidigare importerats från USA. Flera fabriker har tvingats inställa produktionen till följd av råvarubrist, och om denna ej avhjälpas inom en nära framtid hotar en stor arbetslöshet. Nicaragua har riktat en internationell vädjan om bistånd i denna fråga, också till Sverige.

Utskottet föreslår därför en medelsram för det svenska biståndet under budgetåret 1982/83 på 75 milj. kr., vilket är 25 milj. kr. mer än enligt budgetpropositionen.

Utskottet tillstyrker följaktligen yrkande 1 i motion 395 om landram för Nicaragua. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag samt delyrkandena 2 e) i motion 936 – vars önskemål tillgodosetts genom utskottets förslag – och 9 a) i motion 2035, de sistnämnda vad gäller höjning resp. minskning av landramen för Nicaragua.

Sri Lanka

I motion 394 föreslås att medelsramen för Sri Lanka i förhållande till regeringens förslag sänks med 40 milj. kr. till 115 milj. kr.

I motion 936 föreslås att anslaget till Sri Lanka sänks till 115 milj. kr.

I motion 2035 föreslås att landramen för Sri Lanka behålls oförändrad.

Regeringen konstaterar i budgetpropositionen att vattenkraftprojektet Kotmale drabbats av betydande kostnadsstegringar. Det kostnadsberäknas f. n. till ca 2,5 miljarder kronor. Ett förslag om användning av biståndsmedel för finansieringen av detta projekt och belastningen på biståndsanslagen kommer snarast att presenteras för riksdagen, heter det vidare i propositionen. Då kommer även en utförlig redovisning av projektets kostnader att kunna lämnas.

Utskottet anser att landramen för Sri Lanka i avvaktan på riksdagens prövning av regeringens aviserade proposition bör fastställas till samma belopp som för innevarande budgetår, dvs. 115 milj. kr.

Utskottet avstyrker följaktligen regeringens förslag och tillstyrker yrkande 8 i motion 394 samt delyrkandena 2 g) i motion 936 och 9 a) i motion 2035, vad avser landram för Sri Lanka för budgetåret 1982/83.

Vietnam

I motion 394 föreslås att medelsramen för Vietnam i förhållande till regeringens förslag höjs med 55 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

I motion 934 föreslås att biståndet till Vietnam höjs med 55 milj. kr. utöver den av regeringen föreslagna summan.

I motion 2035 föreslås att landramen för Vietnam minskas till 180 milj. kr.

I motion 1244 föreslås att riksdagen fastställer landramen för Vietnam till 200 milj. kr. samt att därigenom frigjorda medel, 145 milj. kr., överförs dels till katastrofanslaget, dels till anslaget för miljö- och markvård samt dels till anslaget för enskilda organisationers biståndsinsatser.

År 1980 företogs en sänkning av biståndet till Vietnam från 400 milj. kr. till 365 milj. kr. I årets budgetproposition skärs landramen ned med ytterligare 20 milj. kr. Vietnam är därmed det andra programland för vilket biståndet minskas under budgetåret 1982/83.

Sett över en något längre tidsperiod har landramarna för flertalet av Sveriges samarbetsparter ökats så att biståndets realvärde – trots den snabba inflationen – någorlunda bibehållits. Utvecklingen har för Vietnams del varit den motsatta: Regeringens ställningstaganden under de senaste åren har inneburit att realvärdet av det svenska Vietnambiståndet sjunkit med mellan en tredjedel och hälften på sex år.

Denna utveckling står i bjärt kontrast till Vietnams biståndsbehov, inte minst som detta skildras i regeringens propositioner. Vietnams ekonomi har slagits i spillror. Försörjningssituationen är i dag värre än under kriget. Uppgiften att bygga upp landet efter kriget har blivit än tyngre genom återkommande naturkatastrofer.

Det har gått närmare sju år sedan kriget i Vietnam tog slut. Dess effekter på människor, samhälle och ekologi kommer att ta många ytterligare år att övervinna. Det finns i dag i den internationella debatten en tendens att bortse från denna grundläggande orsak till Vietnams nuvarande svåra läge. Man glömmer alla deklARATIONER om det internationella samfundets ansvar. De västliga industriländerna och de internationella organisationerna har övergivit detta krigshärjade och nödlidande land och sviker sina biståndsförpliktelser.

Den svenska regeringens ställningstaganden kan tolkas som en anslutning till denna hållning. Samtidigt som biståndsmyndigheterna efter åratals fördröjning nu äntligen tycks ha inlett en planering för utvecklingssamarbetet efter Bai Bang och de två stora sjukhusen skär regeringen utan varje biståndspolitisk motivering ned resursramen. Därmed förstärks intrycket av att regeringen utnyttjar biståndet som politiskt påtryckningsmedel.

Utskottet tar avstånd från den vietnamesiska interventionen i Kampuchea likaväl som från USA:s och Kinas påtryckningar och ekonomiska krigsföring mot Vietnam. I anslutning till vad utskottet tidigare slagit fast (t. ex. i UU 1978/79: 27) vänder sig emellertid utskottet med skärpa mot att det långsiktiga svenska utvecklingssamarbetet med ett fattigt land utnyttjas som instrument i sådana ställningstaganden.

Regeringens argumentation att biståndsbehovet minskar i takt med inve-

steringskostnaderna för tidigare avtalade projekt kan heller inte godtas. Det är inte projekten som skall styra biståndet – riskerna med detta synsätt demonstrerar regeringen med sin handläggning av Kotmalefallet – utan mottagarlandets behov och förmåga att tillgodogöra sig resurser i en utvecklingsansträngning till förmån för de stora folkgrupperna. Med denna grundsyn, som riksdagen lagt fast vid ett flertal tillfällen, föreslår utskottet att landramen för Vietnam återförs till 400 milj. kr.

Utskottet tillstyrker yrkande 9 i motion 394 och yrkande 1 i motion 934 vad beträffar landram för Vietnam. Utskottet avstyrker följaktligen regeringens förslag samt yrkandena 1 och 2 i motion 1244 och delyrkande 9 c) i motion 2035.

I motion 1244 föreslås även att riksdagen begär att det i samband med nästa års budgetproposition anges en borte tidsgräns för nuvarande bistånd till Vietnam samt att riksdagen uttalar att ett därefter fortsatt bistånd till Vietnam prövas i ett mera övergripande sammanhang där en total bedömning görs av hur svenskt bistånd skall användas och att möjligheterna prövas att genom FN-organ eller på annat sätt göra regionala insatser i Sydostasien.

I ett motionsyrkande i samband med förra årets biståndsproposition föreslogs generellt att borte tidsgränser för samarbetet med våra mottagarländer skulle upprättas. Med anledning härav förde utskottet ett ingående resonemang i sitt betänkande (UU 1980/81: 20, s. 37–39). Utskottet konstaterade därvid bl. a. att det inte vore ändamålsenligt att nu med vart och ett av mottagarländerna förhandla om en fast tidpunkt för biståndets avbrytande. Sådana tidsgränser skulle försvåra en nödvändig stabilitet och långsiktighet i biståndssamarbetet. Redan förhandlingar därom skulle skapa intryck av förestående stora förändringar i vårt bilaterala bistånd, vilket inte vore förenligt med riksdagens uttalande att en förändring av länderkretsen bör ske med stor försiktighet. Utskottet ansåg att nuvarande ordning för ett avbrytande eller en avveckling av biståndet när skäl därför föreligger visat sig vara användbar.

Utskottet anser, i linje med ovan förda resonemang, inte befogat att en borte tidsgräns anges för biståndet till Vietnam. Utskottet har på annan plats i detta betänkande tillstyrkt en ökning av den av regeringen föreslagna landramen för Vietnam under budgetåret 1982/83.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 1244 och i konsekvens härmed även yrkande 4 i samma motion.

Övriga programlandsyrkanden

I motion 934 föreslås i yrkande 2 att biståndet till Laos höjs med 20 milj. kr. utöver den av regeringen föreslagna summan.

I motion 936 föreslås i delyrkande 2 e) att biståndet för Angola höjs till 115 milj. kr., för Etiopien till 100 milj. kr., för Nicaragua till 60 milj. kr., och för Zimbabwe till 130 milj. kr. I samma motions delyrkande 2 g)

föreslås att anslaget för Bangladesh sänks till 120 milj. kr., för Indien till 320 milj. kr., för Kenya till 100 milj. kr., för Lesotho till 10 milj. kr., för Sri Lanka till 115 milj. kr. samt att biståndet till Swaziland och Pakistan upphör och därmed minskar med 10 milj. kr. resp. 15 milj. kr.

I motion 2035 föreslås i delyrkande 9 a) att riksdagen bibehåller landramarna på oförändrad nivå för Bangladesh, Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Nicaragua, Sri Lanka, Swaziland, Zambia och Zimbabwe. I samma motions delyrkande 9 b) föreslås att riksdagen minskar landramarna för Tanzania till 371 milj. kr., för Indien till 292 milj. kr., för Angola till 74 milj. kr. och för Moçambique till 198 milj. kr.

I motion 2035 hänvisas till avsnittet om biståndspolitikerna i motion 1981/82:2018. Beträffande biståndet till enskilda länder anförs där att vissa mottagarländer haft svårt att effektivt utnyttja biståndet, vilket bl. a. fått till följd att stora reservationer uppkommit, särskilt för Vietnam, Tanzania, Indien, Angola och Moçambique. totalt på det bilaterala anslaget beräknade till minst 1 miljard kronor.

Med hänvisning till Sveriges statsfinansiella situation och förekomsten av reservationer på det bilaterala anslaget föreslås därför att de landramar där regeringen föreslår ökning fryses på 1981/82 års nivå och att därutöver anslagen för de i motionen särskilt nämnda fem länderna ytterligare minskas med en summa motsvarande ca 30% av den utgående reservationen på resp. land.

Utskottet har ovan behandlat yrkandena om förändring av regeringens förslag beträffande landramar för Angola, Etiopien, Moçambique, Nicaragua och Sri Lanka under nästa budgetår och därvid tillstyrkt ändringar i propositionens förslag.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag vad beträffar landramar under budgetåret 1982/83 för de övriga länder som nämnts i nu förevarande yrkanden.

Utskottet avstyrker därför yrkande 2 i motion 934, de nu aktuella delyrkandena 2 e) och 2 g) i motion 936 samt delyrkandena 9 a) och 9 b) i motion 2035, utom såvitt avser Botswana, Laos och Swaziland, vilka sammanfaller med propositionens förslag.

Yrkanden om nya samarbetsländer

I motion 728 föreslås att Cuba på nytt tas upp som programland för svenskt bistånd och i motion 936, delyrkande 2 i), att Cuba beviljas bistånd med 55 milj. kr. I samma motions delyrkande 2 j) föreslås att Demokratiska Jemen upptas som programland och beviljas bistånd med 20 milj. kr.

I motion 934, yrkandena 3 och 4, föreslås dels att Folkrepubliken Kambuchea blir programland för svenskt bistånd, dels att 25 milj. kr. anslås i bistånd till landet.

Det långsiktiga utvecklingssamarbete som inleddes år 1969 med Cuba

avslutades i och med utgången av budgetåret 1979/80. Detta skedde i enlighet med riksdagens tidigare beslut (UU 1975/76:14, rskr 349, UU 1976/77: 17, rskr 248). Utskottet behandlar längre fram i betänkandet frågan om samarbete med Cuba på andra områden än långsiktigt utvecklings-samarbete.

Beträffande samarbete med Demokratiska folkrepubliken Jemen konstaterar utskottet att liknande motionsyrkanden behandlats av utskottet under en rad av år (UU 1977/78: 10, UU 1978/79: 27, UU 1979/80: 20, UU 1980/81: 20). Utskottet fastslog då att inga förutsättningar förelåg för att uppta Demokratiska folkrepubliken Jemen som programland. Inga omständigheter har därefter tillkommit som föranleder utskottet att ändra denna inställning.

Regeringen har vid ett internationellt givarmöte för Kampuchea-programmet nyligen utfäst 20 milj. kr. Av detta belopp kommer 10 milj. kr. att gå till WFP, 8 milj. kr. till FAO och 2 milj. kr. till UNHCR. Dessutom har Sverige under det senaste året bidragit med drygt 7 milj. kr. för humanitär bistånd till Kampuchea. Inga förutsättningar föreligger emellertid enligt utskottets mening att uppta Kampuchea som programland för svenskt bistånd.

Kampuchea behandlas även senare i detta betänkande under avsnittet om katastrofbistånd.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet motion 728, delyrkandena 2 i) och 2 j) i motion 936 samt motion 934, yrkandena 3 och 4.

4.4 Latinamerika

Propositionen (s. 58–59)

Från anslagsposten *Humanitärt bistånd i Latinamerika* lämnas stöd till offer för politiskt förtryck. De flesta programmen är relativt långsiktiga, och medel har i många fall ställts till förfogande under flera år. Regeringen räknar med ytterligare behov särskilt för utsatta grupper i Guatemala och El Salvador och för flyktingar från sistnämnda land. En höjning av anslagsposten till 50 milj. kr. är därför motiverad. Om den fortsatta utvecklingen i Latinamerika skulle föranleda ett än större medelsbehov för humanitär verksamhet, kan katastrofmedel utnyttjas.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 187 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1, vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att den tillvaratar alla möjligheter att i internationella sammanhang verka för hjälp åt folken i El Salvador, Guatemala och Nicaragua.

dels motion 1981/82: 395 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 4, vari hemställs

4. att riksdagen beslutar att medelsramen för humanitärt bistånd till Latinamerika utöver regeringens förslag höjs med 50 milj. kr. till 100 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 2 f) och 2 k), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

f) att anslaget Humanitärt bistånd till Latinamerika höjs till 150 000 000 kr.,

k) att riksdagen uttalar att anslaget Humanitärt bistånd till Latinamerika i första hand skall kanaliseras till befrielseörelserna i Guatemala och El Salvador.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkande 9 d), vari hemställs

9 d) att riksdagen fastställer medelsramen för Humanitärt bistånd i Latinamerika till 40 milj. kr.

Utskottet

Anslagsposten för Humanitärt bistånd i Latinamerika har ökat från 30 milj. kr. 1980/81 till föreslagna 50 milj. kr. nästkommande budgetår. Av innevarande års anslag på 40 milj. kr. har huvuddelen använts för insatser i Sydamerika. För de olika angelägna insatserna i Centralamerika har emellertid även betydande katastrofmedel tagits i anspråk, varigenom under den första hälften av innevarande budgetår ca 22 milj. kr. använts för humanitära insatser i Centralamerika.

I mötion 395, yrkande 4, föreslås att medelsramen för Humanitärt bistånd till Latinamerika på grund av de stora hjälpbehoven i Centralamerika höjs till 100 milj. kr. nästkommande budgetår.

Det är även utskottets bedömning att regeringen bör ha möjlighet att lämna ett väsentligt svenskt stöd till flyktingar och förföljda i regionen och till de krafter som strävar efter social rättvisa och nationellt oberoende.

Utskottet har också erfarit att regeringen beslutat utnyttja ytterligare ca 30 milj. kr. av ointecknade reservationsmedel under anslaget C 2 som ett påslag på anslagsposten för Humanitära insatser i Latinamerika innevarande budgetår.

Med tillstyrkan av den i motion 395, yrkande 4, föreslagna medelsanvisningen får utskottet därför föreslå att det av regeringen angivna beloppet för humanitärt bistånd i Latinamerika höjs från 50 milj. kr. till 100 milj. kr. Detta påslag bör kunna finansieras genom en överföring från de för katastrofer föreslagna medlen. Anslagsposten Katastrofer m. m. bör således sänkas med 50 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag, vilket föreslås på annan plats i detta betänkande.

Utskottet noterar att de för humanitära insatser i Latinamerika avsedda medlen enligt vad som framgår av propositionen skall kanaliseras genom svenska och internationella organisationer, såsom Lutherhjälpen, Kyrkornas världsråd, Frikyrkan hjälper, Svenska Amnestyfonden, Arbetarrörelsens internationella centrum, Svenska röda korset och World University Service.

I motion 936, delyrkande 2 f), föreslås att anslaget till Humanitärt bistånd till Latinamerika höjs till 150 milj. kr. och i motion 2035, delyrkande 9 d), att samma anslagspost sänks till 40 milj. kr. Till följd av utskottets nyss gjorda ställningstagande avstyrks dessa båda motionsyrkanden i vad avser Humanitärt bistånd till Latinamerika.

I motion 187, yrkande 1, föreslås att regeringen tillvaratar alla möjligheter att i internationella sammanhang verka för hjälp åt folken i El Salvador, Guatemala och Nicaragua och i motion 936, delyrkande 2 k), att anslaget Humanitärt bistånd till Latinamerika i första hand skall kanaliseras till befrielseörelserna i Guatemala och El Salvador.

Som framgår av redovisningen ovan och av framställningen i budgetpropositionen ägnar Sverige i sin biståndsverksamhet betydande uppmärksamhet åt den humanitära situationen i Centralamerika. Under det gångna året är det av uppenbara skäl den politiska utvecklingen i de länder som nämns i motionerna som tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Regeringens bedömningar av det oroväckande läget i regionen framgår bl. a. av ett frågesvar i riksdagen den 17 februari 1982. Där i hette det bl. a. att regeringen tagit kontakter för att utröna om förutsättningar finns för ett större internationellt hjälpprogram. Med hänvisning till vad som sålunda anförts om svenskt stöd åt folken i Centralamerika får utskottet anse yrkande 1 i motion 187 besvarat.

Anslagsposten i fråga är emellertid avsedd för behov i olika latinamerikanska länder och kan inte i förväg avgränsas till en viss grupp av stater. Delyrkande 2 k) i motion 936 avstyrks därför.

4.5 Södra Afrika och anslagsposten Regionala insatser

Propositionen (s. 59)

Humanitärt bistånd i södra Afrika utgår främst som stöd åt befrielseörelserna ANC, som verkar för ett Sydafrika fritt från apartheid, och SWAPO, som arbetar för ett självständigt Namibia, samt som flyktingstöd genom olika FN-organ och enskilda organisationer. På grund av förhållandena i Namibia och Sydafrika finns anledning räkna med att flyktingströmmen och därmed hjälpbehoven kommer att fortsätta att öka. Vidare förutses inom Sydafrika ökad behov av rättshjälp samt familje- och studie-stöd. Med hänsyn härtill är en höjning av anslagsposten till 140 milj. kr. erforderlig. Utöver det föreslagna beloppet förutses att medel ur katastrofposten liksom hittills vid behov kan utnyttjas för humanitära insatser i södra Afrika.

Under anslagsposten *Regionala insatser* har – förutom bidrag till den Östafrikanska utvecklingsbanken – stöd lämnats till det regionala samarbetet mellan de majoritetsstyrda staterna i södra Afrika. Detta regionala samarbete, som syftar till att minska det ekonomiska beroendet av Sydafrika, har hittills inriktats på transporter och kommunikationer. Även inom andra områden, där regionalt samarbete förbereds, har Sverige goda möjligheter att lämna bistånd. Detta gäller exempelvis energiförsörjning, utbildning, sysselsättning, miljövard och livsmedelsförsörjning. I beredningen av insatser bör SIDA räkna med en planeringsram på 100 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 2 f) och k), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

f) att anslaget Humanitärt bistånd till södra Afrika höjs till 207 000 000 kr.,

k) att riksdagen uttalar att anslaget Humanitärt bistånd till södra Afrika i första hand skall kanaliseras till befrielseörelserna ANC, SACTU och SWAPO.

dels motion 1981/82: 1249 av Tore Nilsson (m), vari hemställs

att det svenska biståndet till humanitär hjälp i Sydafrika och Namibia skall lämnas till där befintliga kristna organisationer.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkande 9 d), vari hemställs

9 d) att riksdagen fastställer medelsramarna för Humanitärt bistånd i södra Afrika till 120 milj. kr. och för Regionala insatser till 60 milj. kr.

Utskottet

Anslagsposten Humanitärt bistånd i Södra Afrika föreslås i propositionen bli höjd från 120 milj. kr. till 140 milj. kr.

I motion 2035, delyrkande 9 d), föreslås att anslaget förblir oförändrat vid innevarande budgetårs nivå medan motion 936, delyrkande 2 f), förordar en höjning till 207 milj. kr.

Sveriges humanitära bistånd till Södra Afrika och stödet till i regionen verksamma befrielseörelser har sedan lång tid varit omfattande. Det utgör på särskilt sätt ett led i denna del av vår utrikespolitik. Utöver det i årets budget fastställda bidraget till Södra Afrika har regeringen nyligen beslutat om ytterligare bidrag om sammanlagt ca 13 milj. kr., utgående bl. a. till

SWAPO, ANC, FN:s Namibiainstitut och FN:s biståndsprogram för apartheidpolitikens offer.

Den aktuella situationen i Namibia och Sydafrika motiverar enligt utskottets mening ett fortsatt och omfattande humanitärt bistånd till området. Utskottet delar därför regeringens bedömning att en höjning av anslagsposten till 140 milj. kr. är rimlig.

Utskottet avstyrker till följd härav delyrkande 9 d) i motion 2035 i vad avser Södra Afrika.

I motion 936, delyrkande 2 f), föreslås en ytterligare kraftig höjning av anslagsposten. Detta yrkande avstyrks i konsekvens med utskottets ovan gjorda ställningstagande. Utskottet vill emellertid i sammanhanget erinra om att regeringen i propositionen förutskickar att medel ur katastrofanslaget vid behov kan utnyttjas för insatser i Södra Afrika. Hög beredskap bör enligt utskottets uppfattning finnas för olika typer av angelägna insatser.

I två motioner behandlas inriktningen av biståndet till Södra Afrika. I motion 936, delyrkande 2 k), föreslås att anslagsposten i första hand skall användas för bistånd till befrielseörelserna ANC, SWAPO och den sydafrikanska fackföreningsrörelsen SACTU.

I motion 1249 yrkas att biståndet inte skall gå till de nämnda befrielseörelserna utan till i området befintliga kristna organisationer. Som framgår av den till propositionen fogade bilagan lämnas närmare hälften av det svenska stödet till Södra Afrika genom svenska och internationella enskilda organisationer, varav flera med kristen anknytning. Bland dessa utgör Svenska kyrkans mission och Lutherhjälpen de två största mottagarna. Även fackföreningsrörelsen SACTU mottar bidrag från denna anslagspost.

Den återstående hälften utbetalas till befrielseörelserna ANC i Sydafrika och SWAPO i Namibia. De är båda etablerade och av FN erkända befrielseörelser, som sedan lång tid mottar stöd från Sverige och andra länder.

Utskottet finner den nuvarande fördelningen av bidrag till Södra Afrika rimlig och avstyrker följaktligen motion 1249 och delyrkande 2 k) i motion 936.

Utskottet behandlar under denna punkt även delyrkande 9 d) i motion 2035 i vad avser anslagsposten för regionala insatser. I yrkandet föreslås att beloppet behålls vid innevarande års nivå, nämligen 60 milj. kr.

Denna anslagspost används för stöd åt de majoritetsstyrda staterna i Södra Afrika bl. a. i syfte att minska deras beroende av Sydafrika. De projekt som kommit i fråga har hittills gällt transporter och kommunikationer. I mars 1982 anslags således 68 milj. kr. till en internationell telefonväxel i Zimbabwe och till en väg mellan Swaziland och Moçambique. Tidigare har Sverige tillsammans med Norge beslutat delta i finansieringen av en telelänk mellan Botswana, Zimbabwe och Zambia. Svenska företag har engagerats i flera av de avtalade projekten.

Utskottet finner det angeläget att ett tillräckligt stort belopp finns till

förfogande för detta ändamål och avstyrker därför delyrkande 9 d) i motion 2035 om en frysning av anslagsposten.

4.6 Särskilda program; miljö- och markvård samt energi

Propositionen (s. 59–61)

Anslagsposten *Särskilda program* utnyttjas för ämnesinriktad verksamhet, stöd till internationella enskilda organisationer, insatsförberedelser och resultatvärdering samt rekrytering av biträdande experter. Genom den ämnesinriktade verksamheten kan nya metoder och nya lösningar på utvecklingsproblem tas fram inom områden av särskild betydelse för utländerna och där de internationella insatserna är otillräckliga. Verksamheten utgör därför ett värdefullt komplement till det länderinriktade biståndet.

Såsom förutskickades i förra årets budgetproposition har SIDA gjort en översyn av den ämnesinriktade verksamheten. Denna har lett till att verksamheten kommer att koncentreras till ett begränsat antal områden och insatser i enlighet med vad utrikesutskottet uttalat (UU 1980/81: 20).

För stödet till internationella enskilda organisationer bör fr. o. m. 1982/83 inrättas en särskild delpost. Från denna kommer att anslås medel till Internationella Kooperativa Alliansen och Kyrkornas Världsråd. Den pågående utvidgningen av det projektinriktade biståndet på bekostnad av importstödet inom landprogrammen kommer att öka anspråken på medel för insatsförberedelser och resultatvärdering. Eftersom stora reservationer uppkommit på delposten för dessa ändamål anser regeringen att behoven kan tillgodoses med oförändrad medelstilldelning för 1982/83. Även medelsbehovet för rekrytering av biträdande experter är oförändrat.

För anslagsposten *Särskilda program* har regeringen föreslagit 160 milj. kr. Vid bedömningen av medelsbehovet har regeringen även tagit hänsyn till att 5 milj. kr. för vissa energiinsatser, som nu belastar denna anslagspost, fr. o. m. budgetåret 1982/83 skall bestridas ur anslagsposten *Miljö- och markvård samt energi*.

Det nära sambandet mellan *miljö-, markvård och energi* motiverar att dessa frågor bedöms i ett sammanhang. Fr. o. m. budgetåret 1981/82 har inrättats en särskild anslagspost för bilaterala eller regionala insatser på miljö- och markvårdsområdet. Som nämnts i avsnittet om biståndets omfattning, inriktning och genomförande fäster regeringen stor vikt vid bistånd till sådan verksamhet. Miljö- och markvård har nära anknytning till energiområdet genom att en växande brännvedsanvändning i samband med stark befolkningsökning lett till betydande miljö- och markförstöring.

Miljö- och markvård har hittills kunnat stödjas inom det landprogrammerade biståndet och – sedan föregående budgetår – genom den särskilda anslagsposten för detta ändamål. Av denna anslagspost som uppgick till 30 milj. kr. för budgetåret 1981/82 har större delen in-tecknats. Medlen har

hittills framför allt använts i länder utanför programlandskretsen. Energiinsatser har hittills till den alldeles övervägande delen finansierats inom landramarna. Därutöver finns för skilda energiinsatser ett särskilt delbelopp på 5 milj. kr. inom ramen för anslagsposten Särskilda program, som framgent bör belasta denna anslagspost. Även miljö- och markvårdsinsatser i Sahelområdet, som nu finansieras över det multilaterala anslaget, bör i fortsättningen bestridas från denna anslagspost.

För att vidga möjligheterna att tillgodose behovet av stöd på energiområdet bör avsevärt ökade medel anvisas inom en gemensam anslagspost. Miljö- och markvård samt energi. Denna anslagspost bör kunna användas i programländer som särskild eller tillfällig förstärkning av angelägna insatser men även i länder utanför programlandskretsen och för insatser genom internationella organisationer. För den nya anslagsposten Miljö- och markvård samt energi har regeringen beräknat ett belopp på 75 milj. kr.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 13, vari hemställs

13. att riksdagen beslutar att medelsramen för Särskilda program och Miljö- och markvård samt energi i förhållande till regeringens förslag minskas med 81 milj. kr. till sammanlagt 154 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 2 h), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

h) att anslaget till Miljö- och markvård samt energi sänks till 40 000 000 kr.

dels motion 1981/82: 1242 av Torsten Bengtson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande att av biståndsmedel stödja Worldview International Foundation.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkandena 9 e) och f), vari hemställs

9 e) att riksdagen fastställer medelsramen för Miljö- och markvård samt energi till 100 milj. kr.,

9 f) att riksdagen fastställer medelsramen för Särskilda program till 155 milj. kr.

Utskottet

Under denna rubrik behandlar utskottet två anslagsposter, nämligen Särskilda program och posten Miljö- och markvård samt energi.

Insatser för Miljö- och markvård genomfördes tidigare bl. a. inom ramen för anslagsposten Särskilda program. Fr. o. m. innevarande budgetår har en särskild anslagspost inrättats för ändamålet, benämnd Miljö- och markvård, Medlen inom denna har hittills använts för skilda miljövårdsinsatser i samarbete med FN-organ och huvudsakligen utnyttjats av länder utanför programlandskretsen. En andel har använts för åtgärder mot ökenspridning i Sahelområdet.

I årets budgetproposition föreslås att även särskilt energibistånd skall ingå under denna anslagspost som därför bör få beteckningen Miljö- och markvård samt energi. Regeringen föreslår att anslagsposten höjs från nuvarande 30 milj. kr. till 75 milj. kr.

I motion 394 anförs tveksamhet mot omfattningen och inriktningen av anslagsposten Särskilda program. Motionärerna anser därtill att anslagsposten Miljö- och markvård samt energi rätteligen är att betrakta som en utbrytning ur Särskilda program, varför de två posterna bör bedömas sammantaget för att en rättvisande bild av medelsutvecklingen på detta område skall kunna ges. I motionen förordas att de båda anslagsposterna slås samman till en.

Utskottet uttalade redan vid förra riksmötet förståelse för att regeringen ur anslagsposten Särskilda program frigjorde Miljö- och markvårdsfrågorna och för detta ändamål inrättade en särskild anslagspost (UU 1980/81: 20). Det förhållande att nu även energibistånd föreslås kunna finansieras ur denna post ändrar inte utskottets bedömning. Yrkande 13 i motion 394 avstyrks följaktligen i vad avser sammanslagning av de båda anslagsposterna.

Vad gäller anslagsposten Särskilda program har utskottet under de två senaste årens budgetbehandling givit uttryck för åsikten att anslagsposten inte bör öka ytterligare utan att i stället en viss koncentration av insatserna synes önskvärd. SIDA har under det gångna året genomfört en översyn av den s. k. ämnesinriktade verksamheten, som svarar för huvuddelen av de medel som används under Särskilda program. Denna översyn har medfört att många insatser har avvecklats, heter det i SIDA:s anslagsframställning.

Utskottet räknar med att den av SIDA genomförda översynen skall kunna ligga till grund för en fortsatt koncentration av verksamheten under Särskilda program. En sådan koncentration bör ske till insatser som bedöms vara särskilt angelägna och i någon mening nyskapande och som inte naturligen kan genomföras inom ramen för det reguljära landprogrammerade bilaterala biståndet.

I motion 2035, delyrkande 9 f), föreslås att medelsramen för Särskilda program sänks med 5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag till 155 milj. kr.

Mot bakgrund av vad som utskottet ovan anfört om behovet av en koncentration av insatserna under Särskilda program får utskottet med ändring av propositionens förslag tillstyrka det i motion 2035, delyrkande 9 f), föreslagna anslagsbeloppet och till Särskilda program för nästkommande budgetår anvisa 155 milj. kr.

Utskottet föreslår vidare att det belopp på 5 milj. kr., varmed regeringens förslag sänkts, överförs till anslagsposten Miljö- och markvård samt energi.

Den nya anslagsposten Miljö- och markvård samt energi är enligt vad som utförligt redovisas i propositionen avsedd för angelägna satsningar bl. a. på det ekologiska området och för att främja u-ländernas energiförsörjning. Som framgår på annan plats i detta betänkande bör det i insatserna under denna anslagspost också finnas möjlighet att utnyttja svenska resurser på miljö- och markvårdsområdet.

I motion 2035, delyrkande 9 e), föreslås att medelsramen för Miljö- och markvård samt energi höjs med 25 milj. kr. utöver regeringens förslag till 100 milj. kr. I motion 936, delyrkande 2 h), föreslås en sänkning till 40 milj. kr. Under utskottsbehandlingen har med anledning av motion 394 vidare framställts yrkande om att inga särskilda medel skall anvisas till ifrågakvarande anslagspost.

Till följd av det ovan gjorda ställningstagandet föreslår utskottet att 80 milj. kr. anvisas till miljö-, markvårds- och energiinsatser nästkommande budgetår.

I konsekvens härmed avstyrker utskottet delyrkande 9 e) i motion 2035, delyrkande 2 h) i motion 936 och det med anledning av motion 394 framställda yrkandet om att ingen medelsanvisning skall ske.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motion 1242, i vilken föreslås att Sverige med biståndsmedel skall stödja Worldview International Foundation.

Worldview International Foundation har sitt huvudkontor i Colombo, Sri Lanka. Organisationen har tagit som sin uppgift att med utnyttjande av modern massamedieteknik såsom videoprogram, stödja u-länderna på masskommunikationsområdet. Man arbetar dels med att producera informationsmaterial om u-ländernas situation för spridning i i-länder eller i andra u-länder, dels med framställning av instruktionsmaterial för användning vid information riktad till u-ländernas icke läskunniga befolkning.

Organisationen stöds av ett flertal internationella organisationer, däribland Rädda barnen som hittills bidragit med ca 1 milj. kr.

Enligt vad utskottet inhämtat har SIDA övervägt svenskt stöd till Worldview International Foundation men inte funnit sig ha möjlighet att bland andra angelägna biståndsändamål prioritera just denna organisation.

Utskottet vill samtidigt erinra om att Sverige på olika sätt, bl. a. genom projekt i samarbete med UNESCO, lämnar stöd åt u-ländernas strävanden att stärka sin egen kapacitet på massmedieområdet.

Utskottet utgår från att regeringen bedömer i vilka former ett fortsatt svenskt stöd till u-länderna på detta område kan utgå. Den aktuella motionen synes inte behöva föranleda någon riksdagens särskilda åtgärd, varför den avstyrks.

4.7 Katastrofbistånd; bistånd genom enskilda organisationer

Propositionen (s. 60–61)

Medelsförbrukningen inom anslagsposten *Katastrofer m.m.* har under budgetåret 1980/81 understigit det anvisade beloppet. Riskerna för akut livsmedelsbrist inom stora områden i världen och det växande antalet flyktingar och människor som inom sina hemländer tvingas fly undan hungersnöd och väpnad konflikt motiverar emellertid att anslagsposten hålls på en förhållandevis hög nivå.

Den omständigheten att anslagsposten är en allmän reserv på det bilaterala anslaget ställer också anspråk på medelsutrymme. Medel för samarbete med den västafrikanska republiken Sao Tomé e Príncipe har exempelvis tagits från denna anslagspost. Under budgetåren 1976/77–1981/82 har sammanlagt 10 milj. kr. utbetalats till Sao Tomé e Príncipe för insatser inom hälsovården och för konsultstudier inom stadsplanering och vattenförsörjning. För budgetåret 1982/83 föreslås ett belopp om högst 3 milj. kr. för samarbetet med landet.

Mot bakgrund av de angivna behoven bör anslagsposten bestämmas till 350,8 milj. kr.

Som framhållits i fjolårets budgetproposition är bistånd med medel från anslagsposten *Enskilda organisationer* ett effektivt redskap i utvecklings-samarbetet och ett värdefullt komplement till det av SIDA administrerade biståndet. Enskilda organisationers insatser når i de flesta fall de fattigaste och mest utsatta grupperna i u-länderna och bedrivs med låga administrationskostnader. De enskilda organisationernas arbete och engagemang bidrar dessutom till ökad förståelse för utvecklingsfrågor bland allmänheten i Sverige. I propositionen erinras också om möjligheten att ge direkta bidrag till kvinnoorganisationer i u-länder.

Genom betydande anslagshöjningar de senaste åren har organisationerna fått kraftigt ökade resurser för sitt biståndsarbete.

Flertalet enskilda organisationer bör under de närmaste åren konsolidera sin med statliga medel stödda biståndsverksamhet genom att eftersträva mer långsiktig planering och koncentration. Detta hindrar inte att en viss ökning av verksamheten är möjlig och önskvärd.

En höjning av denna anslagspost till 190 milj. kr. föreslås.

Anslagsposten bör också utnyttjas för att ställa erforderliga medel till förfogande för den av enskilda organisationer inrättade fredskåren. Under innevarande budgetår har medel anvisats för bidrag till fredskårens admini-

strationskostnader under ett inledningsskede. SIDA har i sin anslagsframställning anfört att diskussioner om formerna för den fortsatta bidragsgivningen pågår.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 185 av Ulla Ekelund m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen för sin del uttalar att inom ramen för SIDA:s budget genom omfördelning av 30 milj. kr. medelsbehovet för Sektionen för enskilda organisationer skall uppgå till 215 milj. kr.

dels motion 1981/82: 301 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1 och 2, vari hemställs

1. att riksdagen beslutar om katastrofbistånd med 5 000 000 kr. till Demokratiska republiken Östtimor,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta bistånd skall kanaliseras över FRETILIN.

dels motion 1981/82:394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 14 och 15, vari hemställs

14. att riksdagen beslutar att medelsramen för Katastrofer m. m. i förhållande till regeringens förslag minskas med 50 milj. kr. till 300,8 milj. kr. för budgetåret 1982/83,

15. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om katastrofbistånd till Västra Sahara, Östra Timor och Kampuchea.

dels motion 1981/82:530 av Lars Werner m.fl. (vpk), yrkande 6, vari föreslås

6. att riksdagen beslutar anslå 10 000 000 kr. i bistånd till PLO.

dels motion 1981/82:725 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 3, vari föreslås

3. att riksdagen beslutar att den biståndskredit på 20 000 000 kr. till Turkiet som redovisas under posten Katastrofbistånd i proposition 1981/82: 100, bil. 6, dras in.

dels motion 1981/82: 1255 av Mårten Werner m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att SIDA genom omfördelning av tillgängliga medel bör anvisa 215 milj. kr. för enskilda organisationers biståndsinsatser.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkande 9 g, vari hemställs

9 g) att riksdagen fastställer medelsramen till Katastrofer m. m. till 185,8 milj. kr.

Utskottet

Biståndsbudgeten måste inrymma en så stor anslagpost för katastrofbistånd att angelägna och oförutsedda behov kan mötas snabbt och effektivt. Under senare år har katastrofposten emellertid höjts så kraftigt att mycket betydande reservationer uppkommit. Genom att skära ned SIDA:s äskande om katastrofbistånd har regeringen tagit viss hänsyn till detta förhållande i årets budgetförslag. Samtidigt föreligger emellertid behov av förstärkningar på andra områden.

Regeringen pekar själv på sådana områden, t. ex. stödet till offren för det politiska förtrycket i Latinamerika, och förklarar sig beredd att utnyttja katastrofresurser för detta ändamål "om den fortsatta utvecklingen i Latinamerika skulle föranleda ett än större medelsbehov" (än 50 milj. kr.).

Utskottet har tidigare i detta betänkande föreslagit en höjning av anslagsposten Humanitärt bistånd i Latinamerika med 50 milj. kr. att tas från katastrofanslaget. Detta bör därför minskas med motsvarande belopp, dvs. från 350,8 milj. kr. till 300,8 milj. kr.

Utskottet avstyrker följaktligen regeringens förslag och tillstyrker motion 394, yrkande 14. Motion 2035, delyrkande 9 g), avstyrks därmed.

Västra Sahara

I motion 394 anförs att svenskt bistånd måste ges också i fortsättningen, varvid kanalisering av stödet via POLISARIO även bör övervägas.

Utskottet behandlade ett likalydande yrkande förra året (UU 1980/81: 20). Utskottet konstaterade då att Sverige under flera år lämnat avsevärda bidrag till Västra Sahara och att regeringen uppmärksammat följer utvecklingen i området. Kontakter med POLISARIO hade givit vid handen att den kanalisering av det svenska biståndet som sker genom Rädda barnen fungerar väl. Under förra budgetåret utbetalades 6 milj. kr. från katastrofanslaget och levererades 300 ton proteinberikad katastrofkost (SEF), till ett värde av över 1 milj. kr. För innevarande budgetår har en viss eftersläpning i utbetalningarna ägt rum, men Rädda barnen räknar med ett svenskt bistånd av minst samma omfattning som förra året.

Rädda barnen har goda erfarenheter av samarbetet med algeriska Röda halvmånen och POLISARIO och är beredd att även fortsättningsvis fungera som kanal för hjälpen. Rädda barnens beredskap bör kunna utnyttjas för mer kontinuerliga insatser av det slag motionärerna efterlyser. Att lämna bidrag direkt till POLISARIO är därför f. n. inte behövligt.

Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsatt följer utvecklingen av hjälpbehovet i Västra Sahara.

Yrkande 15 i motion 394 vad avser Västra Sahara får därmed anses besvarat.

Östra Timor

I motion 394 sägs att den svenska regeringen bör fortsätta katastrofhjälpen till Östra Timor och att denna bör kanaliseras genom FRETILIN under förutsättning att praktiska möjligheter föreligger.

Utskottet behandlade ett likalydande yrkande för ett år sedan (UU 1980/81: 20).

Alltsedan Indonesien efter Portugals tillbakadragande från Östra Timor 1975 befäst sin annektering av området har Sverige ställt sig positiv till och i FN förordat humanitärt bistånd till den nödlidande befolkningen på Östra Timor.

Regeringen följer noggrant utvecklingen på Östra Timor. Så sent som i oktober 1981 uppgavs från enskilda organisationers sida att livsmedelsförsörjningen på Östra Timor såg ljusare ut än föregående år. Nu har rapporter om en hotande försörjningskris hos befolkningen i framför allt svårtillgängliga bergstrakter inkommit från i första hand katolska hjälparbetare. Röda korsets internationella kommitté (ICRC) avslutade sitt nödhjälpsprogram i april 1981, men fortsätter sitt program för familjeåterförening. Genom ICRC:s försorg har beredskapslager av förnödenheter lagts upp i vissa utsatta områden för att snabbt möta nya behov. ICRC bedömer att livsmedelsförsörjningen på Östra Timor f. n. är under kontroll, men att situationen kan försämrans inom ett par månaders tid.

Utskottet utgår ifrån att Sverige liksom tidigare är berett att stödja humanitära hjälpinsatser genom ICRC, kyrkliga eller andra enskilda hjälporganisationer. Det är angeläget att Sverige i detta sammanhang även stödjer dessa hjälporganisationers krav på att den indonesiska regeringen skall bereda dem tillträde till särskilt illa utsatta behovsområden.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om följande uttalande i sitt betänkande UU 1981/82: 19 om Östra Timor: "Utskottet vill samtidigt framhålla vikten av att Röda Korset och andra internationella biståndsorganisationer är beredda att ånyo bistå befolkningen i området om försörjningsläget snabbt skulle försämrans samt att sådana biståndsinsatser i största möjliga utsträckning underlättas i området."

Vad gäller bistånd direkt till befrielse rörelsen FRETILIN uttalade utskottet i förra årets biståndsbetänkande: "Utskottet konstaterar att FRETILIN:s verksamhet i eller kontroll över området inte torde vara av den omfattningen att hjälp via rörelsen till de nödlidande människorna vore praktiskt möjlig. Dessutom är av riksdagen fastlagda principer för stöd åt befrielse rörelser inte uppfyllda vad gäller FRETILIN, nämligen bl. a. att FN med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd."

Utskottet finner inte anledning att nu ändra denna bedömning.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet avstyrka yrkande 15 i motion 394 i den del som avser Östra Timor.

I motion 301, yrkandena 1 och 2, föreslås ett katastrofbistånd om 5 milj. kr. till Östra Timor och att detta bistånd skall kanaliseras över befrielse rörelsen FRETILIN.

Utskottet har tidigare år vid behandling av yrkanden om att katastrofbistånd skall utgå med angivna belopp fastslagit att katastrofhjälpens fördelning och destination inte på förhand bör bindas genom riksdagsbeslut utan i vanlig ordning förbehållas regeringens bedömning efter vederbörlig beredning av SIDA och den s. k. katastrofgruppen. Utskottet ser inte skäl att nu inta någon annan ståndpunkt.

Beträffande kanalisering genom FRETILIN får utskottet hänvisa till vad som ovan sagts vid behandlingen av yrkande 15 i motion 394.

Utskottet avstyrker därför ifrågavarande yrkanden.

Kampuchea

I motion 394 framhålls att försörjningssituationen i Kampuchea förbättrats och att det akuta hotet om hungersnöd avväjts men att hjälpbehovet till återuppbyggnad av det krigsskadade landet är mycket stort. För de insatser som kommer att erfordras bör regeringen trots avsaknad av diplomatiskt erkännande av regimen i Phnom Penh – utöver kanalisering genom de internationella hjälporganisationerna – vara beredd att även utnyttja direkta kanaler för humanitärt bistånd när det visar sig vara en framkomlig väg. Tyngdpunkten i insatserna bör, anser motionärerna, förskjutas mot mer återuppbyggnadsbistånd.

Det internationella hjälpprogrammet till förmån för nödlidande kampucheaner som startade 1979 har fram till slutet av 1981 kostat närmare 640 miljoner dollar eller mer än 3,2 miljarder kronor.

Under 1981 har tyngdpunkten i det internationella programmet alltmer förskjutits till insatser inne i Kampuchea, inom sektorerna jordbruk/fiske och transportväsen med en kostnad under innevarande år på ca 110 miljoner dollar.

Inför 1982 står FN-programmet inför större osäkerhet vad gäller finansieringen än tidigare. De stora givarländerna önskar att hjälpen skall ha sin tyngdpunkt vid den thaikampuchianska gränsen. Det har ibland gjorts gällande att det akuta nödläget i Kampuchea skulle vara överståndet och att FN därför borde kunna dra ned på sitt program. FN:s senaste fältrapporter förmedlar emellertid bilden av en ganska hotfylld försörjningssituation. Från svensk sida har starkt betonats att hjälpinsatserna inne i Kampuchea inte får avstanna innan landet fått rimlig möjlighet till självförsörjning. Gränsoperationen har betraktats som otillräcklig genom att ett relativt välstånd byggs upp med biståndsmedel i ett ingenmansland, där de berörda människorna saknar möjlighet att skapa en egen försörjning. Sverige anser därför att FN:s flyktingkommissaries (UNHCR) bemödanden att åstadkomma repatriering av flyktingarna och de hemlösa skall uppmuntras. Vi hör till de största bidragsgivarna till den del av Kampuchea-programmet som gäller stöd till hemvändande.

Att skapa förutsättningar för självförsörjning i Kampuchea innebär inte endast distribution av utsäde för plantering av större arealer, utan också

återuppbyggnadsinsatser för att stärka landets förmåga att distribuera insatssvaror i jordbruk och fiske, åstadkomma lagring av skörderesultaten, avhjälpa sjukdomar hos dragdjuren, underhåll av fordon, stärka lagringsmöjligheterna och förbättra hälsoläget. Sjukvård, primärskoleundervisning och andra sociala funktioner kräver rehabiliteringsinsatser och Sverige har för detta ändamål bl. a. stött Kyrkornas världsråds hälsoprogram i Kambodja (genom Frikyrkan hjälper). Vidare stöds Röda korsets internationella kommittés (ICRC) ansträngningar att återförena föräldralösa barn som befinner sig vid gränsen eller i flyktingläger med sina familjer inne i Kambodja.

Vid den givarkonferens om det fortsatta internationella Kambodja-programmet som ägde rum den 11 februari i år bidrog Sverige – som nämnts tidigare i detta betänkande – med 20 milj. kr. till i första hand insatser inne i Kambodja genom bl. a. WFP, FAO, UNHCR och ICRC.

FN-rapporterna om hotande livsmedelsunderskott i vissa delar av Kambodja gör det nödvändigt att fortsätta livsmedelsbiståndet till landet och föranleder särskilda hjälpinsatser till förmån för sårbara grupper. FN har också inför Kambodjabiståndets fortsättning under 1982 aviserat att övervakningen av leveranser, distribution och genomförande av nödhjälpsprogrammen och rehabiliteringsinsatserna inom jordbruk och fiske kommer att förstärkas genom ökad närvaro av internationell personal.

Avsaknaden av diplomatiskt erkännande av regimen i Phnom Penh bör inte hindra Sverige från att utnyttja även direkta kanaler för humanitärt bistånd när det visar sig vara en framkomlig väg. Utskottet räknar med att regeringen, om inga nya omständigheter tillkommer som föranleder annat, är beredd att även fortsättningsvis tillskjuta medel ur katastrofreserven för hjälpinsatser till Kambodja via de kanaler och i den omfattning som regeringen finner lämpligt.

Med det ovan anförda, som ligger i linje med utskottets uttalanden de två senaste åren i samma fråga, får motion 394, yrkande 15, i vad avser katastrofbistånd till Kambodja, anses besvarad.

Turkiet

I motion 725, yrkande 3, föreslås att riksdagen beslutar att den biståndskredit på 20 milj. kr. till Turkiet som redovisas under posten Katastrofbistånd i propositionen dras in.

Regeringen beviljade i juli 1980 anslag för en svensk statskredit till Turkiet, av vilken 20 milj. kr. avsågs finansieras med katastrofmedel. Krediten ingick i ett bland OECD-länderna samordnat betalningsbalansstöd till Turkiet. Den har hittills inte utnyttjats.

Utskottet uttalade i ett betänkande om Turkiet i december 1981 (UU 1981/82: 18) bl. a. att utskottet inte fann det givet att de hittills outnyttjade svenska krediterna till Turkiet i det läge som uppkommit borde få tas i anspråk av Turkiet. Utskottet konstaterar nu att så ej heller skett och

utskottet vill för sin del framhålla att läget i Turkiet fortfarande är sådant att någon kredit under rådande förhållanden inte bör få tas i anspråk.

Vid behandlingen av ett liknande motionsyrkande i förra årets bistånds-
betänkande underströk utskottet att användning av katastrofanslaget för
syften som kan uppfattas som skilda från anslagets huvudområden bör ske
med återhållsamhet.

Utskottet vidhåller dessa ställningstaganden.

Med det anförda får motion 725, yrkande 3, anses besvarad.

PLO

I motion 530, yrkande 6, föreslås att riksdagen anslår 10 milj. kr. i
bistånd till den palestinska befrielseorganisationen PLO.

Liknande yrkanden har avstyrkts av utskottet i UU 1978/79:27, UU
1979/80:20 och UU 1980/81:20 och avslagits av riksdagen, med hänvisning
till det omfattande stöd till humanitär verksamhet bland Palestinaflykting-
arna som huvudsakligen kanaliseras via FN:s hjälpprogram UNRWA. I
budgetpropositionen föreslås ett med 5 milj. kr. till 55 milj. kr. förhöjt
bidrag till UNRWA för budgetåret 1982/83. Sverige har också stött att även
andra FN-organ, framför allt UNDP, etablerar biståndsprogram för det
palestinska folket i Gaza och på Västbanken i samarbete med palestinska
företrädare.

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill ifrågavarande yrkande.

Enskilda organisationer

Utskottet behandlar under denna punkt även anslaget till Enskilda orga-
nisationer. I motion 185 föreslås att inom ramen för SIDA:s budget en
omfördelning sker så att anslagsposten skall uppgå till 215 milj. kr.

I motionstexten anförs att flera av de enskilda organisationer som mottar
bidrag ur denna anslagspost anser att medelstillelningen är otillräcklig för
att påbörjade och planerade projekt skall kunna genomföras. Som exempel
nämns ett antal insatser som stöds av vissa av Svenska missionsrådets
medlemsorganisationer. En utförlig beskrivning av tre av dem lämnas,
nämligen Adventistsamfundets yrkesskola i Techiman, Ghana, Svenska
kyrkans missions slumarbete i Lima, Peru, och Svenska alliansmissionens
verksamhet vid Bach Christian Hospital i Pakistan. Enligt motionärernas
beräkningar skulle Svenska missionsrådet kunna använda 15 milj. kr. för
dessa och andra projekt. Ett ytterligare påslag på 15 milj. kr. skulle kunna
tilldelas de andra organisationer som kan söka bidrag ur ifrågavarande
anslagspost.

I motion 1255 förordas likaledes en höjning av anslagsposten till 215 milj.
kr. Även i denna motion förutses att ökningen bl. a. skall komma Svenska
missionsrådets medlemsorganisationer till del.

Anslagsposten Enskilda organisationer har under en följd av år stigit
kraftigt; från 90 milj. kr. 1978/79 till 190 milj. kr. i det nu föreliggande

budgetförslaget. Föregående budgetår användes ca 47% för bidrag till missionsorganisationerna, ca 25% för humanitära organisationer och ca 17% för fackliga och kooperativa organisationer.

De frivilliga organisationerna gör utan tvekan insatser av stor betydelse i den praktiska biståndsverksamheten. Det är inte minst väsentligt för biståndsviljan i vårt land att ett stort antal människor genom organisationerna får en direkt eller indirekt kontakt med u-ländernas förhållanden. De enskilda organisationerna är därför värda ett omfattande stöd vilket regeringen också är angelägen att tillförsäkra dem.

Det är emellertid utskottets uppfattning att det belopp på 190 milj. kr. som nu föreslås är tillräckligt stort för att möta rimliga bidragsanspråk från de organisationer med vilka SIDA har särskilda ramavtal, samtidigt som ett utrymme därutöver bör finnas kvar för andra mottagare och nya insatser. Av detta skäl och med hänsyn till att anslagsposten stigit kraftigt under senare år, anser utskottet det motiverat att avstyrka motionerna 185 och 1255.

4.8 U-landspolitik, bredare samarbete, förmånliga krediter, SWEDFUND

Propositionen (s. 61–66)

U-landspolitik

Under årens lopp har en rad u-landspolitiska organ och samarbetsformer vuxit fram för att täcka behov av stöd inom begränsade områden, där ökat samarbete med u-länderna har tett sig angeläget. IMPOD har tillkommit för att främja u-ländernas export till Sverige, beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS) för allmän kunskapsöverföring samt SWEDFUND för att främja industriutveckling i vissa u-länder. Förmånliga u-landskrediter syftar till att mobilisera ökade resurser för utvecklingssträvanden med utgångspunkt i de för svensk biståndspolitik gällande principerna. De olika organen har funnit former för samråd och samverkan, vilka underlättar regeringens strävan mot en samordnad u-landspolitik.

Bland de länder som Sverige samarbetar med på biståndsområdet finns ett växande intresse för ett utvidgat samarbete. Det gäller t. ex. handel, industriellt samarbete, råvaruexploatering, utbildningssamarbete och konsulttjänster. Hittillsvarande erfarenheter tyder på att ett utvidgat samarbete med u-länder med ett ökat engagemang av svenska myndigheter, företag och institutioner kräver större administrativa insatser på statlig nivå, både i Sverige och vid utlandsmyndigheterna. Samarbetsavtal har i vissa fall fungerat som ram för ett vidgat samarbete. Det är ett instrument som, enligt regeringens mening, bör kunna utnyttjas i syfte att samordna den svenska u-landspolitiken. Regeringen avser granska behoven av att ytterligare samordna och effektivisera samarbetet med enskilda u-länder och, om

så visar sig lämpligt, föreslå åtgärder för att förbättra den organisatoriska strukturen på svensk sida.

Som en särskild åtgärd för att öka det finansiella flödet till samarbetsländer har regeringen tagit initiativ till samfinansiering mellan OPEC-fonden och arabiska biståndsorgan å ena sidan och å andra sidan biståndsmedel från landramarna, förmånliga u-landskrediter och svenska kommersiella krediter. Samfinansiering av projekt i programländer har hittills ägt rum i Moçambique med Arabbanken för ekonomisk utveckling i Afrika (BADEA) samt i Tanzania med OPEC-fonden och Kuwaitfonden. Ytterligare samfinansieringsprojekt är under förberedelse.

Bredare samarbete

Bredare samarbete bedrivs f. n. huvudsakligen med ett tiotal u-länder. Verksamheten består framför allt av bilaterala utbildningsinsatser, stöd till institutionssamarbete, konsultstudier, internationella kurser och personutbyte. Under budgetåret 1981/82 lämnas ett särskilt finansiellt stöd till Dominikanska republiken och Jamaica som en förstärkning av det bredare samarbetet med dessa länder. Bredare samarbete med bl. a. Algeriet, Egypten och Nigeria äger rum inom ramen för samarbetsavtalen med dessa länder.

Ett nära samband föreligger mellan å ena sidan bredare samarbete i form av t. ex. konsultinsatser och å andra sidan förmånliga u-landskrediter.

För det bredare samarbetet anslogs för budgetåret 1981/82 60 milj. kr., som också innefattar kostnaderna för dess administration genom BITS. Medelsåtgången har begränsats av att igångsättande av insatser har varit administrativt krävande. En reservation på 23 milj. kr. från budgetåret 1980/81 har genom beslut av regeringen överförts till anslagsposten Förmånliga u-landskrediter. För 1982/83 har beräknats ett medelsbehov av 75 milj. kr. under anslagsposten Bredare samarbete. Härav beräknas 2 100 000 kr. för BITS administrativa kostnader. Regeringen föreslår att en ny tjänst som handläggare inrättas. Denna ökning sker genom en omDispositionering av personalresurserna inom biståndsanslagen. Den nya tjänsten motiveras av det ökande antalet ansökningar om förmånliga u-landskrediter och av att BITS verksamhet är administrativt krävande då den omfattar många mindre projekt.

Det bredare samarbetet i form av bidrag till konsultstudier och utbildningsinsatser har också nära anknytning till SWEDFUND:s verksamhet.

Regeringen föreslår att BITS ökar sin beredskap att bidra till finansiering av insatser som erfordras för ett lyckosamt genomförande av investeringsprojekt i SWEDFUND:s regi, men som av ekonomiska skäl inte bör belasta projektet då de är en följd av den allmänt låga utvecklingsnivån i landet eller området i fråga. Ett belopp om högst 5 milj. kr. bör kunna användas för ändamålet.

Särskilt finansiellt stöd av i huvudsak oförändrad omfattning bör även

för budgetåret 1982/83 utgå till Dominikanska republiken och Jamaica som förstärkning av det bredare samarbetet. Dessa medel, som bör lämnas som gåvobistånd bundet till upphandling i Sverige, bör kunna användas för inköp av utrustning till projekt som stöds inom ramen för det bredare samarbetet. Alternativt kan förmånlig u-landskredit komma i fråga, där det särskilda finansiella stödet eller medel från anslagsposten för förmånlig u-landskredit utnyttjas för gåvoelementet. Något rambelopp för det särskilda finansiella stödet bör inte fastställas på förhand utan avpassas efter uppkommande behov med hänsyn tagen till medelstillgången inom anslagsposten. Beslut om storleken på det särskilda finansiella stödet, som bör belasta anslagsposten Bredare samarbete, bör fattas av BITS styrelse.

Särskilt förmånlig kreditgivning

Särskilt förmånlig kreditgivning till u-land (prop. 1980/81: 41, UU 1980/81: 16, rskr 1980/81: 122) har visat sig vara ett verksamt medel för Sverige att bidra till att utländsk valuta ställs till vissa u-länders förfogande för finansiering av utvecklingsfrämjande projekt med stor andel svenska varor och tjänster. Denna finansieringsform kan självfallet inte ersätta gåvobistånd men kan vara lämplig i vissa fall då det rör sig om projekt som leder till ökade valutaintäkter eller minskade importutgifter eller som på annat sätt bidrar till att förbättra u-landets ekonomi. Förmånlig u-landskredit är gynnsammare för mottagarlandet än exportkrediter eller lån på kommersiella villkor men medför ändå att landets utlandsskuld ökar. Detta bör beaktas vid kreditgivning till redan hårt skuldsatta u-länder.

Förmånlig u-landskredit ges med bidrag av medel från en särskild anslagspost. I fråga om programländer kan även medel från landramen tas i anspråk. Det är väsentligt att SIDA, som planerande organ för biståndet, medverkar på ett tidigt stadium i de fall, vilka kan leda till att landramsmedel utnyttjas. De riktlinjer för importstöd som har utarbetats av SIDA torde kunna vara vägledande härvidlag. Förmånlig u-landskredit till programländer kan vara särskilt lämplig för projekt där svensk totalentreprenad tas i anspråk och SIDA:s roll framför allt gäller insatsberedning och tillsyn.

Förmånlig u-landskredit kan beviljas u-länder med vilka Sverige redan har bilateralt biståndssamarbete och andra u-länder vars utvecklingspolitik ligger i linje med de svenska biståndspolitiska målsättningarna. Den hitillsvarande praktiska tillämpningen av systemet rimmar väl med regeringens intentioner och bör vara vägledande för länderfördelningen även under kommande budgetår.

Riksdagen har framhållit (UU 1981/82: 12) att exportkreditnämndens försäkringsmässiga prövning inte bör få vara utslagsgivande för om en förmånlig kredit skall lämnas eller ej. Riksdagen har vidare ansett det angeläget att regeringen på dessa grunder utarbetar ett fast system för risktäckning och tillämpar detta i den fortsatta verksamheten.

Förmånlig u-landskredit ges med utnyttjande av SEK-systemet för statsstödd exportkreditfinansiering. SEK-systemet är anpassat efter den internationella s. k. consensusöverenskommelsen. Deltagarna i överenskommelsen har nyligen beslutat om minskade exportkreditsubventioner och en ordning som innebär att krediter med mindre än 25% gåvoelement undviks.

För svenskt vidkommande innebär ändringarna en ökad belastning på biståndsanslagen. De förmånliga u-landskrediterna får emellertid samtidigt en mer utpräglad biståndskaraktär när gåvoelementet ökar. Regeringen föreslår därför vissa ändringar i beslutsordningen.

Inom systemet för förmånlig u-landskredit kan regeringen besluta att biståndsmedel får utnyttjas för att täcka skadefall i samband med kreditgaranti. Förfarandet syftar till att möjliggöra kreditgivning till länder som bedöms ha alltför låg kreditvärdighet för att komma i fråga för kreditgaranti från EKN. Sådan garantigivning synes vara en förutsättning för att säkerställa att flertalet programländer för svenskt bistånd kan komma i fråga för förmånlig u-landskredit. Denna möjlighet har utnyttjats för att garantera förmånliga krediter till Moçambique och Tanzania. Premier för dessa s. k. biståndsgarantier har förts till en särskild säkerhetsreserv. Den är räntebärande hos riksgäldskontoret. Utbetalning för skadefall på biståndsgaranti bestrids från säkerhetsreserven eller, om den inte räcker till, med medel från biståndsanslagen.

Regeringen anser att biståndsgarantier inte bör ingå i EKN:s verksamhet. Säkerhetsreserven för biståndsgarantier bör förvaltas av EKN på uppdrag av regeringen. Förvaltningsuppdraget bör omfatta även tidigare beviljade biståndsgarantier. Återbetalningar i samband med skadefall som har reglerats med medel från reserven skall, liksom tidigare, tillföras denna. Ett riktmärke bör vara att säkerhetsreserven normalt uppgår till en tiondel av det samlade garantibelopp den ligger som säkerhet för. Denna ordning bör minimera risken för oförutsedda utbetalningar från biståndsanslagen samtidigt som det, liksom hittills, ankommer på regeringen att vid varje tidpunkt avgöra om utrymme finns för ytterligare biståndsgaranti. Förutom sådana avsättningar till säkerhetsreserven som beslutas i samband med att krediter beviljas kan vid behov ytterligare avsättningar göras från biståndsanslagen.

Regeringen föreslår att samtliga u-landskrediter till programländer som beviljas fr. o. m. 1982/83 garanteras mot biståndsanslagen på det sätt som beskrivs i propositionen. Gången för ärenden av detta slag kan beskrivas som följer. Ansökan om kreditgaranti i samband med förmånlig u-landskredit till programland inges till EKN, som med yttrande överlämnar ärendet för fortsatt handläggning till BITS. Yttrandet bör avse bl. a. risktäckningsgrad, kredittidens längd, premie och avsättningens storlek. Om BITS efter hörande av SIDA anser sig kunna tillstyrka förmånlig u-landskredit underställer BITS regeringen ärendet med framställan om att bi-

ståndsgaranti och förmånlig u-landskredit beviljas. Efter regeringens beslut lämnas ärendet för administrativ uppföljning till EKN, som med beaktande av vad SEK må ha beslutat i fråga om krediten expedierar garantin på regeringens vägnar och förvaltar säkerhetsreserven.

Skulle det i samband med kreditgaranti till annat u-land än programland visa sig att EKN anser risken oacceptabel kan samma handläggningsordning som vid biståndsgaranti till programland tillämpas. BITS bör emellertid vara uppmärksam på att regeringen endast om särskilda skäl förligger är beredd att överväga biståndsgaranti för kredit till länder utanför programlandskretsen.

Den föreslagna ordningen innebär att beslut om förmånlig u-landskredit och beslut om kreditgaranti fattas vid samma tillfälle.

En utvärdering av systemet för särskilt förmånlig kreditgivning till u-land kommer att göras under budgetåret 1982/83 enligt vad som förutskickats i proposition 1980/81: 41. Utvärderingen kommer bl. a. att innefatta en översyn av berednings- och beslutsordningen för förmånlig u-landskredit och eventuella behov av ytterligare riktlinjer för systemets tillämpning.

I propositionen föreslås att 300 milj. kr. anslås för särskilt förmånlig kreditgivning till u-länder budgetåret 1982/83.

Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND)

SWEDFUND:s insatser för att engagera svenska företag i industrietablering i u-länder har hittills lett till beslut om sex gemensamma investeringsprojekt. Ytterligare ett trettiotal förslag studeras.

Fondens verksamhet är f. n. begränsad till investeringar i tillverkande företag. Regeringen anser emellertid att SWEDFUND även bör ges möjlighet att engagera sig i annan industriell verksamhet. Förslag till samverkan med svensk industri inom transporter, kommunikationer, energiförsörjning och mineralutvinning har inkommit till fonden, bl. a. från programländer.

Därför föreslås att lagen (1979: 54) om beslutanderätt för stiftelse som har bildats för att främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länder ändras så att även annan industriell samverkan möjliggörs (se bilaga 3 i propositionen). Det bör liksom tidigare ankomma på SWEDFUND:s styrelse att i varje enskilt fall noga överväga de utvecklingspolitiska aspekterna innan investeringsbeslut fattas.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 16 och 17, vari hemställs

16. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om u-landspolitiken,

17. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om särskilt förmånliga krediter.

dels motion 1981/82: 395 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), yrkandena 2 och 3, vari hemställs

2. att riksdagen beslutar att medelsramen för bredare samarbete med Dominikanska republiken fastställs till 20 milj. kr. för budgetåret 1982/83,

3. att riksdagen beslutar att medelsramen för bredare samarbete med Cuba fastställs till 20 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1 och delyrkande 2 h), vari föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en översyn av svensk u-landspolitik så att de ursprungliga målsättningarna kan förverkligas,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

h) att anslaget till Särskilt förmånlig kreditgivning till u-land sänks till 250 milj. kr.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman (m), yrkandena 4 och 7, vari hemställs

4. att riksdagen uttalar att biståndsavtalen breddas till samarbetsavtal,

7. att riksdagen uttalar att den länderkrets till vilken förmånliga krediter kan ges skall omfatta alla u-länder.

Utskottet

Under denna rubrik behandlar utskottet det samarbete mellan Sverige och u-länderna som bedrivs genom under senare år nyttillkomna organ och med delvis nya instrument. Dit hör bl. a. Beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS) som handhar det s. k. bredare samarbetet mellan Sverige och vissa u-länder och det nyinrättade systemet med särskilt förmånlig kreditgivning till u-länder.

I motion 395, yrkande 2, föreslås att medelsramen för det bredare samarbetet med Dominikanska republiken skall fastställas till 20 milj. kr. för nästkommande budgetår.

I yrkande 3 i samma motion föreslås på motsvarande sätt att medelsramen för det bredare samarbetet med Cuba skall fastställas till 20 milj. kr.

Bredare samarbete syftar till en utvidgning och förstärkning av Sveriges förbindelser med enskilda u-länder utanför den begränsade programlandskretsen. Det är ett flexibelt biståndsinstrument för insatser framför allt i sådana u-länder som inte tillhör de fattigaste men som Sverige av olika skäl ändå kan vilja upprätthålla ett biståndssamarbete med. Bredare samarbete har under senare år – vid sidan av humanitärt bistånd – bl. a. utnyttjats för stöd till länder i Centralamerika och det karibiska området.

Dit hör länder som Jamaica, Dominikanska republiken och Cuba. Även ett land som Costa Rica bör kunna vara möjlig samarbetspartner inom denna ram.

Till skillnad från vad som är fallet i det reguljära programlandssamarbetet uppställs emellertid som regel inga bestämda beloppsramar för bredare samarbete med enskilda länder. Utskottet avstyrker därför yrkandena i motion 395 om medelsramar på vardera 20 milj. kr. för Dominikanska republiken och Cuba. För Cubas del har under senare år det belopp som använts för bredare samarbete i enlighet med riksdagens anvisningar begränsats till 5 milj. kr. Utskottet anser att ett belopp av denna storlek är rimligt även för nästkommande budgetår.

I tre motionsyrkanden berörs systemet med *särskilt förmånlig kreditgivning till u-länder*. I motion 2035, yrkande 7, förordas att den länderkrets till vilken förmånliga krediter kan ges skall omfatta alla u-länder.

När riksdagen år 1980 fattade beslut om att införa ett system för förmånliga krediter (prop. 1980/81:41, UU 1980/81:16, rskr 1980/81:122) fastställdes samtidigt att krediter endast skulle kunna utgå till:

- programländer för svenskt bistånd,
- u-länder med vilka Sverige bedriver bredare samarbete,
- andra u-länder, vilkas utvecklingspolitik ligger i linje med svenska biståndspolitiska målsättningar.

Utrikesutskottet noterade därtill i sitt betänkande att regeringen hade för avsikt att i valet av mottagarländer och projekttyp skapa garantier för att traditionella svenska biståndsprinciper blir tillgodosedda.

En biståndspolitiskt motiverad begränsning av kretsen av mottagarländer utgjorde således en av förutsättningarna vid systemets införande. Utskottet finner det inte motiverat att föreslå att denna begränsning slopas. Yrkande 7 i motion 2035 avstyrks därför.

I motion 394, yrkande 17, hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om särskilt förmånliga krediter. I motionstexten anförs att utförligare riktlinjer för systemet kan behöva utarbetas, framför allt vad gäller krediter till länder som varken är programländer eller medverkar i s. k. bredare samarbete. Vidare påpekar motionärerna att det i takt med att kreditgivningen ökar kan bli motiverat med ett risktäckningssystem, som ger effektivare planeringstrygghet för biståndsverksamheten. Detta torde, liksom en översyn av berednings- och beslutsordningen för krediterna, kunna inrymmas i den utvärdering av systemet som skall göras under budgetåret 1982/83, framhåller motionärerna som slutligen utgår från att garantier till programländer (s. k. biståndsgarantier) i vad avser exempelvis premier och risktäckningsgrad jämföras med sedvanliga exportkreditgarantier.

Utskottet vill med anledning av detta motionsyrkande erinra om sitt betänkande UU 1981/82: 12 i vilket systemet med särskilt förmånliga kredi-

ter senast berördes från utskottets sida. Utskottet utslöt då inte att utförligare riktlinjer för kreditgivningen kunde behöva utarbetas. Regeringen uppmanades också utarbeta ett fast system för risktäckningen i syfte att säkerställa att kreditgivning på likvärdiga villkor kan ges även till kreditsvaga länder.

De synpunkter utskottet framförde i detta betänkande har regeringen som framgår av föreliggande budgetproposition redan till en del beaktat. Utskottet noterar därutöver att regeringen avser genomföra en utvärdering av systemet och att i det sammanhanget en översyn av berednings- och beslutsordningen kommer att ske varvid även eventuella behov av klarare riktlinjer kommer att övervägas. Utskottet utgår från att de i motion 394 framförda synpunkterna på bl. a. riktlinjer, beslutsordning och risktäckningsreserv kommer att kunna bedömas i detta sammanhang. Särskilt den sistnämnda frågan får ökad betydelse när systemet nu föreslås bli ytterligare utvidgat.

Utskottet får med det anförda anse yrkande 17 i motion 394 besvarat.

Utskottet finner propositionens förslag avseende medelsram för systemet med förmånliga krediter vara av rimlig storlek för de behov som kan förutses för nästkommande budgetår. Delyrkande 2 h) i motion 936 om en nedskärning i förhållande till regeringens förslag avstyrks därför.

I propositionen framförs ytterligare synpunkter och förslag avseende bl. a. krediter till programländer. Utskottet har nu ingen erinran i anledning därav men utgår från att det ges tillfälle att återkomma till frågan i annat sammanhang, såsom när resultatet av den begärda översynen föreligger och när systemet hunnit prövas ytterligare i konkreta projekt.

I motion 394 efterlyses i avsnittet om *u-landspolitik* en bättre samordning av de olika statliga organ som är verksamma på området: SIDA, SWEDFUND, BITS, m. fl. Vidare föreslås att Sverige använder sig av samarbetsavtal som instrument för ett intensifierat utbyte med u-länderna. Sådana avtal kan ingås med länder som i dag är biståndsmottagare, men även med andra u-länder. Biståndsmedel skall kunna användas för att finansiera samarbetet när det är fråga om länder som uppfyller kraven för att erhålla svenskt bistånd. Kommersiellt betingat samarbete inom ramen för dessa avtal bör emellertid finansieras med andra medel än biståndsmedel. Samarbetsavtal kräver en samordning av de statliga organ som sköter u-landskontakterna vid sidan av SIDA, heter det vidare i motionen. Dessa bör föras samman till ett nytt u-landshandelsorgan.

I motion 2035 föreslås att biståndsavtalen breddas till samarbetsavtal i syfte att göra samarbetet mellan Sverige och u-länderna mer flexibelt och mindre biståndsinriktat. De årliga biståndsförhandlingarna skulle kunna utvecklas till att motsvara överläggningarna i de s. k. blandade kommissioner som finns med de länder vi i dag har samarbetsavtal med.

Dessa båda yrkanden aktualiserar en rad frågor av principiell och organi-

satorisk art. Det har efter hand blivit alltmer uppenbart att samarbetet mellan vårt land och u-länderna inte kan och bör förbli huvudsakligen biståndsinriktat. Därför har under senare år flera u-landspolitiska organ och instrument utvecklats: bredare samarbete, Beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS), Fonden för industriellt samarbete med u-länderna (SWEDFUND) och systemet med särskilt förmånlig kreditgivning. Därtill kommer ett flertal myndigheter, halvstatliga organ och enskilda organisationer och företag, som numera har nära kontakter med u-länder inom och utom mottagarlandskretsen.

Under senare delen av 1970-talet har en diskussion förts om möjligheterna att utforma en samlad svensk u-landspolitik. Förslag om en bättre samordning mellan de för u-landskontakterna ansvariga myndigheterna och organen har framförts. Åtskilligt har också åstadkommits på området. Efter hand som våra kontakter med u-länderna intensifieras och breddas till allt fler områden blir emellertid samordningen ibland både svårare och nödvändigare.

Utskottet noterar med intresse vad regeringen anför i budgetpropositionen om sin avsikt att granska behoven av att ytterligare samordna och effektivisera samarbetet med enskilda u-länder och, om så visar sig lämpligt, föreslå åtgärder för att förbättra den organisatoriska strukturen på svensk sida. Möjligheten att driva en samlad u-landspolitik på ett effektivt och smidigt sätt är, anser utskottet, i hög grad en fråga om organisatorisk samordning mellan alla de olika organ – statliga, halvstatliga och privata – som är engagerade i våra relationer med u-länderna. Ett instrument för samordning erbjuder – som regeringen också påpekar – samarbetsavtal av det slag som förordas i motionerna 394 och 2035.

Enighet synes råda om att våra ekonomiska och andra kontakter med u-länderna bör utvidgas. U-landsgruppen har under senare år stått för en väsentlig del av dragkraften i en i övrigt blygsam expansion av världsekonomin. De ekonomiska kontakterna mellan u-länder och i-länder sker ofta med ett större eller mindre inslag av statlig styrning. Detta är en utveckling som sannolikt kommer att fortsätta. Av bl. a. det skälet bör samarbetsavtal i många fall kunna erbjuda en lämplig ram för diskussioner om ekonomiskt, tekniskt och annat samarbete.

Samarbetsavtal är emellertid endast en metod och en ram. Det avgörande är självfallet samarbetets konkreta innehåll. Erfarenheterna av tidigare ingångna liknande avtal med andra u-länder bör kunna ge erfarenheter för en bedömning av möjligheten att ingå samarbetsavtal även med en bredare krets av u-länder, inom och utom den grupp Sverige i dag bedriver biståndssamarbete med.

Utskottet anser att en effektivare samordning av de existerande u-landspolitiska instrumenten och ingående av samarbetsavtal mellan Sverige och enskilda u-länder kan vara till stor nytta när det gäller att ytterligare bredda och fördjupa samarbetet med u-länderna. En inventering av de

principiella, finansiella och praktiska frågor som reser sig i sammanhanget och som utskottet i det föregående berört förefaller emellertid behöva göras innan nya instrument införs.

Utskottet får föreslå att yrkande 16 i motion 394 och yrkande 4 i motion 2035 anses besvarade med vad utskottet anfört i det föregående.

I yrkande 1 i motion 936 hemställs att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en översyn av svensk u-landspolitik så att de ursprungliga målsättningarna kan förverkligas.

Utskottet har vid tidigare tillfällen, senast i UU 1980/81:20 (s. 32), avstyrkt förslag om tillsättande av en parlamentarisk u-landspolitisk utredning, bl. a. med motiveringen att den svenska biståndspolitiken relativt nyligen varit föremål för en parlamentarisk utredning och efterföljande riksdagsbehandling (prop. 1978/79: 113, UU 1978/79: 30, rskr 1978/79: 395).

Utskottet finner därför inte skäl föreligga att tillsätta en parlamentarisk utredning och avstyrker därför yrkande 1 i motion 936.

4.9 Anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete

Propositionen (s. 54)

I propositionen föreslås att anslaget till Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2) för budgetåret 1982/83 höjs med 387,8 milj. kr. till 4 054,8 milj. kr. Detta innebär en ökning med ca 11 % i förhållande till anslaget för innevarande budgetår.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 6, vari hemställs

6. att riksdagen beslutar att anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete i förhållande till regeringens förslag höjs med 30 milj. kr. till 4 084,8 milj. kr.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), delyrkande 9 h, vari hemställs

9 h) att riksdagen till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 3 381 777 000 kr.

Utskottet

Utskottets i det föregående framlagda förslag till medelsramar för det bilaterala utvecklingssamarbetet avviker beträffande några anslagsposter

från regeringens förslag. De förändringar utskottet sålunda föreslår innebär att propositionens förslag till anslag för bilateralt utvecklingssamarbete (C 2) bör höjas med 85 milj. kr. och uppgå till 4 139 777 000 kr. för budgetåret 1982/83.

4.10 Samlade hemställanden under punkt 4

Med hänvisning till vad utskottet anfört vid punkt C 2 i budgetpropositionen hemställer utskottet

1. att riksdagen godkänner regeringens förslag i proposition 1981/82: 100, bilaga 6, i vad avser allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet samt förklarar motion 1981/82: 394, yrkande 1, besvarad med vad utskottet anfört om sådana riktlinjer.
2. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 339 angående vattenförsörjning besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 2083 angående globala miljöproblem besvarad med vad utskottet anfört, s. y. 1 (c)
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1981/82: 1720 anfört om samråd om kvinnobistånd,
5. att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 1722 och 1981/82: 2035, yrkandena 1 och 2, angående avbrytande av bistånd m. m., res. 5 (m)
6. att riksdagen avslår motion 1981/82: 301, yrkande 4, angående Sveriges observatörskap i IGGI, s. y. 2 (s)
7. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 2035, yrkande 3, besvarad med vad utskottet anfört om bistånd på bl. a. miljö- och energiområdet, res. 6 (s)
8. att riksdagen avslår motion 1981/82: 936, delyrkande 2 b), och motion 1981/82: 2035, yrkande 6, angående återflödet i biståndet, res. 7 (m)
9. att riksdagen avslår motion 1981/82: 1248 om Stiftelsen Explaris,
10. att riksdagen avslår motion 1981/82: 1243 angående svenska småhus i biståndet,
11. att riksdagen avslår motionerna 1981/82: 1245, 1247, 1254 och 2034 angående livsmedelsbistånd, s. y. 3 (m)
12. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 b), samt med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 394, yrkande 11, och till medelsram för Angola för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 110 milj. kr., res. 8 (m)
res. 9 (c/fp)
13. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 a), och motion 1981/82: 936, delyrkande 2 g), bifaller propositionen, res. 20 (m)

- nens förslag, och till medelsram för Bangladesh för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 145 milj. kr.,
14. att riksdagen bifaller propositionens förslag och medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Botswana för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 70 milj. kr.,
15. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), motion 1981/82:1251 och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), samt med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:394, yrkande 12, och till medelsram för Etiopien för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 90 milj. kr.,
16. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Guinea-Bissau för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 60 milj. kr.,
17. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Indien för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 340 milj. kr.,
18. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Kap Verde för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 40 milj. kr.,
19. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Kenya för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 125 milj. kr.,
20. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:934, yrkande 2, bifaller propositionens förslag och medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Laos för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 55 milj. kr.,
21. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Lesotho för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 20 milj. kr.,
22. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:394, yrkande 10, och till medelsram för Moçambique för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 260 milj. kr.,
23. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), samt med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion

res. 10 (c/fp)

res. 11 (m)

res. 20 (m)

res. 18 (m)

res. 20 (m)

res. 20 (m)

res. 20 (m)

res. 12 (m)

res. 13 (c/fp)

res. 14 (m)

res. 15 (c/fp)

- 1981/82:395, yrkande 1, och till medelsram för Nicaragua för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 75 milj. kr.,
24. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Pakistan för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 15 milj. kr.,
25. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslagen i motion 1981/82:394, yrkande 8, motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), samt motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Sri Lanka för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 115 milj. kr.,
26. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), bifaller propositionens förslag och medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), samt till medelsram för Swaziland för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 10 milj. kr.,
27. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Tanzania för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 440 milj. kr., res. 19 (m)
28. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:1244, yrkandena 1 och 2, och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 c), samt med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:394, yrkande 9, och motion 1981/82:934, yrkande 1, och till medelsram för Vietnam för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 400 milj. kr., res. 16 (m)
res. 17 (c/fp)
s. y. 4 (c)
29. att riksdagen avslår motion 1981/82:1244, yrkandena 3 och 4, angående borte tidsgräns m. m. för biståndet till Vietnam,
30. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Zambia för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 165 milj. kr., res. 20 (m)
31. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Zimbabwe för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 110 milj. kr., res. 20 (m)
32. att riksdagen avslår motion 1981/82:936, delyrkande 2 j), om att Demokratiska Jemen upptas som nytt programland m. m.,
33. att riksdagen avslår motion 1981/82:728 och motion 1981/82:936, delyrkande 2 i), om att Cuba upptas som nytt programland m. m.,
34. att riksdagen avslår motion 1981/82:934, yrkandena 3 och 4, om att Kampuchea upptas som nytt programland m. m.,
35. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 f), motion 1981/82:2035, delyrkande 9 d), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:395, yrkande 4, och till medelsram för Humanitärt bistånd i Latinamerika för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 100 milj. kr., res. 21 (m)

36. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 187, yrkande 1, besvarad med vad utskottet anfört om hjälp åt folken i Centralamerika,
37. att riksdagen avslår motion 1981/82: 936, delyrkande 2 k), angående befrielseörelser i Centralamerika,
38. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 f), och motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 d), bifaller propositionens förslag och till Humanitärt bistånd i södra Afrika för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 140 milj. kr., res. 22 (m)
39. att riksdagen avslår motion 1981/82: 936, delyrkande 2 k), angående kanalisering av biståndet till södra Afrika,
40. att riksdagen avslår motion 1981/82: 1249 angående kanalisering av biståndet till södra Afrika,
41. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 d), bifaller propositionens förslag och till Regionala insatser för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 100 milj.kr., res. 23 (m)
42. att riksdagen avslår motion 1981/82: 394, yrkande 13, i vad avser sammanslagning av anslagsposterna Särskilda program och Miljö- och markvård samt energi, s. y. 5 (s)
43. att riksdagen med ändring av propositionens förslag och med anledning av motion 1981/82: 394, yrkande 13 i övrigt, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 f), och till Särskilda program för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 155 milj. kr.,
44. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 13 i ifrågavarande del, motion 1981/82: 936, delyrkande 2 h), och motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 e), samt med ändring av propositionens förslag till Miljö- och markvård samt energi för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 80 milj. kr., res. 24 (s)
s. y. 6 (m)
45. att riksdagen avslår motion 1981/82: 1242 om biståndsmedel till Worldview International Foundation,
46. att riksdagen avslår motion 1981/82: 301, yrkandena 1 och 2, angående Östra Timor,
47. att riksdagen avslår motion 1981/82: 394, yrkande 15, i vad avser Östra Timor, s. y. 7 (s)
48. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 394, yrkande 15, i vad avser Västra Sahara besvarad med vad utskottet anfört, res. 26 (s)
49. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 394, yrkande 15, i vad avser Kambodja besvarad med vad utskottet anfört,
50. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 725, yrkande 3, besvarad med vad utskottet anfört om Turkiet,
51. att riksdagen avslår motion 1981/82: 530, yrkande 6, angående PLO,
52. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 res. 25 (m)

- g), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 394, yrkande 14, och till Katastrofer för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 300,8 milj. kr.,
53. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 185 och motion 1981/82: 1255 till Enskilda organisationer för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 190 milj. kr., s. y. 8 (c)
54. att riksdagen avslår motion 1981/82: 395, yrkande 2, angående medelsram för bredare samarbete med Dominikanska republiken, res. 27 (s)
55. att riksdagen avslår motion 1981/82: 395, yrkande 3, angående medelsram för bredare samarbete med Cuba, res. 28 (s)
56. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 394, yrkande 17, besvarad med vad utskottet anfört om särskilt förmånliga krediter,
57. att riksdagen avslår motion 1981/82: 2035, yrkande 7, angående mottagarkretsen för särskilt förmånliga krediter, res. 29 (m)
58. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 h), bifaller propositionens förslag och till Särskilt förmånlig kreditgivning till u-land för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 300 milj. kr., s. y. 9 (s)
59. att riksdagen förklarar motion 1981/82: 2035, yrkande 4, och motion 1981/82: 394, yrkande 16, besvarade med vad utskottet anfört om u-landspolitik och samarbetsavtal,
60. att riksdagen avslår motion 1981/82: 936, yrkande 1, angående parlamentarisk utredning,
61. att riksdagen med anledning av propositionens förslag och motion 1981/82: 394, yrkande 6, samt motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 h), till Bilateralt utvecklings-samarbete för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 4 139 777 000 kr.,
62. att riksdagen i övrigt godkänner de i propositionen föreslagna riktlinjerna och medelsanvisningarna,
63. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1979: 54) om beslutanderätt för stiftelse som har bildats för att främja tillkomst och utveckling av tillverkande företag i u-länder.

5 Information (C 3)

Propositionen (s. 67–68)

Från detta anslag bestrids kostnader för att sprida upplysning i Sverige om situationen i u-länderna samt om Sveriges insatser för att bidra till utvecklingen i dessa länder. Ungefär en tredjedel av anslaget används för SIDA:s egen informationsverksamhet, och två tredjedelar går till enskilda organisationers u-landsinformation.

De riktlinjer för u-landsinformation som antogs av riksdagen våren 1979 (prop. 1978/79: 113, UU 1978/79: 30, rskr 1978/79: 395) bör ligga fast. Det

växande ömsesidiga beroendet mellan rika och fattiga länder bör särskilt uppmärksammas. Vidare bör en saklig redovisning av de konkreta resultaten av svenska biståndsinsatser ges ökat utrymme i informationsverksamheten, heter det i propositionen.

Storleken på informationsanslaget måste dock avvägas mot andra angelägna behov. Detta informationsanslag är mycket högt i förhållande till andra informationsändamål i den statliga verksamheten. En effektivisering av verksamheten ter sig angelägen. Den påbörjade utvärderingen av studieförbundens u-landsinformation med SIDA-medel kommer att ge ett värdefullt beslutsunderlag. Regeringen förordar att motsvarande utvärdering görs också beträffande andra mottagare av informationsmedel, liksom av SIDA:s egen informationsverksamhet.

Med hänsyn till detta föreslås ett oförändrat informationsanslag för budgetåret 1982/83, 22 milj. kr. Fördelningen mellan enskilda organisationers u-landsinformation och SIDA:s egen informationsverksamhet bibehålls, vilket innebär 15 resp. 7 milj. kr.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 18, vari hemställs

18. att riksdagen beslutar att i förhållande till regeringens förslag bidraget till enskilda organisationers u-landsinformation höjs med 2 milj. kr. till 17 milj. kr. och följaktligen anslaget C 3. Information med 2 milj. kr. till 24 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

dels motion 1981/82: 528 av Ingrid Sundberg m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om krav på objektivitet i SIDA:s informationsförmedling.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), yrkande 10, vari hemställs

10. att riksdagen till Information för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 17 milj. kr.

Utskottet

I motion 394, yrkande 18, föreslås att bidraget till enskilda organisationers u-landsinformation i förhållande till regeringens förslag höjs med 2 milj. kr. till 17 milj. kr. och följaktligen totalanslaget från 22 milj. kr. till 24 milj. kr.

I motion 2035, yrkande 10, föreslås ett informationsanslag om 17 milj. kr.

Av den verksamhet som bedrivs inom ramen för informationsanslaget

förtjänar folkrörelsernas informationsverksamhet särskild uppmärksamhet.

Krisen i världsekonomin, som hårdast drabbar de fattiga u-länderna men även Sverige, kan komma att äventyra biståndsviljan hos delar av den svenska befolkningen. Solidaritetspolitiken ställs på hårdare prov.

Eftersom biståndsanslaget huvudsakligen används för verksamheter i länder långt bort från Sverige, är nästan alla svenskar beroende av andrahandsinformation om de olika programmen. Dessa omständigheter motiverar, enligt utskottets mening, ett omfattande informationsanslag, speciellt beträffande stöd till folkrörelsernas informationsverksamhet.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet, i likhet med SIDA, att beloppet till enskilda organisationers u-landsinformation höjs till 17 milj. kr., en ökning i förhållande till regeringens förslag med 2 milj. kr.

Utskottet tillstyrker följaktligen yrkande 18 i motion 394 och avstyrker därmed regeringens förslag samt yrkande 10 i motion 2035.

I motion 528 föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om krav på objektivitet i SIDA:s informationsförmedling.

I motionen framhålls att SIDA:s tidning Rapport ibland brister i de krav på objektivitet i framställningen som borde krävas av SIDA:s huvudsakliga informationsorgan. SIDA borde se det som sin uppgift att där förmedla objektiv information.

Frågan om saklighet resp. profilering i SIDA:s och enskilda organisationers informationsverksamhet har diskuterats av utskottet vid behandlingen av proposition 1978/79: 113 om riktlinjer för u-landsinformation med anledning av ett betänkande från biståndspolitiska utredningen (SOU 1977: 73).

I sitt betänkande över propositionen (UU 1978/79: 30) erinrade utskottet – med hänvisning till förslag i propositionen – om biståndspolitiska utredningens konstaterande att SIDA och de enskilda organisationerna har skilda roller i det opinionsbildande arbetet. För organisationerna utgör sålunda rätten till profilering av informationsverksamheten vad gäller ideologi, ämnesval och målgrupper en given utgångspunkt. I utredningen liksom i propositionen konstateras å andra sidan att saklighet bör utgöra en given strävan för både SIDA:s egen informationsverksamhet och den som organisationerna bedriver med bidrag från SIDA. Kravet på saklighet är särskilt betydelsefullt i fråga om SIDA:s egen informationsverksamhet eftersom SIDA-materialet måste kunna tjäna som en faktabas för alla övriga parter.

Utskottet instämde då i dessa bedömningar och finner inte heller nu anledning till annat ställningstagande.

Utskottet avstyrker därmed motion 528.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen, med avslag på motion 1981/82: 2035, yrkande 10, och med ändring av propositionens förslag, bifaller medelförslaget i motion 1981/82: 394, yrkande 18, och till *Information* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 24 000 000 kr.
2. att riksdagen avslår motion 1981/82: 528 angående SIDA:s informationsförmedling.

res. 30 (m)

res. 31 (c/fp)

6 Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 5 och hemställer att riksdagen till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 130 738 000 kr.

7 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 5 och hemställer att riksdagen till *Nämnden för u-landsutbildning* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 13 945 000 kr.

8 Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (C 6)

Propositionen (s. 73)

För budgetåret 1982/83 föreslås att anslaget för styrelsen för u-landsforskning skall uppgå till 149 875 000 kr., varav 4 875 000 kr. för SAREC:s administrativa kostnader. Anslaget ökar därmed med ca 8%.

Under senare år har den bilaterala programverksamhetens andel av SAREC:s budget ökat snabbt. Denna verksamhet är mycket arbetskrävande, varför i föregående års budgetproposition en viss dämpning av ambitionerna på detta område förordades.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1981/82: 722 av Britta Hammarbacken och Karin Israelsson (c), vari hemställs

att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en helhetssyn på genteknikens utveckling och an-

vändning samt att undersöka förutsättningarna för ett svenskt initiativ till att stå som värdland för det av FN:s industriorgan UNIDO planerade centret för genteknik och bioteknik (ICGEB).

dels motion 1981/82: 932 av Sten Sture Paterson m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om att åtgärder vidtas så att SAREC i sin verksamhet prioriterar forskning inriktad mot u-ländernas egna naturresurser och som främjar naturkapitalets återställande och/eller utveckling i mottagarlandet.

dels motion 1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m), yrkandena 5 och 11, vari hemställs

5. att riksdagen begär att regeringen ser över och utvärderar styrelsens för u-landsforskning (SAREC) verksamhet,

11. att riksdagen till Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 137 875 000 kr.

Utskottet

I motion 2035, yrkande 5, hemställs att riksdagen begär att regeringen ser över och utvärderar styrelsens för u-landsforskning (SAREC) verksamhet.

I syfte att stimulera och bredda forskningsinsatserna bör också möjligheterna att utnyttja forskningsområdets kapacitet studeras, heter det i motionstexten.

I motion 932 lämnas en ingående redovisning för SAREC:s nuvarande verksamhet. Motionärerna drar därav slutsatsen att den forskning som är inriktad på en utveckling av u-ländernas egna naturresurser intar en underordnad roll och anser att ökat stöd bör ges åt forskning som hjälper u-länderna att återvinna ekologisk balans. Ett ytterligare område som ej i någon högre grad blivit föremål för stöd från SAREC är metodiskt upplagda tvärvetenskapliga undersökningar rörande ökenspridningens genes, heter det i motionen. Till denna fråga hör grundvattenförekomsternas resistens och vegetationens betydelse för det hygrika klimatet.

Motionen utmynnar i yrkandet att SAREC i sin verksamhet skall prioritera forskning inriktad på u-ländernas egna naturresurser och på främjande av naturkapitalets återställande och/eller utveckling i mottagarlandet.

Vad gäller motionskravet på utvärdering av SAREC:s verksamhet vill utskottet först erinra om att SAREC:s roll i utvecklingssamarbetet övervägdes av den biståndspolitiska utredning som fann att den verksamhet SAREC bedrivit sedan tillkomsten år 1975 väl motsvarade statsmakternas intentioner. Utredningen föreslog därför endast begränsade organisatoriska förändringar (SOU 1978: 61).

I proposition 1978/79: 113 föreslogs att SAREC – som tidigare haft provisorisk ställning – skulle inrättas som en självständig organisation

med forskningsstödande uppgifter, dock i nära samverkan med SIDA. Riksdagen hade inte någon erinran mot regeringens förslag (UU 1978/79: 30) och organisationens ställning har därför fastställts av riksdagen så sent som för knappt tre år sedan.

De grundläggande målen för svenskt utvecklingssamarbete gäller även SAREC med de begränsningar som med nödvändighet följer av att SAREC skall ägna sig åt ett bestämt område, nämligen forskning.

SAREC:s huvuduppgift är att lämna stöd åt u-länderna i deras strävan att bygga upp sin egen forskningskapacitet. Detta sker både genom direkt samarbete med enskilda länder och genom deltagande i internationella forskningsprogram. Den bilaterala verksamheten är arbetskrävande, varför regeringen förordat en viss dämpning av den. I årets budgetproposition konstateras att ingen ytterligare utvidgning av SAREC:s länderkrets planeras.

SAREC har inte till uppgift att i egen regi bedriva forskning i u-länderna. En grundförutsättning för ett framgångsrikt stöd på ett bestämt forskningsfält är därför att detta av u-länderna själva uppfattas som så angeläget att de är villiga att avdela egna resurser och visa eget engagemang på området i fråga. Detta förhållande bör självfallet inte hindra SAREC från att hävda prioriteringar i sitt samarbete med u-länderna men det utgör otvivelaktigt en begränsning i handlingsmöjligheterna.

Det är mot denna bakgrund de i motion 932 framförda synpunkterna bör ses. Utskottet kan samtidigt dela motionärernas uppfattning att de nämnda forskningsområdena är av stor betydelse för u-landssamhällena. Som framgår av bl. a. SAREC:s anslagsframställning bedrivs också en del verksamhet på det omfattande ekologiska området. Utskottet håller det för sannolikt att vatten- och markförsörjningsfrågorna, som ju ägnas betydande uppmärksamhet i SIDA-biståndet, alltmer måste komma att uppmärksammas i den internationella forskningen. I denna strävan har SAREC självfallet en roll att spela.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om SAREC:s roll och uppgifter får utskottet föreslå att motion 932 och yrkande 5 i motion 2035 anses besvarade.

I yrkande 11 i motion 2035 föreslås att den av regeringen föreslagna medelsanvisningen till SAREC sänks till 137 875 000 kr., vilket innebär ett oförändrat anslag i förhållande till innevarande års nivå. Åtgärden motiveras med behovet av besparingar, men bör också vidtas i väntan på att den i yrkande 5 föreslagna översynen verkställs.

Som framgår ovan finner utskottet inte anledning att nu förordna någon särskild översyn av SAREC:s verksamhet. Utskottet anser också att det anslag som regeringen föreslagit är av rimlig storlek i förhållande till SAREC:s uppgifter. Yrkande 11 i motion 2035 avstyrks därför.

Utskottet behandlar i avsnittet om SAREC även motion 722 i vilken förordas en helhetssyn på genteknikens område och föreslås att det av

FN:s industriorgan UNIDO planerade centret för genteknik och bioteknik (ICGEB) förläggs till Sverige.

Inom UNIDO diskuteras ett förslag att upprätta ett centrum för genteknik och bioteknik (ICGEB). Ett flertal olika nationer har nämnts som möjliga värdländer för centret.

Enligt vad utskottet inhämtat återstår en rad frågor att lösa innan slutligt beslut om detta centrum kan tas och enighet nås om värdland samt om hur institutet skall finansieras. Utskottet ser ingen anledning att på detta stadium göra några uttalanden i frågan och avstyrker motionen.

Utskottet, som tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 6, hemställer

1. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:2035, yrkande 11, bifaller propositionens förslag och till *styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 149 875 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motion 1981/82:722,
3. att riksdagen förklarar motion 1981/82:932 besvarad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen förklarar motion 1981/82:2035, yrkande 5, besvarad med vad utskottet anfört.

res. 32 (m)

9 Nordiska Afrikainstitutet (C 7)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 7 och hemställer att riksdagen till *Nordiska Afrikainstitutet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 290 000 kr.

10 Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 8 och hemställer att riksdagen till *Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 4 500 000 kr.

Stockholm den 15 april 1982

På utrikesutskottets vägnar
ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Linnea Hörlén (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Rune Ångström (fp) och Axel Andersson (s).

Reservationer

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande reservationer:

1. Tennavtalet

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Enligt utskottets mening" och slutar med "i motion 394." bort ha följande lydelse:

De kostnader, som avräknas mot det totala biståndsanslaget och därmed ingår i beräkningen av uppfyllelsen av 1-procentsmålet, bör självfallet vara anknutna till den svenska biståndsverksamheten och biståndspolitiken. Detta är inte fallet med Sveriges medverkan i enskilda råvaruavtal av det slag som tennavtalet utgör. Avtalet, som syftar till att i såväl producenter-nas som konsumenternas intresse stabilisera tennpriserna, är ett led i vår handelspolitik. U-landspolitiska motiveringar kan anföras för Sveriges deltagande liksom för annat handelspolitiskt samarbete med tredje världen. Detta är dock enligt utskottets mening inte ett tillräckligt argument för att belasta de för biståndsverksamheten avsedda resurserna.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet yrkande 3 i motion 394.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 1 (s. 10), bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 394, yrkande 3, ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående det svenska bidraget till tennavtalet.

2. IFC

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Utskottet delar regeringens" och slutar med "yrkande 4 i motion 394." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar, i likhet med motion 394, att regeringsförslaget inte är förenligt med principen att inom Världsbanksgruppen endast IDA, dvs. det organ som självt lämnar bistånd på mjuka villkor, ges bidrag från den svenska biståndsbudgeten. Den ursprungliga svenska kapitalinsatsen i IFC liksom kapitaltillskotten till Världsbanken har finansierats på annat sätt.

IFC:s uppgift är att stimulera till ökat flöde av privat kapital till olika länder. Detta sker genom aktieteckning och lån på kommersiella villkor. Även om organisationen under senare år lagt viss ökad vikt vid de fattigare länderna och för dem angelägna investeringsområden, dominerar de rika länderna påtagligt. De fem största mottagarna av IFC-kapital är sålunda Brasilien, Jugoslavien, Mexico, Turkiet och Filippinerna. Enligt IFC-ledningen kan satsningen på de fattiga länderna av kommersiella skäl inte drivas mycket längre.

Många angelägna insatser konkurrerar om de svenska biståndsresurserna. Utskottet delar mot denna bakgrund motionärernas uppfattning att man inte bör utnyttja dessa resurser för bidrag till IFC. Därför tillstyrks yttrande 4 i motion 394 samt delyrkande 2 d, i vad avser IFC, i motion 936.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 3 (s. 23), bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motionerna 1981/82: 394, yrkande 4, och 1981/82: 936, delyrkande 2 d, i vad avser IFC, avslår regeringens begäran om bemyndigande att teckna Sveriges andel av IFC:s kapitalökning.

3. Bidrag till internationella biståndsprogram

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "Som en konsekvens" och slutar med "till IFC föreslås." bort ha följande lydelse:

Som en konsekvens av att utskottet tillstyrkt yrkande 4 i motion 394 tillstyrker utskottet också yrkande 5 i samma motion, i vilket man begär en minskning i förhållande till budgetpropositionens förslag av anslaget till internationella biståndsprogram med ett belopp motsvarande bidraget till IFC.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 8 (s. 24), bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 c, motion 1981/82: 2035, yrkande 8, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller motion 1981/82: 394, yrkande 5, och till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 735 000 000 kr.

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservationer:

4. Bidrag till internationella biståndsprogram

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motion 936." bort ha följande lydelse:

Läget i den svenska ekonomin är allvarligt. Statens budgetunderskott beräknas fortsätta att öka. De privata investeringarna, icke minst inom industrin, har minskat och beräknas fortsätta att minska, vilket försvagar möjligheterna att nå balans i utrikesaffärerna. Sverige får under år 1982 ett betydande bytesbalansunderskott, och vår upplåning i utlandet kommer att bli omfattande även detta år. Enligt långtidsutredningen kan en vändning till det bättre icke väntas inom de närmaste åren utan kommer att kräva lång tid och stora ansträngningar inom snart sagt alla områden av samhällslivet. Besparingar av skilda slag har också beslutats, och förslag till ytterligare sådana ligger på riksdagens bord. Dessa påverkar praktiskt taget alla sektorer i samhället.

Under sådana förhållanden ter det sig anmärkningsvärt att regeringen lämnar biståndsanslagen utanför besparingsarbetet. I stället föreslås en höjning med mer än 500 milj. kr. för det kommande budgetåret. En anledning härtill hade kunnat vara om Sverige i det internationella biståndsarbetet hade släpat efter och icke uppfyllt sina totala åtaganden, internationellt sett. Emellertid är förhållandet det motsatta. FN:s 0,7-procentsregel har sedan åtskilliga år överskridits med bred marginal och Sverige intar med ett bistånd på omkring 1% – siffran kan variera under olika år – en av tätplatserna vid varje jämförelse. Nedanstående tabell, upprättad av Internationella metallarbetarfederationen (IMF) och publicerad i de svenska tidningarna i slutet av december 1981, är belysande. Sammanställningen visar hur mycket u-hjälp, bundet och obundet, som ett antal industriländer ger.

	proc. av BNP	milj. dollar
Sverige	0,94	958
Holland	0,93	1 404
Norge	0,93	429
Danmark	0,75	448
Frankrike	0,59	3 370
Belgien	0,58	631
Storbritannien	0,52	2 067
Australien	0,52	620
Kanada	0,46	1 026
Västtyskland	0,44	3 350
Nya Zeeland	0,30	81
Japan	0,26	2 638
Schweiz	0,21	205
Finland	0,21	86
USA	0,20	4 684
Österrike	0,19	127
Italien	0,08	273

Det kan nämnas att industriländernas bistånd bara nått halvvägs, 0,37 %, av det i FN uppsatta målet. Anslagen från östländerna är svåra att jämföra, men helt klart är att de högst väsentligt understiger anslagen från andra givarländer.

Till detta kommer en annan synpunkt. Under tidigare år har stora reserver uppstått på biståndsanslagen, beroende på att dessa icke har kunnat tas i bruk vid avsedd tidpunkt eller av andra skäl. Dessa reserver uppgår till betydligt över en miljard svenska kronor.

Enligt utskottets mening bör dessa reserver åtminstone under kommande budgetår något kunna reduceras, både i fråga om det multilaterala som det bilaterala biståndet. Tillsammans med andra yrkanden i fråga om dessa anslag, innebär förslaget en totalreduktion av det av regeringen föreslagna beloppet på omkring 800 milj. kr. Detta bör då ses i sammanhang med årets höjning på 500 milj. kr. vilket i realiteten gör att förslaget innebär en sänkning i förhållande till nu löpande budgetår med 300 milj. kr. Men då har icke hänsyn tagits till de ovannämnda mycket stora reservposterna. Sker detta blir sänkningen marginell.

Det har sagts att denna sänkning skulle gå ut över sjuka, svaga och fattiga i biståndsländerna. Utskottet vill med skärpa avvisa denna uppfattning. Den svenska biståndsbudgeten inrymmer så många anslag av skiftande karaktär, att det för biståndsadministrationen icke bör vara någon svårighet att fördela sänkningarna i enlighet med här preciserade förslag på sådant sätt att dessa utsatta kategorier icke träffas av besparingarna.

Utskottet instämmer alltså i bedömningarna i motion 2035 och erinrar om att Sveriges andel till de internationella biståndsorganen länge hört till de största i världen. Det är därför naturligt att en anpassning sker till en lägre nivå. Det kan också erinras om att även när medel ur den nu återstående reservationen använts för finansiering av bidrag till vissa multilaterala ändamål, vilket föreslås i propositionen, återstår 95 milj. kr. som allmän reserv. Därav bör 50 milj. kr. kunna utnyttjas under det kommande budgetåret så som föreslagits i motion 2035.

Utskottet får med hänvisning till det ovan anförda tillstyrka förslaget i motion 2035, yrkande 8 och till internationella biståndsprogram anvisa 1 657 milj. kr. nästkommande budgetår.

I konsekvens härmed avstyrks delyrkande 2 c) i motion 936

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 8 (s. 24), bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 c), och motion 1981/82:394, yrkande 5 samt med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, yrkande 8, och till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1982/83 anvisar 1 657 000 000 kr.

5. Avbrytande av bistånd m. m.

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Frågan om" och på s. 35 slutar med "motion 1722." bort ha följande lydelse:

I utrikesutskottets betänkande 1978/79:1 rörande riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken framhölls att ett av huvudmålen är främjandet av en demokratisk samhällsutveckling, men att den ekonomiska och sociala situationen i många u-länder gör det svårt att förverkliga en i västerländsk mening fungerande demokrati. Det är därför nödvändigt att ge demokratibegreppet en relativt vid tolkning. Men utskottet tillade: "Utskottet anser emellertid att kravet på ett folkligt deltagande i beslutsprocessen måste gälla alla politiska system. Kravet är väsentligt även om deltagandet kan försiggå i andra former än våra. Kritik och avvikande meningar bör kunna framföras utan risk för repressalier och övergrepp."

I många mottagarländer för svenskt bistånd får kritik och avvikande meningar ej framföras. Som exempel kan nämnas Angola, Etiopien, Moçambique och Vietnam. Även Nicaragua hör, enligt vad som inträffat på senare tid, dit. Detta krav för svenskt bistånd synes alltså numera ha frånträtts. Utskottet menar ingalunda att biståndet till dessa länder omedelbart bör avbrytas. Men en svensk reaktion bör ändå ifrågakomma, antingen genom att anslagen sänks eller fryses, eller genom att i de svåraste fallen en successiv avveckling påbörjas. Utskottet anser också, med instämmande i yrkande 1 motion 2035, att biståndet gentemot sådana länder måste kunna omprövas och i sista hand avbrytas.

Utskottet vill vidare biträda yrkande 2 i samma motion. I detta föreslås att biståndssamarbetet skall omprövas och i sista hand avbrytas med mottagarländer som bedriver anfallskrig eller har trupper på främmande territorier. I ovannämnda utskottsutlåtande 1978/79:1 framhålles att ett avbrytande eller avvecklande av bistånd kan bli aktuellt på grund av händelser eller åtgärder i mottagarlandet, vilka på ett mer eller mindre genomgripande sätt rubbar förutsättningarna för utvecklingssamarbetet: "En prövning måste sist och slutligen göras i de enskilda fallen." Det är svårt att tänka sig att anfallskrig och långvarig ockupation av annat land icke på ett genomgripande sätt skulle rubba förutsättningarna för utvecklingssamarbete. Någon prövning av detta samarbete i förhållande till vissa länder i sådana situationer har emellertid uppenbarligen icke ägt rum. I varje fall har den icke någon gång redovisats för riksdagen, trots detta bindande uttalandet år 1978.

Utskottet finner detta klandervärt och vill också framhålla, att det knappast kan sägas vara att blanda politik i biståndssamarbetet att hävda denna princip. Sverige har enligt FN-stadgan åtagit sig att verka för fred och mänskliga rättigheter. Detta åtagande bör gälla även vårt biståndssamarbete.

Med det ovan anförda föreslår utskottet även att motion 1722 skall anses besvarad.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 5 (s. 80) bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 2035, yrkandena 1 och 2, och med anledning av motion 1981/82: 1722 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avbrytande av bistånd m. m.

6. Återflöde och bundet bistånd

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Regeringen avser framöver" och på s. 40 slutar med "i motion 2035 besvarat." bort ha följande lydelse:

Utskottet underströk i sitt betänkande 1980/81: 20 att det var angeläget att bl.a. näringslivets kunnande i ökande utsträckning tas i anspråk i förbindelserna med u-länderna. Mot bakgrund av detta uttalande och regeringens redovisning i budgetpropositionen finns det anledning anta att biståndsmyndigheterna strävar efter att på energi- och miljöområdet utnyttja det svenska resursutbudet där detta är lämpligt och förenligt med riktlinjerna för den bilaterala biståndsverksamheten. Utskottet avstyrker med hänsyn härtill yrkande 3 i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 7 (s. 80) bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen avslår motion 2035, yrkande 3, angående bistånd på miljö- och energiområdet.

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservationer:

7. Återflöde och bundet bistånd

Reservanterna anser

dels att utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Vad gäller förslaget" och på s. 41 slutar med "i motion 2035." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ytterligare åtgärder måste vidtas för att öka återflödet av svenska biståndsmedel. En sådan åtgärd är att binda importstödet i sin helhet såsom föreslagits i motion 2035. Enligt utskottets uppfattning bidrar en ökad bindingsgrad till ett ökat återflöde, bl.a. därför att det

bundna biståndet medverkar till att mottagarländerna vidgar sin kunskap om svenska produkter och svensk projekteringskapacitet.

I motion 2035 förordas också särskilda åtgärder för att öka återflödet från länder som har hög landram men liten import från Sverige. Enligt utskottets mening är utrymmet för en ytterligare ökning av återflödet särskilt stort i länder som redan mottar ett betydande svenskt bistånd eller har en viss egen industriell bas. Utskottet anser därför att särskilda åtgärder kan bli nödvändiga i sådana fall. Vad utskottet här med bifall till motion 2035, yrkande 6, anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 8 (s. 80) bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 b), och med bifall till motion 1981/82:2035, yrkande 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om återflödet i biståndet.

8. Allmänna synpunkter på det bilaterala biståndet; landramen för Angola

Reservanterna anser

dels att följande tillägg görs efter den del av utskottets yttrande på s. 48 som slutar med "våra huvudmottagarländer."

Under återopande av de allmänna besparingsmotiven som redovisas i reservation 4 vill utskottet i fråga om länderanslagen förorda följande tillvägagångssätt

Nu utgående anslag föreslås för ett antal länder frysas vid nuvarande nivå och någon höjning alltså icke äga rum. I andra fall, där reservationerna är särskilt stora och uppenbarligen diskrepans föreligger mellan beviljade anslag och möjligheterna att nu utnyttja desamma, föreslås en viss ytterligare reducering. I några fall – detta gäller Botswana, Laos, Swaziland, Pakistan – föreslås ingen ändring i förhållande till propositionen. De länder för vilka anslagen föreslås frysta eller ytterligare nedsatta redovisas i särskilda yrkanden,

dels att den del av utskottets yttrande på s. 48 som börjar med "Utskottet föreslår" och slutar med "för Angola." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att nuvarande medelsram är tillräcklig då förutsättningar saknas för att de nya samarbetsformerna redan nu skall kunna öka utnyttjandet av biståndet. Om därtill drygt 30% av de befintliga reserverna tas i anspråk kan anslaget begränsas till 74 milj. kr. utan att biståndet drabbas av negativa effekter. Yrkande 9 b) i motion 2035 tillstyrks därför. Till följd därav avstyrks yrkande 11 i motion 394 och delyrkande 2 e) i motion 936.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 12 (s. 80) bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e) och motion 1981/82:394, yrkande 11, och med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), och till medelsram för Angola för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 74 milj. kr.

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng, Sture Korpås (alla c) och Linnea Hörlén, Rune Ångström (båda fp) har avgivit följande reservationer:

9. Angola

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 48 som börjar med "Angola är i hög grad" och slutar med "landramen för Angola." bort ha följande lydelse:

Biståndsramen för Angola har sedan samarbetet inleddes budgetåret 1976/77 höjts med minst 10 milj. kr. per år. För budgetåret 1982/83 föreslår regeringen en höjning med 5 milj. kr. till 100 milj. kr., medan SIDA förslagit 110 milj. kr. Under första hälften av innevarande budgetår har regeringen även beviljat katastrofbistånd till Angola med 3,8 milj. kr.

På grund av betydande ekonomiska svårigheter och bristande planeringskapacitet på angolansk sida har en reservation på 65 milj. kr. uppkommit inför innevarande budgetår, samtidigt som tyngdpunkten i utvecklings-samarbetet med Angola alltmer förskjuts mot ändamålsbestämt bistånd med särskild inriktning på fattiga befolkningsgrupper. Under en sådan övergångstid uppstår ofta förseningar i genomförande och utbetalningar. För Angolas del gäller detta främst programmen inom hälsovård, utbildning och fiske.

Utskottet delar regeringens bedömning att en lägre höjning av landramen än den av SIDA föreslagna är tillräcklig för att genomföra pågående och planerade program under nästkommande budgetår.

Katastrofmedel torde också kunna tas i anspråk för eventuella extra insatser i form av livsmedelsbistånd eller flyktingstöd.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Angola och avstyrker därmed yrkande 11 i motion 394 samt delyrkande 2 e) i motion 936 och delyrkande 9 b) i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10 moment 12 (s. 80), bort ha följande lydelse:

12. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:394, yrkande 11, samt motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Angola för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 100 milj. kr.

10. Etiopien

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "SIDA konstaterar" och slutar med "landram för Etiopien." bort ha följande lydelse:

Utvecklingssamarbetet med Etiopien regleras av ett ettårigt avtal för budgetåret 1981/82. Det omfattar 80 milj. kr. Biståndet utgår i form av sektorstöd huvudsakligen till lantbruk, skogsbruk, undervisning, hälsovård och vattenförsörjning. Importstöd förekommer inte.

För budgetåret 1982/83 föreslår regeringen en medelsram på 85 milj. kr., medan SIDA föreslagit 90 milj. kr.

Utskottet delar regeringens bedömning att en lägre höjning av landramen än den av SIDA föreslagna är tillräcklig för att genomföra pågående och planerade program under nästkommande budgetår. Den föreslagna höjningen bör också göra det möjligt att i landramen inrymma fortsättning- en av en markvårdsinsats som påbörjas under innevarande budgetår med medel från anslagsposten Särskilda miljö- och markvårdsinsatser.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Etiopien och avstyrker därmed yrkande 12 i motion 394 samt delyrkande 2 e) i motion 936 och delyrkande 9 a) i motion 2035.

Utskottet finner inte anledning att utöver den tillstyrkta höjningen av Etiopiens landram förorda några särskilda åtgärder för utökade förbindelser i övrigt med Etiopien enligt önskemålen i motion 1251. Denna avstyrks följaktligen.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 15 (s. 81), bort ha följande lydelse:

15. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:394, yrkande 12, samt motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), liksom motion 1981/82:1251, bifaller propositionens förslag och till medelsram för Etiopien för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 85 milj. kr.

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservationer:

11. Etiopien

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "SIDA konstaterar" och slutar med "landram för Etiopien." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar SIDA:s uppfattning att "en långsiktig och framgångsrik utvecklingspolitik försvåras av det pågående inbördeskriget och åsidosättandet av de mänskliga rättigheterna". Med hänvisning till vad som tidigare anförts om behovet av besparingar också inom Sveriges utvecklingsbistånd får utskottet tillstyrka yrkande 9 a) i motion 1981/82:2035 i vad avser landram för Etiopien. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag samt delyrkande 2 e) i motion 936, yrkande 12 i motion 394 och motion 1251.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 15 (s. 81) bort ha följande lydelse:

15. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), motion 1981/82:1251 och motion 1981/82:394, yrkande 12, samt med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Etiopien för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 80 milj. kr.

12. Moçambique

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Under det senaste året" och slutar med "landramen för Moçambique." bort ha följande lydelse:

De befintliga reserverna tyder på mycket stora svårigheter för Moçambique att tillgodogöra sig ett ökat bistånd. Genom att utnyttja drygt 30% av inestående biståndsmedel kan anslaget för det kommande budgetåret begränsas till 198 milj. kr. utan att den nuvarande medelsramen minskar. Utskottet tillstyrker följaktligen delyrkande 9 a) i motion 2035. I konsekvens härmed avstyrks yrkande 10 i motion 394.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 22 (s. 81) bort ha följande lydelse:

22. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:394, yrkande 10, och med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Moçambique för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 198 milj. kr.

13. Moçambique

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng, Sture Korpås (alla c) och Linnea Hörlén, Rune Ångström (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "I SIDA:s tidigare" och slutar med "landramen för Moçambique." bort ha följande lydelse:

Moçambiques ekonomiska läge är fortfarande svårt, och landet är i stort behov av bistånd. Höjningarna av landramen har därför varit stora under senare år.

Efter det att kriget i Rhodesia tagit slut kan Moçambique ägna större uppmärksamhet åt sina ekonomiska problem och utbyggnaden av sin infrastruktur. Detta har bl. a. lett till det regionala samarbete som under år 1980 inleddes i södra Afrika. Genom det stöd som Sverige ger detta samarbete får Moçambique svenskt bistånd utöver det som anges i landramen.

Samarbetsavtalet mellan Sverige och Moçambique för budgetåren 1981/82 och 1982/83 omfattar totalt 420 milj. kr., varav 210 milj. kr. avser innevarande budgetår. Det internationella biståndet har legat på en mycket låg nivå. Sverige är den största och viktigaste biståndsgivaren och ett av de få länder som givit obundet bistånd. Sverige administrerar ett gemensamt nordiskt jordbruksprogram (MONAP) på sammanlagt 66 miljoner dollar under tre år.

Biståndet har hittills varit inriktat på att bevara och ersätta den produktionskapacitet som hotade att gå förlorad vid övergången till självständighet. Det svenska biståndet har bidragit till att upprätthålla produktionen inom industri och jordbruk.

Moçambique önskar använda outnyttjat utrymme i landramen för att utvidga samarbetet inom skogsindustrin och för att rusta upp befintliga industrier.

Hittills har mer än hälften av det svenska biståndet inom landramen utgjorts av importstöd. Det har utnyttjats för inköp av transportmedel, maskiner, reservdelar, drivmedel, livsmedel, papper och kemikalier till jordbruket.

Utskottet finner att den av såväl SIDA som regeringen föreslagna medelsramen på 230 milj. kr. – en höjning med 20 milj. kr. – torde ge utrymme för utvecklingssamarbete med Moçambique i huvudsakligen oförändrad omfattning och därmed utgör en lämpligt avvägd biståndsinsats för budgetåret 1982/83.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Moçambique och avstyrker därmed yrkande 10 i motion 394 och delyrkande 9 b) i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 22 (s. 81) bort ha följande lydelse:

22. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 10, och motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 b), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Moçambique för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 230 milj. kr.

14. Nicaragua

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) anser *dels* att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "De flesta insatsvaror" och slutar med "landramen för Nicaragua." bort ha följande lydelse:

Det svenska stödet har emellertid delvis utformats som ett direkt samarbete mellan svenska och nicaraguanska parter. SIDA:s engagemang är därför till stor del av förmedlarkaraktär. Samarbetet regleras i ettåriga avtal. Utskottet anser att medelstilldelningen under det kommande budgetåret bör vara oförändrad tills dess erfarenheter kan vinnas om utfallet av biståndet. Utskottet föreslår därför en medelram för det svenska biståndet under budgetåret 1982/83 på 40 milj. kr. Därmed tillstyrks motion 2035, delyrkande 9 a), och avstyrks motion 936, delyrkande 2 e).

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 23, (s. 81) bort ha följande lydelse:

23. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 395, yrkande 1, och motion 1981/82: 936, delyrkande 2 e), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Nicaragua för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 40 milj. kr.

15. Nicaragua

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng, Sture Korpås (alla c) och Linnea Hörlén, Rune Ångström (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Efter USA:s beslut" och slutar med "landramen för Nicaragua." bort ha följande lydelse:

Kort efter inbördeskrigets slut i juli 1979, efter det att Somoza-regimen fallit och den nya regeringen för nationell återuppbyggnad tillträtt, lämnade Sverige 25 milj. kr. från katastrofanslaget till Nicaraguas återuppbyggnad. Fr. o. m. budgetåret 1980/81 regleras utvecklingssamarbetet genom ettåriga avtal. För budgetåret 1980/81 uppgick biståndet till 30 milj. kr. och för budgetåret 1981/82 till 40 milj. kr. Av det senare beloppet är 13 milj. kr. bundet till upphandling i Sverige.

Det svenska biståndet till Nicaragua har hittills koncentrerats på hälso-

vård och skogsbruk. Fr. o. m. budgetåret 1981/82 ingår också bistånd till gruv- och energisektorerna. Nicaraguas goda administrativa kapacitet har gjort att SIDA:s medverkan kunnat begränsas. Biståndet har formen av finansiella överföringar och ett omfattande direkt samarbete mellan nicaraguanska och svenska institutioner.

I propositionen anförts att särskild hänsyn tagits till att stora hjälpbehov föreligger i Nicaragua på kort sikt samt att biståndet, efter en period av betydande hjälpinsatser, sannolikt kan övergå i samarbete i andra former. För att underlätta planeringen av insatser bör utvecklingssamarbetet med Nicaragua följa de principer som gäller för programländer.

Utskottet ansluter sig till regeringens slutsatser i dessa hänseenden och finner den av såväl SIDA som regeringen föreslagna medelsramen på 50 milj. kr. utgöra en för budgetåret 1982/83 lämpligt avvägd biståndsinsats för Nicaragua.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram och avstyrker därmed yrkande 1 i motion 395 och delyrkande 2 e) i motion 936, liksom delyrkande 9 a) i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 23 (s. 81) bort ha följande lydelse:

23. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:395, yrkande 1, motion 1981/82:936, delyrkande 2 e), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Nicaragua för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 50 milj. kr.

16. Vietnam

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "År 1980" och på s. 52 slutar med "i samma motion." bort ha följande lydelse:

Det stora skogsindustriprojektet Bai Bang är numera under avslutande. Det har varit den största svenska biståndssatsningen, den mest omdiskuterade och den dyraste. Den tillkom av politiska skäl och startades utan tillräckliga förberedelser och utredningar om tillgång på råmateriel, inhemsk arbetskraft och transportsituationer. För riksdagen uppgavs på sin tid att de svenska kostnaderna skulle röra sig om mellan 500 och 600 milj. kr. I dag beräknas kostnaderna uppgå till 2 miljarder men fortsätter ännu något år i form av bl. a. investerings- och driftbidrag.

Samtidigt har Vietnam för två år sedan ockuperat Kambodja och håller där betydande truppstyrkor, över 100 000 man. Detta anfälls- och denna ockupation har klandrats internationellt, och även i Sverige har enighet rått bland de demokratiska partierna om att fördöma Vietnams invasion. Även i Laos håller Vietnam betydande truppstyrkor.

I staten Vietnam kränks de mänskliga rättigheterna, vilket bl. a. de många båtflyktingarnas lidanden utgjorde exempel på. Oliktänkande inspärrias i omskolningsläger, vietnamesisk arbetskraft sänds till andra länder, varvid en del av arbetslönen synes gå till avbetalningar av Vietnams skulder till landet i fråga.

Vietnam torde icke erhålla bistånd från något annat land utanför östblocket än Sverige.

Att under sådana förhållanden Sverige såsom under löpande budgetår fortsätter att ge bistånd med 1 milj. kr. om dagen är enligt utskottets mening icke försvarbart. Med hänsyn till olika föreliggande omständigheter föreslår utskottet i enlighet med motion 2035 att landramen för kommande budgetår minskas till 180 milj. kr.

Utskottet förordar även att biståndet till Vietnam snarast avvecklas och att alltså en bortre tidsgräns anges. Det är icke rimligt att Sverige för en oöverskådlig tid skall lämna betydande belopp i bistånd till Vietnam. Därmed får utskottet anse yrkandena 3 och 4 i motion 1244 besvarade.

Till följd av utskottets ovan gjorda ställningstagande beträffande nästkommande års landram för Vietnam avstyrker utskottet yrkandena 1 och 2 i motion 1244.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 28 (s. 82) bort ha följande lydelse:

28. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 9, motion 1981/82: 934, yrkande 1, och motion 1981/82: 1244, yrkandena 1 och 2, samt med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 c), och till medelsram för Vietnam för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 180 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 29, (s. 82) bort ha följande lydelse:

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1981/82: 1244, yrkandena 3 och 4, anfört om bortre tidsgräns m. m. för biståndet till Vietnam.

17. Vietnam

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng, Sture Korpås (alla c) och Linnea Hörlén, Rune Ångström (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "År 1980 företogs" och på s. 52 slutar "i motion 2035." bort ha följande lydelse:

Vietnams ekonomiska läge fortsätter att vara hårt ansträngt. Härtill bidrar återkommande naturkatastrofer i form av torka eller översvämningar, med bl. a. dåliga skördar som resultat, liksom konflikten med Kina och

interventionen i Kampuchea. Återföreningen av landets två delar efter 30 års förödande krig har inneburit stora påfrestningar.

Flera länder har minskat eller avbrutit sitt bistånd till Vietnam efter landets intervention i Kampuchea. Även bidrag från Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken har hindrats och beroendet av Sovjetunionen synes ha ökat. Sverige är den största biståndsgivaren utanför öststaterna.

Huvuddelen av det svenska biståndet går till tre stora projekt – skogsindustriprojektet i Vinh Phu (Bai Bang) samt barnsjukhuset i Hanoi och allmänsjukhuset i Uong Bi.

Bistånd ges också i form av importstöd. För att projekten skall få avsedd utvecklingseffekt och gjorda investeringar kunna utnyttjas rationellt har avtal ingåtts med Vietnam om stöd till driften av de tre stora projekten under en treårsperiod t. o. m. juni 1983.

Under hösten 1980 togs de två sjukhusen i drift. Barnsjukhuset i Hanoi fungerar både som centralt remissjukhus och nationellt utbildnings- och forskningscentrum för barnsjukdomar. Allmänsjukhuset i Uong Bi ger vård och behandling åt befolkningen i den omgivande kolgruve- och industriregionen. Sjukhuset skall också bidra till vidareutbildning av sjukvårdspersonal samt till yrkesmedicinsk forskning.

Vid skogsindustriprojektet i Vinh Phu (Bai Bang) har den första pappersmaskinen, kraftstationen och anläggningen för vattenrening tagits i drift under hösten 1980. Övriga anläggningar tas i drift successivt under de kommande två åren. Det nya avtalet som undertecknades i november 1980 innefattar kvarvarande investeringar samt stöd till driften av de anläggningar som tagits i drift under hösten 1980. Projektet beräknas ge arbete åt ca 20 000 människor i fabriksanläggningarna och i skogsbruket. Pappersproduktionen vid full drift beräknas till 55 000 ton per år. Det innebär en fördubbling av nuvarande pappersproduktion i Vietnam. Den totala svenska kostnaden för projektet har i avtalet maximerats till 2 miljarder kr. t. o. m. budgetåret 1982/83.

Från och med den 1 juli 1980 har skogsindustriprojektet en ny organisation. Syftet är att dels skapa en fungerande vietnamesisk projektledning, förstärkt med svenska experter, dels förbättra SIDA:s möjligheter till kontroll och uppföljning. Ministeriet för lätt industri ansvarar för driften av fabriksanläggningarna och har slutit ett avtal med det svenska konsortiet Scanmanagement om hjälp med projektledning m. m. Kostnaderna för denna hjälp finansieras av SIDA inom det nya projektavtalet.

Importstödet uppgick under budgetåret 1980/81 till 103 milj. kr. varav 30 var bundet till upphandling i Sverige. Det bundna biståndet har främst använts för import av papper och pappersmassa. Under budgetåret 1981/82 uppgår importstödet till 143 milj. kr. varav 50 milj. kr. är bundet till upphandling i Sverige.

Återflödet från biståndet till Vietnam uppgår f. n. till ca 70 % av utbetalningarna och 40 % av det sammanlagda återflödet från mottagarländerna. Detta kan huvudsakligen hänföras till Bai Bang-projektet.

Vietnam har under budgetåret 1980/81 erhållit 6 milj. kr. i katastrofbistånd för insatser efter översvämningar och bistånd via enskilda organisationer såsom Böcker till Hanoi, Frikyrkan Hjälper, Svenska Kvinnors Vänsterförbund och Rädda Barnen. Forskningsamarbete genom SAREC pågår sedan 1977, främst genom institutionssamarbete inom mikrobiologi och geoteknik. Totalt har hittills 7 milj. kr. utbetalats för detta samarbete.

Utskottet delar regeringens bedömning att det i takt med slutförande av de pågående projekten i Vietnam är möjligt att något sänka landramen.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag till medelsram för Vietnam under budgetåret 1982/83 och avstyrker därför yrkande 9 i motion 394 och yrkande 1 i motion 934, liksom yrkandena 1 och 2 i motion 1244 och delyrkande 9 c) i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 28 (s. 82) bort ha följande lydelse:

28. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:394, yrkande 9, motion 1981/82:934, yrkande 1, motion 1981/82:1244, yrkandena 1 och 2, samt motion 1981/82:2035, delyrkande 9 c), bifaller propositionens förslag och till medelsram för Vietnam för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 345 milj. kr.

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservationer:

18. Indien

Reservanterna anser

dels att följande tillägg görs efter den del av utskottets yttrande på s. 53 som slutar med "propositionens förslag."

Indien har haft svårigheter att utnyttja hela landramarna. Det nya samarbetsavtalet med Indien innebär en fortsatt övergång från importstöd till ändamålsbestämt bistånd. De nya insatserna kan förväntas ta lång tid att genomföra och utskottet anser att drygt 30% av reserverade medel bör kunna tas i anspråk vid beräkningen av bistånd på oförändrad nivå för det kommande budgetåret. Utskottet föreslår därför att till biståndsverksamhet i Indien anvisas 292 milj.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 17 (s. 81) bort ha följande lydelse:

17. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2g), och med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9b), och till medelsram för Indien för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 292 milj. kr.

19. Tanzania

Reservanterna anser

dels att följande tillägg görs efter den del av utskottets yttrande på s. 53 som slutar med "propositionens förslag."

Som ovan nämnts har krisen i Tanzania nu nått en sådan omfattning att överläggningar sedan länge pågått med IMF om en konsolidering av landets ekonomi. Dessa har emellertid ännu icke lett till något resultat. Det kan ifrågasättas om det är lyckligt för Tanzania på lång sikt att basera sin ekonomi på ett så stort svensk bistånd som f. n. sker. Mot denna bakgrund synes det utskottet riktigt att anslaget till Tanzania nästkommande budgetår reduceras till 371 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 27, (s. 82) bort ha följande lydelse:

27. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 b), och till medelsram för Tanzania för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 371 milj. kr.

20. Bangladesh, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Lesotho, Zambia och Zimbabwe

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 53 som börjar med "Utskottet har ovan" och slutar med "propositionens förslag" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av vad som anförts i det föregående om behovet av besparingar också inom Sveriges utvecklingsbistånd får utskottet med ändring av propositionens förslag tillstyrka delyrkande 9 a) i motion 2035 i vad avser landramar för Bangladesh, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Lesotho, Zambia och Zimbabwe.

Utskottet avstyrker i konsekvens härmed yrkande 2 i motion 934 och delyrkandena 2 e) och 2 g) i motion 936 i vad avser ifrågavarande länder

dels att utskottets hemställanden i punkt 4.10 (s. 80) i ifrågavarande moment bort ha följande lydelse, nämligen

13. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och med ändring av propositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Bangladesh för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 140 milj. kr.,
16. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Guinea-Bissau för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 55 milj. kr.

18. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Kap Verde för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 35 milj. kr.,
19. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Kenya för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 110 milj. kr.,
21. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 g), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Lesotho för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 17 milj. kr.
30. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Zambia för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 145 milj. kr.,
31. att riksdagen med avslag på motion 1981/82:936, delyrkande 2 e) och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, delyrkande 9 a), och till medelsram för Zimbabwe för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 100 milj. kr.

21. Latinamerika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "I motion 395" och på s. 56 slutar med "till Latinamerika." bort ha följande lydelse:

Anslaget för Humanitärt bistånd i Latinamerika har ökat från 30 milj. kr. föregående budgetår till 40 milj. kr. innevarande budgetår. Regeringen föreslår nu en ytterligare höjning med 10 milj. kr.

Med hänsyn till behovet av återhållsamhet i statsutgifterna är utskottet av uppfattningen att det belopp som innevarande år anvisats för detta ändamål bör vara tillräckligt även för nästkommande år. Om det skulle visa sig att medelsbehoven överstiger anslaget torde regeringen på sedvanligt sätt ha möjlighet att utnyttja katastrofreserven för angelägna insatser. Utskottet tillstyrker därför den medelsanvisning som föreslås i yrkande 9 d) i motion 2035. I konsekvens härmed avstyrks yrkande 4 i motion 395 och delyrkande 2 f) i motion 936.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 35 (s. 82) bort ha följande lydelse:

35. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 f), och motion 1981/82: 395, yrkande 4, med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 d), och till Humanitärt bistånd i Latinamerika för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 40 milj. kr.

22. Humanitärt bistånd i Södra Afrika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 58 som börjar med "Den aktuella" och slutar med "Södra Afrika." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ett lika stort belopp, 120 milj. kr. som finns anslaget för innevarande budgetår bör vara tillräckligt för att biståndet skall kunna fortgå som avsetts. Utskottet delar därmed den uppfattning som framförs i motion 2035 delyrkande 9 d).

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 38, (s. 83) bort ha följande lydelse:

38. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 936, delyrkande 2 f), och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 d), och till medelsram för Humanitärt bistånd i Södra Afrika godkänner ett belopp av 120 milj. kr.

23. Regionala insatser

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 58 börjar med "Denna anslagspost" och på s. 59 slutar med "anslagsposten" bort ha följande lydelse

I linje med de synpunkter som tidigare redovisats om behovet av besparingar även inom biståndsanslaget anser utskottet att ett belopp motsvarande innevarande års är tillfyllest även för nästkommande budgetår. Utskottet får därmed tillstyrka medelsförslaget i motion 2035, delyrkande 9 d), och föreslår ett oförändrat anslag till Regionala insatser.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 41 (s. 83) bort ha följande lydelse:

41. att riksdagen med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 d), och till Regionala insatser för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 60 milj. kr.

24. Särskilda program; miljö- och markvård samt energi

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 62 som börjar med "Utskottet föreslår vidare" och slutar med "medelsanvisning skall ske." bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår vidare att det belopp på 5 milj. kr. varmed regeringens förslag sänkts, tillförs den oinbördes reservationen på anslaget C2. Bilateral utvecklingssamarbete.

I motion 2035, delyrkande 9 e), föreslås att medelsramen för Miljö- och markvård samt energi höjs med 25 milj. kr. utöver regeringens förslag till 100 milj. kr. I motion 936, delyrkande 2 h), föreslås en sänkning till 40 milj. kr. Under utskottsbehandlingen har med anledning av motion 394 vidare framställts yrkande om att inga särskilda medel skall anvisas till ifrågakvarande anslagspost.

Anslagsposten Miljö- och markvård samt energi avser ämnesinriktad verksamhet av samma slag som finansieras genom posten Särskilda program. Inom ramen för denna senare anslagspost bör man, enligt utskottets uppfattning, kunna lägga ökad vikt vid angelägna insatser i fråga om miljö- och markvård samt energi.

Utskottet instämmer i resonemanget i motion 394 om vikten av att biståndsresurserna koncentreras till det landinriktade och landsprogrammerade biståndet. Mot denna bakgrund avstyrker det regeringens förslag om 75 milj. kr. för Miljö- och markvård samt energi.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10 moment 44 (s. 83), bort ha följande lydelse:

44. att riksdagen med avslag på budgetpropositionens förslag om medelsanvisning till Miljö- och markvård samt energi, motion 1981/82:936, delyrkande 2h), och motion 1981/82:2035, delyrkande 9e), ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1981/82:394, yrkande 13, anfört om insatser inom ifrågakvarande sakområden.

25. Katastrofbistånd

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 65 som börjar med "Biståndsbudgeten måste" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för synpunkten att katastrofanslagets storlek inte exakt kan uppskattas i förväg. Det är också rimligt att den ibland kan tas i anspråk för angelägna insatser av oförutsedd karaktär. Under senare

år har emellertid mycket betydande reservationer uppkommit på denna post. Detta förhållande och den omständigheten att det finns reservationer även under andra biståndsposter gör att utskottet inte kan finna det rimligt med en så betydande medelsanvisning som den regeringen föreslår.

Utskottet får därför tillstyrka den nedskärning av anslagsposten som föreslås i motion 2035.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 52 (s. 83) bort ha följande lydelse:

52. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 14, och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82: 2035, delyrkande 9 g), och till Katastrofer för budgetåret 1982/83 godkänner ett belopp av 185.8 milj. kr.

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande reservationer:

26. Västra Sahara

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 65 som börjar med "Rädda barnen har" och slutar med "anses besvarat." bort ha följande lydelse:

Situationen i Västra Sahara kräver enligt utskottet ökad uppmärksamhet. Ett särskilt problem för flyktingarna är att internationella organisationer som UNHCR och Internationella röda korset på senare år inte nått ut med bistånd. Till flyktinglägren i öknen behövs bl. a. mera livsmedel, mediciner, proteser, skor, tält, filter, vattentransportbilar och tankar för dricksvatten. De stora behoven av bistånd och av effektiv kanalisering talar för att Sveriges humanitära stöd bör kunna ges även direkt till POLISARIO. Utskottet tillstyrker därför yrkande 15 i motion 394 vad avser Västra Sahara.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 48 (s. 83) bort ha följande lydelse:

48. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 394, yrkande 15, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående bistånd till Västra Sahara,

27. Bredare samarbete

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 76 som börjar med "Till skillnad från" och slutar med "för nästkommande budgetår." bort ha följande lydelse:

I fråga om några länder i det karibiska området har riksdagen tidigare beslutat om särskilda insatser inom ramen för det bredare samarbetet. I år föreslår regeringen en fortsättning av detta stöd till Jamaica och Dominikanska republiken. Utskottet vill för sin del understryka betydelsen av att Sverige särskilt utvecklar det bredare samarbetet med både Dominikanska republiken och Cuba. Därför tillstyrks i detta sammanhang yrkande 2 i motion 395 om att medelsramen för 1982/83 för samarbetet med Dominikanska republiken skall fastställas till 20 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10 moment 54, (s. 84) bort ha följande lydelse:

54. att i riksdagen med bifall till motion 1981/82: 395, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om medelsram för det bredare samarbetet med Dominikanska republiken.

28. Bredare samarbete

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 76 som börjar med "Till skillnad från" och slutar med "för nästkommande budgetår." bort ha följande lydelse:

I fråga om några länder i det karibiska området har riksdagen tidigare beslutat om särskilda insatser inom ramen för det bredare samarbetet. I år föreslår regeringen en fortsättning av detta stöd till Jamaica och Dominikanska republiken. Utskottet vill för sin del understryka betydelsen av att Sverige särskilt utvecklar det bredare samarbetet med både Dominikanska republiken och Cuba. Därför tillstyrks i detta sammanhang yrkande 3 i motion 395 om att medelsramen för 1982/83 för samarbetet med Cuba skall fastställas till 20 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4. 10 moment 55, (s. 84) bort ha följande lydelse:

55. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 395, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om medelsram för det bredare samarbetet med Cuba.

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservationer:

29. Särskilt förmånliga krediter

Reservanternas anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 76 som börjar med "När riksdagen" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Användningen av förmånliga krediter för leveranser från Sverige för projekt med hög utvecklingseffekt bidrar till att öka resursöverföringen till u-länderna och till ökad upphandling i Sverige. Med hänsyn till de bedömningar som görs vid beviljandet av förmånliga krediter anser utskottet att ett ökat antal u-länder bör ges möjlighet till sådana krediter. Av detta skäl bör den särskilda begränsning ifråga om länderkretsen som fastställdes när systemet med förmånliga kreditgivning infördes, inte längre gälla vid prövningen kreditförfrågningar. Utskottet ansluter sig i detta avseende till den bedömning som görs i motion 2035, yrkande 7.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.10, moment 57, (s. 84) bort ha följande lydelse:

57. att riksdagen bifaller motion 1981/82:2035, yrkande 7, angående mottagarkretsen för särskilt förmånliga krediter.

30. Information

Reservanternas anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 85 börjar med "Av den verksamhet" och på s. 86 slutar med "motion 2035." bort ha följande lydelse:

Som framhålles i budgetpropositionen är också informationsanslaget mycket högt i förhållande till informationsanslag till andra ändamål i den statliga verksamheten. Utskottet delar uppfattningen som framförs i motion 2035 att en effektivisering av verksamheten är angelägen och att anslaget därmed kan skäras ned med 5 milj. kr. och utgå med 17 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 5, moment 1, (s. 87) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 18, och med ändring av propositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1981/82:2035, yrkande 10, och till *Information* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 17 000 000 kr.

31. Information

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng, Sture Korpås (alla c) och Linnea Hörlén, Rune Ångström (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 85 börjar med "Av den verksamhet" och på s. 86 slutar "i motion 2035." bort ha följande lydelse:

Ett yrkande motsvarande yrkande 18 i motion 394 behandlades och avslogs under förra riksmötet.

Utskottet är nu, liksom då, av uppfattningen att de enskilda organisationerna är av stort värde för att fördjupa engagemanget för Sveriges biståndspolitik. Utskottet anser emellertid att önskemål om anslagsökningar på informationsområdet måste vägas mot andra angelägna biståndsbehov.

Å andra sidan framstår det i rådande ekonomiska läge som en viktig uppgift att informera om utvecklingsproblemen. Någon nedskärning i informationsanslaget, som i propositionen föreslås få oförändrad storlek för nästa budgetår, är därför inte motiverad.

Av dessa skäl avstyrker utskottet yrkande 18 i motion 394 och yrkande 10 i motion 2035 samt tillstyrker propositionens förslag vid avsnitt C 3.

dels att utskottets hemställan i punkt 5, moment 1, (s. 87) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 394, yrkande 18, och motion 1981/82: 2035, yrkande 10, bifaller propositionens förslag och till *Information* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 22 000 000 kr.

32. Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (C 6)

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 89 som börjar med "Med hänvisning till" och slutar med "motion 2035 avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till vad som ovan anförts om SAREC:s roll och uppgifter tillstyrker utskottet motion 932 och yrkande 5 i motion 2035.

I yrkande 11 i motion 2035 föreslås en i förhållande till årets nivå oförändrad medelsanvisning till SAREC innebärande 137 875 000 kr. Utskottet anser att oförändrad anslagstilldelning är motiverad i avvaktan på resultatet av regeringens utvärdering av SAREC:s verksamhet. Yrkande 11 i motion 2035 tillstyrks därför.

dels att utskottets hemställan i punkt 8, moment 1, 3 och 4, (s. 90) bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag, bifaller motion 1981/82: 2035, yrkande 11, och till styrelsen för u-landsforskning (SAREC) för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 137 875 000 kr.

3. att riksdagen med bifall till motion 1981/82:932 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.
4. att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2035, yrkande 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilda yttranden

1. Riktlinjer för bilateralt utvecklingssamarbete

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng och Sture Korpås (alla c) har avgivit följande särskilda yttrande:

I motion 1981/82:2083 av Britta Hammarbacken m. fl. (c) föreslås, att riksdagen beslutar att uttala att Sverige i sin biståndspolitik och i sitt internationella agerande i övrigt i högre grad bör inrikta sig på de globala resurs- och miljöproblemen. Motionen ansluter till den föregående år lämnade centermotionen 1980/81:1201 om u-ländernas situation och om inriktningen av det svenska biståndet.

Utskottet menar, att vårt bistånd redan nu har denna inriktning och noterar, att "regeringen avser att även fortsättningsvis lägga särskild vikt vid bistånd för landsbygdsutveckling, miljö- och markvård samt andra områden som är direkt relaterade till de fattigaste människornas grundläggande behov". Utskottet uttalar också för egen del, att det kan "dela uppfattningen att de i motion 2083 nämnda behovsområdena är angelägna mål för det svenska biståndet". Därefter kommer emellertid utskottet till att den svenska regeringen inte ensam kan fastställa vilka behov som skall anses vara mest angelägna utan detta måste ske i en dialog mellan givare och mottagare.

Det är självklart, att vi inte skall lämna ett bistånd, som mottagarlandet inte prioriterar. Det borde emellertid vara lika självklart, att vi inte heller skall lämna bistånd till ändamål, som vi själva inte prioriterar. I den dialog utskottet talar om, måste mottagarlandets och Sveriges prioriteringar mötas.

I motionen 2083 liksom i föregående års motion 1201 efterlyses en sådan prioritering från svensk sida. Vi noterar liksom utskottet med tillfredsställelse, att den nuvarande regeringen lägger särskild vikt vid bistånd för landsbygdsutveckling, miljö- och markvård och vid andra områden av betydelse för de fattigaste människorna. Kvar står emellertid, att bilden av det svenska biståndet är mycket splittrad. Många av insatserna är tveksamma och kan vara en belastning för svensk biståndsvilja.

De fattigas nöd är nu så stor, hotet mot världen som hem för mänskligt liv så överhängande, att resurserna måste riktas in på världens mest angelägna behov. Vi måste bedöma, inom vilka av dessa behovsområden svenskt bistånd kan betyda mest, och därefter utveckla vår kapacitet inom dessa fält och koncentrera det svenska biståndet dit.

Med en sådan klar inriktning av det svenska biståndet på att möta de fattigaste människornas grundläggande behov och på att bevara jordens miljö och produktiva resurser kan en organisatorisk förändring av biståndet också bli aktuell. Det kan bli fråga om att mera inordna det i internationella, regionala eller globala, insatser. Det bör då också vara en svensk strävan att stödja en motsvarande inriktning hos FN-organen.

Det är naturligt, att också bilateralt samarbete koncentreras till områden, som prioriteras för svenskt bistånd. Därav följer, att detta bistånd bör förändras från ett i tiden obegränsat rambistånd till samarbetsavtal kring i tid och resurser bestämda insatser på områden som ingår i båda ländernas prioriteringar.

2. Indonesienkonsortiet

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Svensk medverkan i biståndskonsortier eller konsultativa grupper har enligt en sedan länge etablerad princip förbehållits dem, som avser länder med vilka Sverige har eller planerar att ha ett omfattande utvecklingssamarbete. Detta har i hög grad underlättat biståndsmyndigheternas verksamhet och bidragit till att värna handlingsfriheten i biståndspolitikerna.

I ett särskilt yttrande till utrikesutskottets betänkande 1980/81: 20 uttalade vi att regeringens ansökan om observatörskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) enligt vår uppfattning innebar ett olyckligt avsteg från denna princip. Även om observatörskap inte anses lika förpliktande som medlemskap var det uppenbart att det manifesterade intresset för biståndskonsortiet kunde skapa förväntningar om framtida svenskt bistånd. Vi noterade därför med tillfredsställelse utskottets uttalande att man utgår från att Sverige inte avser inleda biståndssamarbete med Indonesien. Samtidigt underströk vi vikten av att inga nya avsteg, t.ex. på grund av kommersiella eller politiska påtryckningar, gjordes från den etablerade principen.

Årets budgetproposition berör dessa frågor på undanskymd plats i en bilaga till tredje huvudtiteln. I en redogörelse för Världsbankens verksamhet anges att det finns ett tjugotal konsortier och konsultativa grupper under bankens ledning samt att "Sverige är medlem i de grupper som berör länder som mottar svenskt bilateralt bistånd". Ingenting sägs om svenskt observatörskap i olika grupper.

Med anledning härav finner vi det angeläget att upprepa att svensk medverkan i biståndskonsortier och konsultativa grupper – antingen den sker som medlem eller observatör – endast bör avse länder med vilka vi har eller planerar ha ett omfattande utvecklingssamarbete.

3. Livsmedelsbistånd

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande särskilda yttrande:

Enligt vår uppfattning bör överskottet av svensk jordbruksproduktion i högre grad kunna utnyttjas för biståndsändamål. Även om målet för allt bistånd bör vara att bidra till u-ländernas förmåga att bli självförsörjande kommer under mycket lång tid framöver stora områden att lida svår brist på livsmedel. Omkring 10% av det svenska skördeöverskottet går idag till bistånd varvid det upphandlas till världsmarknadspriser. Vi anser att åtgärder bör vidtagas för att öka storleken av de fasta åtaganden om spannmålsleveranser som Sverige gjort. Särskilt angeläget blir detta om eller när den internationella tillgången på vete minskar. I det sammanhanget bör också undersökas vilka konsekvenserna skulle bli om spannmålsprodukterna inköptes till gällande regleringspriser såsom föreslagits i motion 2034.

4. Vietnam

Torsten Bengtson (c) har avgivit följande särskilda yttrande:

Regeringens bedömning att det i takt med slutförandet av de pågående projekten i Vietnam bör vara möjligt att sänka landramen bör beaktas. Det borde ha varit möjligt att redan under nästa budgetår sänka landsramen till 200 miljoner kronor som föreslagits i motion 1244.

När Bai Bang-projektet beslöts första gången angavs kostnaden till ca 500 miljoner kronor. Efter vad som kan bedömas idag blir kostnaden ca fyra gånger så stor eller omkring 2 miljarder kronor. På grund av nödvändigheten att slutföra Bai Bang-projektet har riksdagen inte haft tillfälle att bedöma vilket belopp som under normala förhållanden borde lämnas till Vietnam i bistånd. När nu Bai Bang och sjukhusprojekten är slutförda bör visserligen Sverige under en tid medverka till att driften vid dessa anläggningar tryggas, men därefter bör tiden vara mogen för att överväga hur stort biståndet bör vara och på vilket sätt det bör utgå. Därvid torde det vara helt oriktigt att jämföra med belopp som utgått under de onormala förhållanden när Bai Bang-projektet pågick. Regeringen bör därför inte utan riksdagens hörande och beslut utfästa nya bidragsbelopp.

Vid bedömningen av eventuellt stöd till Vietnam i fortsättningen bör relationen till andra bidragsländer beaktas, men även riksdagens beslut om riktlinjerna för utvecklingssamarbetet (UU 1978/79: 1) där det sägs: "Personliga fri- och rättigheter är för människorna i u-länderna lika åtråvärda som hos oss, och övergrepp drabbar lika hårt. Kravet på ett folkligt deltagande i beslutsprocessen måste gälla alla politiska system. Det är önskvärt att biståndet kan tjäna att främja eller bevara en demokratisk samhällsstruktur." Vietnam bryter obestridligen mot mänskliga rättighetskonventionerna när man ockuperat och underkuvat Kampuchea under tre år.

I väntan på att regeringen inför nästa års budgetproposition överväger frågan om det framtida biståndet till Vietnam i hela dess vidd mot bakgrund av de av mig påtalade förhållandena, kan jag dock acceptera det av regeringen för 1982/83 föreslagna rambeloppet.

5. Särskilda program

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Under den borgerliga regeringsperioden har den andel av biståndsresurserna som anslagits till egentligt, landinriktat bistånd skurits ned. Det landprogrammerade biståndet har fått stå tillbaka till förmån för diverse andra aktiviteter. En rad av dessa såsom s. k. ämnesinriktad verksamhet, insatsförberedelser och resultatvärdering m. m. har traditionellt redovisats under anslagsposten Särskilda program. Den dominerande delen har utgjorts av den ämnesinriktade verksamheten, som främst anknyter till det som tidigare benämndes multibiverksamhet.

Det är denna del som regeringen tilldelat snabbt ökande resurser. När sedan någon post inom denna verksamhet blivit särskilt stor har den brutits ut och omvandlats till en egen anslagspost.

Denna politik fullföljs i årets budgetproposition. Sålunda har ökningen av den ämnesinriktade verksamheten förlagts, inte till ifrågasvarande anslagspost, utan till den förra året utbrutna posten Miljö- och markvård. Denna har i år försetts med tillägget "samt energi" och höjts från 30 till 75 milj. kr. Utskottets borgerliga majoritet har sedan ökat detta belopp med ytterligare 5 milj. kr.

Vi uppfattar regeringens och riksdagsmajoritetens budgetteknik på denna punkt som ett försök att dölja den pågående, mycket kraftiga förskjutningen från länderdestinerat bistånd till ämnesinriktade aktiviteter. Därmed riskerar man att fjärma sig också från riksdagsbeslutet om att det direkta biståndet i första hand skall gå till länder, som själva för en politik inriktad på utjämning och social rättvisa.

Det är mot denna bakgrund som vi anser det angeläget att redovisningen i biståndsbudgeten ger en samlad bild av hur stora resurser som anslås för olika ämnesinriktade verksamheter. Ett steg i denna riktning skulle vara att åter föra in verksamheten inom miljö- och markvården samt energiområdet under anslagsposten Särskilda program.

6. Miljö- och markvård

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande särskilda yttrande:

En positiv förändring i inriktningen av det svenska biståndet utgör den i

propositionen föreslagna ökade satsningen på miljö och markvård vari också energibiståndet skall ingå. Från moderata samlingspartiets sida har vi framhållit angelägenheten av att biståndet i högre grad koncentreras till områden inom vilka Sverige har goda tekniska och personella resurser. Dit hör bland annat frågor som rör utnyttjande av mark och andra naturresurser samt energifrågor. I motion 2035 har vi föreslagit en höjning av här förevarande anslag med 25 milj. kr. Denna höjning har varit motiverad av önskvärdheten att kunna delta i särskilda energiprojekt. Ett sådant, Kotmale, blir senare föremål för särskild proposition och i avvaktan därpå avstår vi från att framföra förslag om en höjning av anslaget till Miljö- och markvård och biträder utskottets förslag om ett anslag på 80 milj. kr.

7. Östra Timor

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

På Östra Timor har den indonesiska militära ockupationen – som skett efter avkoloniseringen från Portugal – lett till en svältkatastrof. Av en befolkning på mellan 600 000 och 800 000 – uppskattningen varierar – dödades troligen över 100 000 människor under kriget.

Under 1979 tillät den indonesiska regeringen för första gången det internationella Röda korset att i begränsad omfattning arbeta i Östra Timor. Dessa katastrofinsatser har nu avslutats. Nöden fortsätter emellertid att vara stor. Den svenska regeringen bör fortsätta katastrofhjälpen till Östra Timor. Under förutsättning att praktiska möjligheter föreligger bör humanitär hjälp, även till flyktingar, kunna kanaliseras genom Fretelin, den rörelse som ledde utvecklingen på Östra Timor under den korta tiden av frihet efter det portugisiska kolonialväldets fall och före den indonesiska invasionen.

8. Enskilda organisationer

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng och Sture Korpås (alla c) har avgivit följande särskilda yttrande:

Samtidigt som vi ställer oss bakom utskottets tillstyrkan av 190 miljoner kronor till Enskilda organisationer, förutsätter vi, att regeringen vid behov kan ta i anspråk ytterligare medel för att tillgodose synnerligen angelägna och välmotiverade ansökningar.

9. U-landspolitiken

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Många u-länder har uttalat önskemål om att vidga samarbetet med Sverige. Detta gäller såväl kommersiellt och industriellt samarbete som politiskt och kulturellt. Ett av motiven härför är Sveriges ställning som litet, alliansfritt land med en tradition av aktiv och oberoende utrikespolitik. Ett samarbete med Sverige kan för olika u-länder vara ett bättre alternativ än med stormakter, gamla kolonialländer eller multinationella jätteföretag.

Också för Sveriges del är det viktigt med ett större samarbete med u-länder som strävar efter politiskt och ekonomiskt oberoende. I likhet med många länder i Tredje världen har vi vidare intresse av att sprida det internationella beroende, som följer av en omfattande utrikeshandel, till en större länderkrets.

Ett vidgat u-landsarbete är angeläget för Sveriges del även från näringspolitiska och kommersiella utgångspunkter. U-landsmarknaderna – i första hand OPEC och de nya industriländerna – kommer sannolikt att uppvisa en högre expansionstakt i framtiden än våra traditionella handelspartner i industrivärlden. Vi bör ha mycket att vinna på ett ökat utbyte med de nya marknaderna, både när det gäller utrikeshandel och industriell utveckling.

Världsekonomin och -handeln karakteriseras allmänt av tendenser till ökat statligt inflytande. Utvecklingen mot olika protektionistiska ingrepp har bl. a. denna innebörd. Internhandeln inom storföretagen ökar, stora marknadsområden omfattas av regleringar uppbyggda av storföretag, ofta med statligt stöd. Dessutom spelar även i-ländernas regeringar en allt större roll som avtalslutande part och finansiär i affärer med u-länderna.

Det är därför en väsentlig utgångspunkt att samarbetet förutsätter statlig medverkan. I u-länderna är det ofta regeringen eller ett överordnat statligt organ som är avtalspartner. Man har haft svårt att i Sverige hitta en central motpart. På svensk sida finns det behov av en samordning av olika myndigheters och institutioners verksamhet. Behovet av samordning på svensk sida förstärks av att allt fler u-länder vill föra över kunskap och teknologi i hela färdiga system snarare än enskilda produkter.

Det är mot denna bakgrund som socialdemokraterna lagt fram förslag om övergripande samarbetsavtal som instrument i en strävan till fördjupade u-landsrelationer. Sådana avtal kan gälla länder som i dag får svenskt bistånd men också andra länder där det finns gemensamma intressen av ett fördjupat samarbete på grundval av t. ex. utrikespolitiska, industriella och kommersiella motiv.

I de fall samarbetsavtal sluts med biståndsmottagarländer kan u-landet, om det så önskar, använda pengar från landramen för att finansiera samarbetsavtalet. Även ett samarbete med andra länder, som uppfyller kraven för att erhålla svenskt bistånd, bör kunna finansieras ur budgetanslaget för biståndet.

På motsvarande sätt är det naturligt att ett samarbete som bestämts utifrån andra principer finansieras på annat sätt. Ett samarbetsavtal som träffas utifrån kommersiella intressen finansieras utifrån de budgetposter som är avsedda för att främja svensk export.

Förverkligandet av samarbetsavtalen förutsätter en samordning av de statliga organ som i dag sköter u-landskontakterna vid sidan av SIDA. Dessa bör föras ihop till en organisation för utvidgat u-landssamarbete, som både disponerar egna finansiella resurser och har vida förhandlingsfullmakter i sin förmedlarroll.

Det är angeläget att arbetet på detta område bedrivs kraftfullt. Frågan om former och metodik för en vidare användning av samarbetsavtal inom u-landspolitiken bör därför skyndsamt prövas av regeringen.

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlas i betänkandet

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1981/82: 185 av Ulla Ekelund m. fl. (c) om SIDA-bidrag för Enskilda Organisationer	4.7	4.10
1981/82: 187 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ökat stöd till Nicaragua och befrielseströrelserna i Guatemala, El Salvador, m. m. yrkande 1	4.4	4.10
1981/82: 262 av Margot Håkansson m. fl. (fp) om ytlytande av ett FN-år mot narkotika	3	3
1981/82: 301 av Lars Werner m. fl. (vpk) om Demokratiska Republiken Öst-Timor, yrkandena 1, 2 och 4	4.1, 4.7	4.10
1981/82: 339 av Ann-Cathrine Haglund och Birgitta Rydle (m) om ökad satsning på vattenprojekt i det svenska biståndet	4.1	4.10
1981/82: 394 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s) om det internationella utvecklings-samarbetet, yrkandena 1-6, 8-18	2, 3, 4.1, 4.3, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 5	2, 3, 4.10, 5
1981/82: 395 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s) om biståndet till Centralamerika och Karibien	4.3, 4.4, 4.8	4.10
1981/82: 528 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) om SIDA:s informationsförmedling	5	5
1981/82: 530 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av PLO m. m., yrkande 6	4.7	4.10
1981/82: 722 av Britta Hammarbacken och Karin Israelsson (c) om bioteknikens utveckling	8	8
1981/82: 725 av Lars Werner m. fl. (vpk) om åtgärder mot militärregeringen i Turkiet, yrkande 3	4.7	4.10
1981/82: 728 av Lars Werner m. fl. (vpk) om biståndet till Cuba	4.3	4.10
1981/82: 932 av Sten Sture Paterson m. fl. (m) om prioriterad forskning inom SAREC:s verksamhetsområde	8	8
1981/82: 934 av Lars Werner m. fl. (vpk) om bistånd till Vietnam, Laos och Kampuchea m. m. yrkandena 1-4	4.3	4.10
1981/82: 936 av Lars Werner m. fl. (vpk) om biståndspolitiken	2, 3, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.8	2, 3, 4.10
1981/82: 1242 av Torsten Bengtson m. fl. (c) om stöd till Worldview International Foundation	4.6	4.10

Motion	Utskottets yttrande åter- finns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1981/82: 1243 av Bertil Danielsson m. fl. (m) om svenska småhus i biståndsarbetet	4.2	4.10
1981/82: 1244 av Ulla Ekelund m. fl. (c) om utvecklingssamarbetet med Vietnam	4.3	4.10
1981/82: 1245 av Jens Eriksson och Ingvar Eriksson om bundet bistånd	4.2	4.10
1981/82: 1247 av Anders Högmark av Bertil Danielsson (m) om bundet bistånd	4.2	4.10
1981/82: 1248 av Börje Hörnlund och Karin Israelsson om Teknologi för småindustriell verksamhet till u-länderna	4.2	4.10
1981/82: 1249 av Tore Nilsson (m) om det humanitära biståndet till södra Afrika	4.5	4.10
1981/82: 1251 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk) om ökade insatser för Etiopien	4.3	4.10
1981/82: 1253 av Mårten Werner (m) om ökat anslag till FN:s narkotikabekämpning	3	3
1981/82: 1254 av Mårten Werner och Per Petersson (m) om bundet bistånd	4.2	4.10
1981/82: 1255 av Mårten Werner m. fl. (m) om biståndsinsatser genom enskilda organisationer	4.7	4.10
1981/82: 1720 av Maj-Lis Lööv m. fl. (s) om stöd till u-ländernas kvinnor	4.1	4.10
1981/82: 1722 av Martin Olsson m. fl. (c) om omprövning av biståndsavtal	4.1	4.10
1981/82: 1724 av Lars-Ingvar Sörenson av Thure Jadestig (s) om ett FN-år mot narkotika	3	3
1981/82: 2034 av Gösta Bohman m. fl. (m) om svenskt spannmål som u-landsbistånd	4.2	4.10
1981/82: 2035 av Gösta Bohman m. fl. (m) om biståndspolitiken	3, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 5, 8	3, 4.10, 5, 8
1981/82: 2083 av Britta Hammarbacken m. fl. (c) om inriktningen av biståndspolitiken	4.1	4.10

Innehållsförteckning

sida

1 U-länderna i det internationella samarbetet	
Propositionen	1
2 Anslagsutveckling, planeringsramar, besparingar m. m.	
Propositionen	6
Motioner	9
Utskottet	9
3 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)	
Propositionen	10
Motioner	19
Utskottet	20
4 Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2)	
4.1 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet.	
Propositionen	24
Motioner	29
Utskottet	30
4.2 Återflöde av biståndsmedel och bundet bistånd	
Propositionen	35
Motioner	38
Utskottet	39
4.3 Samarbete med enskilda länder	
Propositionen	43
Motioner	45
Utskottet	47
4.4 Latinamerika	
Propositionen	54
Motioner	54
Utskottet	55
4.5 Södra Afrika och regionala insatser	
Propositionen	56
Motioner	57
Utskottet	57
4.6 Särskilda Program; miljö- och markvård samt energi	
Propositionen	59
Motioner	60
Utskottet	61
4.7 Katastrofbistånd; bistånd genom enskilda organisationer	
Propositionen	63
Motioner	64
Utskottet	65
4.8 U-landspolitik, bredare samarbete, förmånliga krediter, SWEDFUND	
Propositionen	70
Motioner	74
Utskottet	75
4.9 Anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete	
Propositionen	79
Motioner	79
Utskottet	79
4.10 Samlade hemställanden under punkt 4	80

5 Information (C 3)	
Propositionen	84
Motioner	85
Utskottet	85
6 Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)	
Utskottet	87
7 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)	
Utskottet	87
8 Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) C 6)	
Propositionen	87
Motioner	87
Utskottet	88
9 Nordiska afrikainstitutet (C 7)	
Utskottet	90
10 Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)	
Utskottet	90

Reservationer

1. Tennavtalet (s)	91
2. IFC (s)	91
3. Bidrag till internationella biståndsprogram (m)	92
4. Bidrag till internationella biståndsprogram (s)	93
5. Avbrytande av bistånd m. m. (m)	95
6. Återflöde och bundet bistånd (s)	96
7. Återflöde och bundet bistånd (m)	96
8. Allmänna synpunkter på det bilaterala biståndet; landramen för Angola (m)	97
9. Angola (c/fp)	98
10. Etiopien (c/fp)	99
11. Etiopien (m)	99
12. Moçambique (m)	100
13. Moçambique (c/fp)	101
14. Nicaragua (m)	102
15. Nicaragua (c/fp)	102
16. Vietnam (m)	103
17. Vietnam (c/fp)	104
18. Indien (m)	106
19. Tanzania (m)	107
20. Bangladesh, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Lesotho, Zambia och Zimbabwe (m)	107
21. Latinamerika (m)	108
22. Humanitärt bistånd i Södra Afrika (m)	109
23. Regionala insatser (m)	109
24. Särskilda program; miljö- och markvård samt energi (s)	110
25. Katastrofbistånd (m)	110
26. Västra Sahara (s)	111
27. Bredare samarbete med Dominikanska republiken (s)	112
28. Bredare samarbete med Cuba (s)	112
29. Särskilt förmånliga krediter (m)	113
30. Information (m)	113
31. Information (c/fp)	114
32. Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (m)	114

Särskilda yttranden

1. Riktlinjer för bilateralt utvecklingssamarbete (c)	115
2. Indonesienkonsortiet (s)	116
3. Livsmedelsbistånd (m)	117
4. Vietnam (c)	117
5. Särskilda program (s)	118
6. Miljö- och markvård (m)	118
7. Östra Timor (s)	119
8. Enskilda organisationer (c)	119
9. U-landspolitiken (s)	119